Kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

MART 2000

450.000.TL.

8 Mart

Ne patriyarka
Ne küreselleşme
Kadınlar, yüzyılı istiyor

- **Konca'nın ardından**
  İslamcılar, feministler, yakınları konuştu
- **"İlk feminist eylemim..."**
- **Necla'nın hesabını kim verecek?**

Kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

MART 2000

8 Mart

ne patriyarka ne küreselleşme

kadınlar yüzyılı istiyor

Konca Kuriş'in ardından
İslamcılar, feministler, yakınları konuştu

"ilk feminist eylemim..."

Merhaba,

Mart sayısı bizim için her zaman heyecanlı olmuştur. Kadınların herkes tarafından hatırlandığı yılın tek günü 8 Mart. Biz feministler için ise, kadınların dayanışmasının, birliğinin ve mücadele kararlılığının ifade edildiği, kadınların kaderinin değişmesiyle ilgili bizden farklı önerileri olan kadınlarla en fazla yan yana gelme fırsatı bulduğumuz bir gün. Bu Mart sayımızda da bir çok eylem, faaliyet ve çağrı haberimiz var.

KESK'in örgütlediği 2000 Yılı Kadın Yürüyüşü ve İrlandalı kadınların bütün ülkelerin kadınlarına yaptığı "grev" çağrısı bunlar içinde en önemlisi. Ayrıca Türkiye'nin çeşitli illerinden kadınlar bize 8 Mart eylem çağrılarını ulaştırdılar. Bu çağrıları da size aktarıyoruz.

Ama bu sayımızı hazırlarken bunların dışında bir heyecan da yaşadık. Beş yıldır parçası olduğumuz Pazartesi'yi bir kısmını eskiden beri tanıdığımız, bir kısmıyla yeni tanıştığımız arkadaşlarla hazırladık bu defa. Günlerce konuşup tartıştığımız konuları dergi sayfalarına aktarırken, ortak çalışmanın coşkusunu ve keyfini de, aksaklıklar karşısındaki gerilimleri de hep birlikte yaşadık. Dergiyi okurken daha fazla kadının aklının, emeğinin, fikrinin katkısını hissedeceğinize inanıyoruz. Bunun *Pazartesi*'ye getireceği canlılık, hareket bizim için önemli. Ayrıca bir süredir zayıfladığına inandığımız feministlerle olan bağın da daha çok feminist kadının katılımıyla eskisinden daha da güçleneceğine inanıyoruz. Bu güçlenme ve hareketliliğin sizinle olan ilişkilerimize de yansıyacağını ve sizlerin dergiye katkılarınızın artacağını umuyoruz.

Pazartesi, kurulduğundan beri kadınların gündemini feminist açıdan aktarmaya çalıştı: bundan sonra da feminist bakış açısını ve feminist politik gündemi olabildiğince yansıtarak ve tanıtarak ele almak amacında.

Ayrıca *Pazartesi*'deki ayrılığa ilişkin metinlerin ve sizlerden gelen mektupların yanı sıra, geniş katılı lı tartışmalarla ilgili değerlendirmeleri dergimizin arka sayfalarında bulacaksınız. 8 Mart'ta ön sayfalarımızda ayrılıktan değil dayanışmadan söz etmeyi tercih ettik.

Görüşmek üzere.

ne patriyarka ne küreselleşme

kadınlar

8 MART 2000'DE DÜNYA KADINLARI YÜRÜYOR!...

Yüz otuz beş ülkeden yüzlerce kadın grubu, 8 Mart 2000 tarihini bir uluslararası kadın eyleminin başlangıcı yapmak üzere hazırlanıyor. Bu girişimin bitişi için seçilen gün ise, uluslararası yoksulluğa karşı çıkış günü olan 17 Ekim. **2000 Yılı Dünya Kadın Yürüyüşü** adı altında kadınlar yoksulluğa ve bedenlerine yönelen şiddete karşı çıkacaklar. Birleşmiş Milletler'in düzenlediği dört büyük kadın konferansının sonuncusu olan Pekin Konferansı'nda, Quebec'ten kadınlar bu yürüyüş planını önermişler. Bu öneri, grubun 1995'te yaptığı "Ekmek ve Güller" başlıklı yoksulluğa karşı kadın yürüyüşü tecrübesine dayanmış. Bu kadınlar Pekin sonrası önlerine koydukları 2000 yılı hedefi etrafında bir çalışma başlatmışlar. Uç düzeyde eylem önerileri var: **1-** Dünyanın her yerinden kadınların taleplerini kartlar aracılığıyla BM'ye göndermesi. **2-** Her ülkedeki kadınların kendi gerçeklerini ve önceliklerini yansıtan ulusal eylemler. **3-** Dünya çapında bir ya da daha fazla gösteri. Bugün Hindistan'da Togo'da veya İspanya'da çeşitli kadın grupları bu çağrının etrafında kendi ülkeleri için taleplerini oluşturmak üzere tıpkı Türkiyeli kadınlar gibi toplantılar yapıyorlar.

uluslararası yoksulluğa karşı çıkış günü olan 17 Ekim. 2000 Yılı Dünya Kadın Yürüyüşü adı altında kadınlar yoksulluğa ve kadın bedenine yönelen şiddete karşı çıkıyor

Kadınların 2000 yılı yürüyüşü, "İki Uluslararası Gücün Doğurduğu Dünya" başlığı altında, dünya çapında bir ekonomik sistem olarak küresel kapitalizme ve onun neo-liberal politikalarına karşı çıkıyor. "Çünkü," diyor kadınlar, "Zenginliğin arttığı bir dünyada eşitsizlik sürüyor. Dünyada üretim artarken, bilimsel ve teknolojik gelişmeler sürerken, milyarlarca insan işsiz. Dünya nüfusunun çoğu için temel besin maddeleri, temiz su, barınma, sağlık hizmetleri, bilgi, elektrik enerjisi ulaşılmaz nimetler. Şu anda dünyada çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturduğu dört milyar insan yoksulluk sınırının altında yaşıyor." **2000 Yılı Dünya Kadın Yürüyüşü**, kadınları Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), İşbirliği ve Gelişme Örgütü (OECD) vb. gibi büyük uluslararası kuruluşlara karşı çıkmaya çağırıyor. Hükümetlerin vatandaşlarına karşı yükümlülüklerinden vazgeçtiği bir dünyada yaşadığımız tespitinden hareketle, Kadın Yürüyüşü, Yeni Dünya Düzeni adı altında bizlere dayatılan bu sisteme karşı çıkışın da bir ifadesi olmayı amaçlıyor. Toplumsal ve politik bir sistem olarak patriyarkaya karşı olduğunu ilan ediyor. 20 yüzyılın sonunda kapitalizm dizginsiz bir ortamda meşruiyetini ilan etti. Modern patriyarka ise kadınların görünmeyen emeğini sömürmeyi ve bedenlerini pazarlamayı sürdüreceğini belli etti. Bunun bir sonucu olarak kadınlara yönelik şiddet umursanmıyor, hatta hoşgörülüyor. Eşlerin dövülmesi, cinsel saldırganlık ve istismar, üreme organlarının sakatlanması, savaşta sistematik tecavüz bu şiddetin en yaygın biçimleri. Bu şiddet tüm toplumlarda gelirden, sınıftan ve kültürden bağımsız olarak varlığını sürdürüyor. Bu yüzden bu yürüyüşün ikinci teması: Kadınlara Yönelik Şiddet.

Türkiye için öncelik önerileri

2000 Kadın Yürüyüşü Koordinasyonu, kuzeyle güney, doğuyla batı arasındaki bölgesel eşitsizliklere vurgu yapıyor. Her ülkeden kadınları kendi koşullarına uygun temalarla bu yürüyüşe katılmaya çağırıyor. Bizler dünyanın doğusunda yaşayan kadınlarız. Egemenliği altında yaşadığımız patriyarka Iraklı, Suriyeli, İranlı, Cezayirli, Filistinli kadınlarınkine benzediği kadar eski Yugoslavya, Bulgaristan, Yunanistan, Kazakistan, Özbekistan'daki kadınlarınkine de benziyor. Tekelci kapitalizmin saldırıları karşısında aynı oranda hazırlıksızız. Bizler birbirine yakın kaderleri paylaştığımız komşu ülkelerdeki kızkardeşlerimizle bu vesileyle irtibat kurabiliriz.

Bizler çok uzun sürmüş kirli bir savaşın tanıkları ve tarafı olmuş kadınlarız. Savaşın kadınlara neler yaptığını anlatmak, her türlü ayrımcılığa ve aşağılanmaya karşı taleplerimizi oluşturmak, barış içinde yaşamanın hangi alışkanlıklardan vazgeçmek olduğunu anlatmak için bu yürüyüşe katılabiliriz.

Ülkemizde kadınlara yönelik şiddet "namus cinayetleri" adı altında kadınların öldürülmesiyle sonuçlanabiliyor. Öte yandan küreselleşme karşıtı eylemlerde de görüldüğü gibi düzenin adaletsizliğine karşı her örgütlenme ve isyanda kadınların hep önde olduğu bir ülkede yaşıyoruz. **2000 Dünya Kadın Yürüyüşü**'ne bu toprakların rengini katmak için bütün kadınları "Yürüyüş İçin 2000 İyi Neden" kampanyasına kendi talepleriyle katkıda bulunmaya çağırıyoruz. İrtibat ve çalışmalar için bilgi almak üzere bize telefon edebilirsiniz.

Handan Koç

Kartlar için KESK'e, bağlı sendikalara, şubelerine başvurabilirsiniz.

yüzyılı istiyor

Kadınlar dünya üzerindeki toplam üretimin üçte ikisini, toplam gelirin yirmide biri karşılığında gerçekleştiriyorlar. yani kadınlar dünyanın her yerinde neredeyse bir hiç karşılığında çalışıyorlar. bedenleri üzerinde hiç bir denetim hakları yok. bütün bunlar, görünmez kılınan kanlı bir şiddetle sağlanmakta, dünya üzerindeki kadınlar, bin bir baskı ve eziyetle sindirilmeye çalışılmaktalar. kadınların uğradığı sömürü ve baskı, geçmiş yüzyılın geleceğe bıraktığı en önemli meselelerden birisi.

eğer önümüzdeki yüzyıl kadın emeğinin özgürleşmesi ve kurtuluşunun yüzyılı olacaksa, bu kadınların ücretsiz ve ücretli emeği arasındaki bağın kurulmasıyla mümkün olabilir. kadınlara yönelik şiddete karşı örgütlenecek dayanışma bunun önemli araçlarından birisi.

bu 8 mart bunları ifade etmenin bir vesilesi olsun.

bu 8 mart'ta gücümüzü, birliğimizi, dayanışmamızı tekrar örgütleyelim.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde

nerede ne var...

* **Küresel Kadın Yürüyüşü** için biraraya gelen çeşitli kadın grupları ve kuruluşlar ortak organizasyonla, 11 Mart 2000 tarihinde bir miting yapmayı planlıyor.
  Ayrıca kaleme aldığı *Mehmedin Kitabı* nedeniyle yargılanan Nadire Mater'in, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ndeki duruşmasına topluca katılınacak.
  Yine aynı gün öğleden sonra **Mor Çatı** ziyaret edilecek.
* **Dicle Kadın Kültür Merkezi**, 5 Mart Pazar günü, saat 13.00'de 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ile ilgili bir panel ve tiyatro gösterimi düzenliyor.
  (Tel: 0212 292 18 43.)
* **Yüz Çiçek Açsın Kültür Merkezi**, 5 Mart Pazar günü, saat 15.00'de 8 Mart Dünya Kadınlar Günü konulu panel düzenliyor.
  (Tel: 0212 256 74 68)
* **Kadınlarla Dayanışma Grubu'nun** girişimiyle 5 Mart pazar günü Gölcük kadın çadırlarında 8 Mart etkinliği düzenleniyor.
  (Tel: 0212 292 97 65)
* Diyarbakır'daki çeşitli kuruluşların kadın grupları ortak bir çalışmayla. **Yaşamda ve 8 Mart'ta Kadın** başlıklı bir panel düzenliyor. Panel 5 Mart Pazar günü, Büyükşehir Belediyesi Tiyatro Salonu'nda, 10.00- 17.00 arasında.
* **Uçan Süpürge** 8 Mart Çarşamba günü, 9.30-12.00 saatleri arasında Ankara'lı kadınları **Güne Birlikte Başlayalım** kahvaltısına çağırıyor.
  Ayrıca 9 Mart'ta saat 16.00'da **Kadının İlerlemesinde Kurumsal Mekanizmalar** başlıklı bir panel düzenliyor. Çağdaş Sanatlar Merkezi'ndeki panelin konuşmacısı Amerikalı Yargıç Bennice Bouie Donald.
  (Tel: 0312 427 00 20)
* **Mersin Bağımsız Kadın Derneği**, çeşitli sivil toplum örgütleriyle oluşturdukları, Kadın Statüsünü Geliştirme Merkezi aracılığıyla bir kadın ormanı projesi başlatıyor. Çalışmanın ilk aşaması 9 Mart Perşembe günü, başta Konca Kuriş olmak üzere, erkekler tarafından öldürülmüş olan kadınların adını taşıyan fidanların dikilmesiyle başlayacak.
  (Tel: 0324 328 89 20)
* Yine Mersin'de Cumhuriyet Meydanı'nda sabahtan akşama kadar sürecek kadın standlarının ve bir serbest kürsünün yer alacağı kadın şenliği düzenleniyor.

Etkinlikler ve miting ile ilgili ayrıntılı bilgi almak için *Pazartesi*'yi arayabilirsiniz.

dünya kadınlar grevi

Kadınlar dünyadaki üretimin üçte 2'sini yüzde 5 gelirle karşılıyor

Kadınlar durunca herşey durur

Dünyayı durduralım ve değiştirelim

Kadınların işlerine ve hayatlarına değer veren bir binyıl için İrlandalı kadınlar greve karar verdiler ve dünyanın birçok yerinde kadınlar onlara katıldı.

Dünya çapında yedi yüz milyar dolar silahlı kuvvetlere harcanırken, yirmi milyon dolardan daha azı temel ihtiyaçlara ayrılıyor: temiz su, sağlık, hijyen ve öğretim.

Zenginlerle fakirler arasındaki fark gittikçe artıyor. En zengin üç ailenin varlığı, altı yüz milyon fakir ailenin gelirinden daha fazla.

Afrikada kadınlar ve genç kızlar yiyecek ihtiyacının yüzde 80'ini karşılıyor.

Asya'da birçok kadın ve kız günde en az beş saat odun toplayarak geçiriyor.

Latin Amerika'da nüfusun yüzde 25'i içecek temiz sudan mahrum. Ekonomik ülkelerde kadınlar hâlâ erkeklerin yarısı kadar para kazanıyor.

Kadınların her yıl para kazanmadan yaptığı işi hesaplarsak, en az on bir trilyon dolar ediyor. Kadınların para almadan yaptığı işler (evde, tarlada, aile işinde, tapmaklarda) olmadan ekonominin ayakta kalması imkansız.

Kadınlar ev içinde ve ev dışında herkesten daha çok çalışıyor. Bir yandan iş dünyasının stresini yaşarken, öbür yandan ev içi gereksinimleri karşılıyorlar.

Kadınlar ve genç kızlar sırtlarında taşıdıkları yükün azalmasını ve ekonomik eşitliği hakkediyorlar. Dünyada hepimize yetecek kadar para var. Payımıza düşeni alabilmemiz için birkaç yöntem sunuyoruz:

*Üçüncü Dünya Ülkeleri'nin, uluslararası borçlarının silinmesi. Kadınların ücretsiz yaptığı işler borçları çoktan ödedi. Birkaç yüzyıl önce alman borçlar nasıl beş yüz yıl süren sömürüyle karşılaştırılabilir?

*Temiz içecek su ve yeterli teknoloji. Hepimiz ocak, buzdolabı, çamaşır makinesi ve bilgisayar hakkediyoruz. Fakir olmamız, daha az ihtiyacımız olduğu anlamına gelmez.

*Kolayca sahip olabileceğimiz ev ve ulaşım imkânı.

*Her türlü şiddete karşı korunma (evde, fabrikada, ofiste, tarlada ve sokaklarda).

*Uluslararası eşit ücret.

*Ev işleri için ücret. Çocuk büyütmek ve evde herkese bakmaktan daha zor ve önemli bir iş olabilir mi?

*Ücretli doğum izni.

Bu fikri ailenizle, arkadaşlarınızla, örgütlerle, köylerle, kasabalarla ve şehirlerle paylaşın. Bize greve girmek için kendi nedenlerinizi, bu konuda yapmak istediklerinizi ve sizinle ilişki kurabileceğimiz isim ve adresinizi gönderebilirsiniz.

World March of Women
2000

Ayla Akat on çocuklu bir ailenin kızı, yirmi dört yaşında Diyarbakır'da avukatlık yapıyor. **Aynı zamanda *Gözaltında Cinsel Tacize ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu*'nun Diyarbakır temsilcisi.**

Genç yaşına rağmen bilgisi ve çalışmalarıyla dikkatimizi çekti. Bize aldığı davayla ilgili başından geçen bir anısını anlattı:

"Hâkim müvekkilime kaç çocuğu olduğunu sordu. Adam 'yedi tane' dedi. Hâkim, 'kardeşim burda on çocuğu var yazıyor' deyince, müvekkilim; 'Diğer üçü kız hâkim bey' dedi. Hâkimle göz göze geldiğimizi hatırlıyorum."

"Kızın artık kurtuldu"

On yıl kadar önce, bir akrabamın kaymvalidesi olduğu için tanıştım onunla. Herkes kırk yıllık kocasıyla son derece uyumlu, saygıya dayanan bir beraberlikleri olduğunu konuşuyordu. Birbirlerine "hanım", "bey" diye hitap ediyor, asla seslerini yükseltmiyorlardı. İki yıl kadar önce kocasının sağlığı bozuldu. Zor yürüyor, yardımsız tuvalete bile gidemiyordu. Kadın güler yüzle hizmet etti ona; o da teşekkürünü esirgemedi.

Geçtiğimiz ay adamın ölüm haberini aldığımda, hem "kadıncağız kurtuldu" dedim, hem de "bunca yıldan sonra yıkılmıştır zavallı" diye düşündüm. Üzüle üzüle, "ne denir bu tip durumlarda?" diye düşüne düşüne başsağlığına gittim. Aa, kadının gözlerinde bir damla bile yaş yok.

Yanılıyor muyum, gözlerinin içi mi gülüyor?

Meğer kırk yıl boyunca kocasından dayak yemiş. Hatta son iki senedir metal bastonlarıyla dövüyormuş. Öldüğü gece bile vurmuş. "Ayıplamayın, hayatımın en güzel günü," dedi. Adam ölür ölmez annesinin mezarına koşmuş, ağlamış, anlatmış tek sırdaşına: "Rahat uyu anneciğim, kızın artık kurtuldu."

Handan

Hediye Aksoy şartlı tahliye edildi...

Altı yıl önce cezaevine girdiğinde iki gözü de görmüyordu ve birçok ciddi sağlık sorunu vardı. Doktorların eğer tedavi edilirse tekrar görme ihtimalinin yüzde 50 olduğunu söylemesine rağmen Hediye Aksoy'un tedavisi engellendi. Çeşitli girişimlerden sonra, nihayet Şubat ayında tedavi olması için altı aylığına şartlı tahliye edildi. Ama gözlerinin tekrar görme ihtimalinin artık tamamen ortadan kalktığı söyleniyor.

Şebnem Korur Fincancı, Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Dairesi'nde görevli, Adli Tıp Öğretim Üyesi

Adli Tıp Kurumu'ndaki görevi ile ilgili İstanbul Valisi Erol Çakır "yorumunu" yaptı ve Adalet Bakanlığı'na, Prof. Dr. Şebnem Korur Fincancı'nın görevden alınmasını talep etti. Çünkü Sayın Vali, Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Kurulu'nun Süleyman Yeter'in gözaltında işkence sonucu öldüğüne ilişkin oybirliği ile verdiği kararı beğenmemişti. Gerekçeleri de oldukça "haklıydı"!... Elinde delilleri vardı. Ne de olsa bu "haddini bilmez" kadın doktor, daha önce de (yirmi yıl kadar önce) çantasında bir kitap bulundurmuş, başka bir öğretim görevlisine açılan bir soruşturmada, öğretim görevlisinin lehinde tanıklık etmiş, Asiye Zeybek Güzel'in gözaltında tecavüze uğradığını raporlarla belgelemişti. Dolayısıyla taraflıydı. Ne var ki Savcılık kamu soruşturmasının açılması için yeterli ve inandırıcı delil bulunmadığı anlaşıldığından takipsizlik kararı verdi.

Şebnem Korur Fincancı, "Yaşadıklarımı kişiliğime yapılmış bir hakaret olarak görmüyorum. Benim nezdimde bilimin tarafsızlığı yargılanmaktadır. İstanbul Valiliği'ne hepimiz adına tazminat davası açacağım. Yaşadıklarımdan ülkem adına üzüntü duyuyorum; kendi adıma bir üzüntüm yok, yaptıklarımdan onur duyuyorum" dedi.

Ayrıca bu soruşturma nedeniyle Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi, İstanbul Tabip Odası, İstanbul Barosu, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği, Öğretim Elemanları Sendikası, Adli Tıp Uzmanları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı ortak bir bası:. açıklaması yaptı.

Kadın dj'ler İstanbul'da

Kendilerini politik lezbiyen olarak tanımlayan Sabaka ve Gaby (takma adı Miss Catchy) Zurich'te gaycities adlı, klüpte tekno-house tarzında dj'lik yapıyorlar. Gaby geçen yıl en iyi on kadın dj listesine girmiş. İkili o kadar ünlü ki, Almanya'dan onların çalıştığı klübe hafta sonları turlar düzenleniyor. S.O.A.P. grubunun çağrılısı olarak İstanbul'a gelen Gaby ve Sabaka Magma'da müzik yaptılar.

Dicle'nin Konferansına Engelleme

Dicle Kadın Kültür Merkezi'nin 19-20 Şubat tarihlerinde düzenlemek istediği Uluslararası Kadın Barış Konferansı bürokratik aksaklıklar sonucu yapılamadı. Konferans için İstanbul'a gelen yabancı konuklarla sohbet toplantısı yapıldı.

Konca Kuriş'in ardından...

feministler, islamcılar, yakınları konuştu

Arda: ***Derneğimiz için bir zenginlikti***

Konca kaçırılınca çok şaşırdık. Kendimize gelir gelmez bir basın açıklaması yaptık. Afişleme yaptık. Sonra başka illerdeki kadın örgütleriyle birlikte sağ olarak bulunmasını talep ettiğimiz basın toplantısını yaptık. Konca'nın bulunmasına yardımcı olacak her türlü bilgi için telefonlarımızı verdik. Ama üzerimizde de çok baskı hissettik. İlk kez yaşadığımız bir durumdu. Konca'nın derneğimize üye olması bile sıra dışı bir olayken, bir de kaçırılınca nasıl tavır alacağımızı şaşırdık. Kaçırıldıktan sonrası sancılı bir süreçti, çünkü dernek başkanımız Necla, Konca'nın teyzesi; böyle olunca bir aile baskısı da oluştu. Gerek anne tarafını, gerek baba tarafını incitmeyecek şekilde davranmak zorundaydık. Bunun dışında hep şu kaygıyı duyuyorduk, bizim bir lafımız Konca'nın hayatını tehlikeye atabilirdi. Ortada bilmediğimiz bir olay, bilmediğimiz bir politik cenah vardı. Her eylemimizde çok dikkatli davranmak zorundaydık. Ayrıca Konca'yı propaganda malzemesi yaptığımıza dair suçlamalar da geldi. Biz Konca'yı arkadaşımız, dostumuz olarak sevdik, hatta birtakım düşüncelerini açıkladığında onun için kaygılandık. Konca için çok şey yaptığımız iddiasında değiliz ama üzerimizde çok baskı hissetiğimiz için biraz da elimiz kolumuz bağlıydı. Yine de faks çekme eylemleri yapıldı, Rahşan Ecevit'e faks çektik, emniyete, valiliğe sürekli sağ olarak bulunması için baskı yapmaya çalıştık. O derneğimiz için büyük bir zenginlikti. Derneğe üyeliği de olaylı oldu, bazı arkadaşlarımızın ayrılmasına yol açtı ama biz sürekli bu derneğin kadınlar arasında ayrım gözetmeksizin çalışan bir dernek olduğunu anlatmaya çalıştık. Konca en çok kadına karşı şiddet konusunda çalışma yapmak istiyordu. Sığınmaevi konusunda çok çalıştı. Gördüğü haksızlıklara karşı öfkeli, çok hırçın, tutkulu ve o kadar samimi ki. Bir de kadın hareketinin genel diline de yabancı, biz bir şeyler anlatırken, dolaylı bir dil kullanırken Konca çok pratik ve doğrudan sözünü söyleyen biri olmuştur aramızda. Biz onunla tartışırken çok bağırır çağırırdı ama biz onun hesapsızlığını, içtenliğini bilirdik, kimse ona kırılmazdı.

Konca ile bir gün demokrasi platformunun toplantısına gittik. Bir sürü tartışma oluyor. Konca oradaki tek türbanlı kadındı. Bir ara uzlaşmaz bir hale geldi tartışma ve Konca söz alıp, "Biz sevgimizle ve samimiyetimizle böyle şeyleri aştık, size de bunu tavsiye ederim", dedi. Konca yardım etmek için hiç tereddüt etmezdi. Bir gün dernekteyken, karşı binanın tepesinde bir adamla bir kadın gördük. Biz bu kadın Konca mı diye konuşurken polis geldi ve öğrendik ki adam işsizmiş, bunalıma girmiş, intihar etmek için çatıya çıkmış. Konca da derneğe gelirken adamı görmüş, çıkmış çatıya, adamı vazgeçirmeye çalışıyormuş. Sonra adam ikna oldu, indi, Konca ona iş buldu falan.

Necla: ***Cenazesini kadınlar kaldırsın istemişti***

Ben Konca'nın teyzesi olduğum için onu çocukluğundan beri tanıyorum. Çocukluğunda da inatçı, kararlı, farklı bir çocuktu. Ben İskenderun'da otururken yanıma gelmişti. Şimdi kocası olan Orhan Kuriş'le olan aşkını ilk bana anlattı. Uzunca bir süre oğlum Ulaş'a o baktı. Ulaş'la onun arasındaki ilişki çok özeldi çünkü Konca Orhan'la gezmeye gideceği zaman Ulaş'ı gezdirme bahanesiyle evden çıkıyordu. Konca on altı yaşındayken Orhan'a kaçtı. Ama Kuriş ailesi Konca'yı hiçbir zaman istemedi. Çok küçük yaşta anne oldu ve çok acı çekti. Ailedeki herkesten şiddet gördü. Dayak yiyip kapıya kon-

Arkadaşımız Beyhan Demir Mersin'de Konca'nın yakınlarıyla ve Bağımsız Kadın Derneğinden arkadaşlarıyla görüştü

duğunu bilirim, sabaha kadar kapıda ağlayıp komşunun ricasıyla eve aldılar. O yaşta ondan çok şey beklediler ama Konca çok mücadeleciydi ve hep ayakta kalmaya çalıştı. İnadıyla, okuma sevgisiyle kendini çok iyi yetiştirdi. Çabasıyla öyle bir hale geldi ki, kimse Konca'ya karışamaz duruma geldi. Konca yaşadığı zorlukların üstesinden geldi, sonrasında sığınma evleriyle ilgili yoğun çabası da bundandır. Ben Mersin'e taşındım. O süreç Konca'nın örtünme süreciydi. Erkeklerle falan el sıkışmama dönemiydi. O zamanlar çok tartışırdık Konca'yla. Kadın sorunundan din sorununa kadar herşeyi tartışıyorduk. 1992 falandı galiba. Konca'nın öyle kara çarşaflı bir hali olmadı. Konca her tartışmanın arkasından gidip okurdu. Haksız olduğu bir yer keşfedersê gelir özür dilerdi. Laf arasında geçmiş bir şeyi bile ben unutsam da o bir hafta sonra araştırmış olarak gelirdi. Konca derneğe gelmeyi çok istedi ve başardı. "Benim başımın örtülü olması kadın sorunundan uzak olmamı mı gerektiriyor, siz ne biçim feministsiniz?" deyip geldi derneğe. Akrabam olduğu için de ben ısrar edemiyorum. Neyse sonuçta kayıt oldu. Konca o dini süreçleri yaşarken hep iyiye gitti. Hep araştırdı. O sırada televizyona falan çıktı, zaten size verdiğim mektup onun sorgulama sürecinde vardığı noktayı gösteriyor. Konca, ölünün arkasından yapılan yemek türü şeylere karşıydı. Kuran'ı bugünün diliyle yorumlamak gerektiğini söylüyordu. İnsan olarak bu kadar duyarlı birini tanımadım. Sokakta üstü başı dökülen birini görse sattığı giysilerden verirdi, ameliyata ihtiyacı olan biri mi var onun için elinden geleni yapardı.

Son zamanlarda korku duyduğunu ifade ediyordu. Ama militanlığını hiç etkilemedi bu. Şiddete karşı imza kampanyasında çok emeği geçti, on bine yakın imza topladık ve Konca'nın etkisi çoktu. Kadınlardan allem edip kallem edip imzayı alıyordu, çok rahat, kendine güvenliydi. Konuştuğu hiçbir kadın onu reddetmedi. Kaçırıldığı gün bana gelecekti. Enişte sabah arayıp kaçırıldığım söylediğinde inanamadım. Hatta bir arkadaşında kalmıştır dedim. Kaçırılacağı hiç aklıma gelmemişti, ama korku duyuyorduk bir süredir. Ankara'da programa gittikten sonra -ki o programda Konca yaptığı araştırmalarla ilgili soruları cevapladı- programı izleyip, çok endişelendiğini, Kanal 6'ya dava açacağım söyledi. Çok sinirlenmişti; programdaki sözlerinin çarpıtıldığını söyledi. Ankara'dan döndükten sonra kaygıları artmıştı. Hatta cenazesinin kadınlar tarafından kaldırılmasını vasiyet etti. Kadınlar ön saflarda olsun, üzerime toprağı onlar atsın dedi. Ama cenazesinde, bize önceden söz verilmesine karşın fiili bir durum yaratıldı ve biz oradan dışlandık. Kadınlardan kaçırılır gibi götürüldü cenaze. Biz bir gün öncesinden herkesle bu konuda anlaştık ama bir çok kadın camiye bile alınmadı. Bir tek ben yoğun çabalarla öne geçebildim. Aslında Konca'nın vasiyeti kadınların ilgisi bakımından yerine getirildi. Çok fazla kadın vardı. Konca'nın hayatı nasıl çılgınlıklarla dolu ve nasıl hareketliyse cenazesi de öyle oldu. Konca kadın meselesinde İslami kesimi aydınlatmak için çok uğraştı ve bedelini hayatıyla ödedi. O kesimdeki kadınların ezilmişliğine son vermek istiyordu. Konca'yı gömdük, O orada yatıyor. Ama biz kaçırılışından cenazesi gelinceye kadar O'nun öldüğüne inanmadık ve yine bütün çalışmalarımızda O'nu yanımızda hissediyoruz.

Bedia: ***Kendi çevresini cesurca sorguladı***

Konca için herkes kendi penceresinden birşeyler söylüyor. Hiçbiri de Konca'yı tam anlatamıyor. Bir laf vardır kör ölür badem gözlü olur diye ama Konca gerçekten badem gözlüydü. Tam tersine işledi bu olay. Konca hiç hesapsız her çevreden insanla çatıştı, hepsini sorguladı. İslami kadını hepimizin çok dışladığı bir gerçek. Konca beni bu noktada çok etkiledi. İslami düşüncenin kendisi bana çok uzak ama o çevredeki kadınlarla da diyalogun önemini bize Konca öğretti. Kendi bulunduğun çevrede bazı şeyleri sorgulamak zordur. Ama Konca bulunduğu alam sorgularken büyük cesaret gösterdi. Ben mesela bulunduğum ortamda kendi anlayışımı aynı cesaretle sorgulayabilir miyim bilmiyorum. Her ideolojinin kadın üzerinden kendine politik malzeme sağladığı bir ortamda biz Konca ile birlikte bunu aşmaya başlamıştık. Konca ile "Savaşa Hayır Mitingi"ne gittik, sosyalistlerin düzenlediği bir mitinge, savaşa karşı olduğu için geldi ve kimin düzenlediğinin hiç umurunda olmadığım söyledi.

Cenazesinde kendi kendime, "Helal olsun sana Konca, kimleri yan yana getirdin," dedim. Her çevreden insan vardı.

Bir gün Konca'ya oraya buraya gidiyorsun, çocuklar ne yiyor, ne yapıyorlar dedim, bana "Onlar büyür, karınlarım da doyurur ama ben bugün bu yaptıklarımı asla geriye dönüp yaşayamam" dedi.

Hülya Demirt "Konca İnsanları korkuttu"

"Konca Kuriş inandıklarını anlatmaya çalıştı. Kendini ifade etmek istedi. İnsanları korkuttu Konca Kuriş. Öne çıkışıyla da, kaybolmasıyla da, ölüm şekliyle de. Her sürecinde de ortak bir çığlığı vardı: tek başınalığın, yalnızlığın çığlığı... Kendini var etmek ve dile getirmek isteyen her kadının zaman zaman yaşadığı gibi..."

Demir. Pazartesi için İslamcı yazarlarla konuştu.

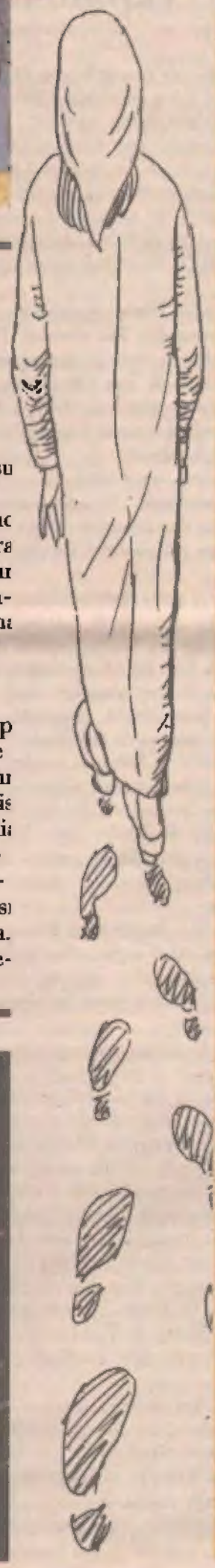

Sibel Eraslan:

"Konca'nın ölümü örtülü olup da 'ortada' olan kadınlara bir gözdağı"

Konca Kuriş, Türkiye'de kadın olmanın farklı bir duruşu içinde, cesu ca soru sordu, kendisi oldu.

Özellikle din konusunda yeni sorularla geldiği için mevcut din anlatıc larının rahatını kaçırıyordu. Anlatılan ve yorumu yapılan din ile, yara tıcı tarafından yol gösterici olarak gönderilen mesaj arasında asırlardı büyütülen çatlak, en çok kadınların aleyhine işlemişti. Modern dünya- nın, modern ve modern sonrası araçları arasında sıkışan yeni Müslüma kadının epey sorunları vardı. Konca, bunları dile getirdi. Soru sordu. Bir yaprak gibi sürüklenirken, aslında hem kendi sesini hem de ilahi mesajı arıyordu. Cemaatler, tarikatlar, gruplar...

Muhtemelen, hepimizin yaşadığı ya da yaşayabilceği ihanetleri, grup laşmaları, maddiyatçılığı, çıkarcılığı gördü/görmüş olabilir. Fazla ve farklı konuşanların sevilmediği bir toplumda, Konca susturuldu. Aslı da Konca, her grubun şüpheyle baktığı bir yalnız kişi olarak, kendis olmaya çalışıyordu. Kendi olmaya çalışan, kendini intisap ettiği cami ile değil de, bizzat yine kendisiyle refere etmeye çalışan bir kadın ol- mak, yalnızlığa göğüs germenin diğer adı olabiliyor çünkü. Soru sor- manın yasaklandığı bir sınıfta, sürekli tek ayak üstünde durma cezası na çarptırılan bir kadm olarak, Konca'nın ölümüyle bütün kadınlara. özellikle örtülü olduğu halde "ortada" olan kadınlara, bir gözdağı ve- rildiğini düşünüyorum. Moralim çok bozuk ve üzgünüm.

Yeni Bizim Aile **dergisi yayın yönetmeni Yasimen Güleçyüz**

"Konca Kuriş oyunun bir parçası"

Konca Kuriş'in kaçırılmasıyla birlikte basında genel olarak bir sessizlik oldu. Sizce neden? Siz de derginizde yer verdiniz mi?
Konca Kuriş, televizyon programlarından izlediğimiz kadarıyla dinde reform yapma taraftarı bir hanımdı. Türkçe ibadet noktasında bir takım tespitleri vardı. Fakat bunlar bizim tasvip etmediğimiz şeylerdi. Biraz uzak durduk. Dergimizde de fazla bahsetmedik. Başına gelen hadiseye baktığımızda, çözümün bu olmadığını söyleyebiliriz. Tabii ki insanlar konuşacak, fikir yürütecek ama faili meçhul cinayetlerle, adam kaçırmalarla çözülecek hadiseler değil bunlar.

Bu olayda Konca Kuriş'i nereye oturtuyorsunuz?
Olay çok girift, devletin, istihbaratın rol oynadığı karmaşık bir yumak. Başına gelen hadise inansın inanmasın, esef verici bir hadise. Bunun İslam'a yamanması da ayrıca hiç hoş değil. Biz, başından beri İslam adına medyada gündeme getirilen her kişiye ya da partiye, biraz soru işaretiyle yaklaşıyoruz. Konca Kuriş'in gazetelere de yansıyan Teslime Nesrin benzetmesi bu açıdan doğru bir tespit. Açıkçası bunlar planlanmış olaylar, senaryolar. Kaçırılma hadisesi bile değişik bir şekilde gündeme getirildi.

İlk kaçırıldığından beri böyle mi gördünüz? Yoksa, Hizbullah meselesi ortaya çıktıktan sonra mı Konca Kuriş'in duruşunu böyle yorumladınız?
Başından beri bizim için böyleydi. Televizyonlardaki konuşmaları, İslami feminizm oluşturma görüşleri, dinde reform görüşleri... Söylediklerini tasvip etmedik, ama tabii konuşabilirdi.

Konca Kuriş İslamcı kadın hareketinde bir kilometre taşı olabilir mi?
Devletin İslam'a karşı kullandığı bir alet idi. İslam'ı temsil ediyorum diye ortaya çıkan herkesin attığı adıma dikkat etmesi noktasında ders olabilir.

Konca Kuriş sizce nasıl hatırlanacak?
Kendine güvenen, her ortamda beyan eden hür düşünceli, kendine saygısı olan bir kadındı. Konca Kuriş gibi düşünen pek çok hanım var. Belki o bir temsilciydi. Bütün bu olay derin devletin oyunu.

Emine Şenlikoğlu:

feminizm açısından önemli adımlar atmıştır

Müslüman öldürebilir, ama işkence yapamaz diye inanırız.

Konca Kuriş kaçırıldığında çok sessiz kalındı. Hatta sonraki süreçte adeta görmemezliğe gelindi. Neden?

Aynı merak bende de vardı. Öncelikle ailesi çok sessiz kaldı bana göre. Bu durumdaki bir aile nasıl olur da feryatları koparmaz, eylemler yapmaz diye düşünüyordum. Televizyondan televizyona nasıl koşmaz diyordum. Demek ki bu işin içinde bir bit yeniği var ve aile bunu biliyor diye karar verdim. Tabii, başa gelmeden bazı şeyler bilinmiyor. Biz uzaktan bol keseden attık. Kimbilir onlarda nasıl bir yangın vardı? Ne yapıyorlardı? Bunu bilmediğimiz için demek ki biz kendi kendimize ahkâm kestik.

Bu çok önemli bir ilkti. Ben İslam tarihinde hiçbir kadının kaçırıldığını okumadım. Müslümanlar'dan herhangi birinin yapmış olduğuna ihtimal vermedim işin doğrusu.

Siz derginizde haber yaptınız mı?

Birkaç ay neden Konca Kuriş bulanamıyor, aranmıyor gibi birşeyler yaptım. Ailenin o sessizliğinden sonra bıraktım peşini. İşin doğrusu kendi düşüncemden kendim utandım. Ailesinden kendi gıyabımda da özür diliyorum böyle düşündüğüm için. Dışardan o yangını fark etmemişiz.

Peki kaçırılışını şimdi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ben öyle büyük bir şok yaşıyorum ki, ölenlerden çok öldürenleri düşünüyorum artık. İster bizim İslami kesim olsun, isterse MIT yapsın, isterse devlet yapsın... Sonuçta bunları yapan bir insandı; domuz bağını bağlayan bir insandı. Bu insan nasıl bu hale gelmiş, diye düşünüyorum. Gündüzüm gecem birbirine karıştı... Bir cevap istiyorum. Kendimi tanımasam ruhsal dengem bozuldu diyeceğim. O kadar perişan duruma geldim..

Konca Kuriş'in söylemek istediklerini hatırlarsak. Konca Kuriş kimdi, ne yapmaya çalıştı?

Konca Kuriş'in çok haklı yönleri de, çok yanlış yönleri de vardı. İslam'ı bilmiyordu. Fakat ezber bir takım ideolojilerin etkisinde kalmıştı; o etkiyi İslam'a ilave etmeye çalışıyordu. Fakat bunu yapan sadece o değildi ki. Neden sadece Konca Kuriş'e soruldu bunun hesabı. Hakikaten Konca Kuriş inanan insanların onurunu kırıyordu. Bu bir şey değil. Ama İslami hükümleri değiştiriyordu. Bu noktada Müslümanlar'ın bazıları çok aşırı tepki gösterirler. Ben de gençken bilmezdim. Sanırdım ki, her kâfiri öldürsen dinen bu caizdir. Halbuki iş öyle değilmiş. İnsan İslam'ın derinliğine inince öğreniyor.

Konca Kuriş'e İslami kesimden hiç kimse fikir açısından hak vermedi. Fakat ben isterdim ki, tabii ki fikir açısından destekleyemezdik ama doğruları şunlardı, yanlışları şunlardı diyebilelim. İkincisi, kaçırıldığı zaman sahiplenilsin isterdim. Ama olmadı.

Peki, her şey ortaya çıktıktan sonra nasıl yorumladınız? Örneğin bütün bu olaylar da bazı kesimlerce derin devlet kavramına yakıştırılıyor. Katılıyor musunuz?

Ben herşeyi derin devletten bilmeyi pek faydalı bir şey olarak görmüyorum. Müslümanlar şu hatayı yapmaz devri geçti artık. Eğer bilinçli eğitilmezse Müslüman da her şeyi yapabilir. Artık onu anladım. Şartlanmışlık, inanmışlık, bir takım tahrikler ya da fazla baskı her şeyi yaptırabilecek durumda gençlere.

Medyadan duyduğumuz kadarıyla, Hizbullah'tan ayrılanları öldürüyorlarmış. Aslında bu da İslami değil. Yani bir gruptan ayrılan dinden çıkmış olmaz; dinden çıkanı bile öldüremezsiniz İslam'a göre.

Bir insan hem dinden çıkar, hem size savaş açarsa, siz de devletseniz, öldürebiliyorsunuz. Fert ferdi öldürme hakkına sahip değil. Savaş açarsa her devlet öldürüyor zaten.

Konca Kuriş İslamî açıdan çok mu aykırıydı?

Yorumları ilk değildi. Onunla konuştuğum bir röportajda da söylemiştim. Cuma namazını kadınlar kılabilir, kılamaz diye bir şey yok. O illaki erkeklerin içinde olsun, diyordu. O kadar erkeklerin içinde olma merakı nereden? Bu, bir kasıt. Konca Hanım'da bir kompleks oluşmuştu. Yani erkeğe bağırmak, erkekle aynı olmak gibi. Niye ben erkekle aynı oluyorum ki. Benim kendime göre çizgim, görüşlerim var. Yani birisiyle neden yarışta olayım, eğer kendimden eminsem.

Ancak ilk kez bir İslamcı kadın din içindeki tabulara karşı söz söylüyordu.

Evet o yönde yüreği vardı...Ama bize göre Konca Kuriş'in söylediği her şeyin kaynaklarda yeri vardı.

Neden böyle bir çıkış yapma ihtiyacı duydu?

Keşke İslam'ı çarpıtmamış olsaydı. Daha önce söylediğim gibi Konca Kuriş'in doğruları da vardı. Hurafelere, kadına yüklenişe karşı bir patlamaydı onunki. Haksızlığa karşı bir patlamaydı. Ben çok görmüyorum isyanını, ayaklanışını... Benim üzüldüğüm keşke ayetleri inkâr etmeseydi. İslam'da başörtüsü yok diyordu. Oysa ben onunla karşılaştığım zaman, başörtüsü var ama kadın mecbur değil diyordu. Ekran arkasında söylediği buydu. Ekranda da, başörtüsü yok, ama kadın korunmak için takıyor diyordu. O zaman ekranın karşısında açsaydı başım, oradaki kameramanlardan mı çekiniyordu? Yani Konca Kuriş'te bir çelişki de vardı. Rayına oturmamış yönleri vardı. Keşke Konca Kuriş ile tebliğ vazifemizi yapsaydık, âyetleri tek tek ele alsaydık.

Konca Kuriş İslamcı kadın hareketinde bir kilometre taşı oldu mu?

Konca Kuriş'i hiçbir İslami kesim İslamcı kadın hareketi olarak görmez..Çünkü konuştuğu şeylerin yarısı İslam'ın aleyhineydi. Ama İslam'ı düşünmez de, sadece feminizmi ele alırsanız, Konca Kuriş çok önemli adımlar atmıştır. İslam'ın bir hükmünü inkâr edip İslam'ın safında koşmanız hiç önem taşımaz...

Hizbullah olayından sonra İslamî çevrelerdeki tartışmaları nasıl yorumluyorsunuz?

Bu cinayetler Hizbullah'ınsa gerçi bu durum zor kabullenilir. Müslüman öldürebilir, ama işkence yapamaz diye inanırız. Buna rağmen artık kimselere güvenilemeyeceği için şaşkınlık yaşıyoruz. Ama İslami kesim de gerçekten güzel bir tavır koydu. Böyle olamaz dedi. Aslında iyiniyetli ve akıllı insanların İslam'ın teröre karşı olduğunu anlaması lazım. Ama televizyonda bazı çağdaş yobazların konuşmalarına bakıyorum (çağdaş yobaz diye bize yobaz diyenleri kast ediyorum) İslami kesim hiç tepki göstermedi, diyorlar. Ayıp yahu.

Çarşaflı ya da kapalı oluşunuzdan dolayı bir tedirginlik yaşıyor musunuz?

PKK'lılar, solun ürünüdür, marksisttir ama hiçbir solcu PKK'lıların yaptığından dolayı komplekse girmedi. Biz niye giriyoruz ki? Çarşaflı kadınların çoğunluğu, "Acaba bizi Hizbullah olarak mı görürler?" diye bir kompleks yaşıyor. Ben açık insanlar suç işlediği zaman her açık olana sen onlardansın, diyor muyum? Onlar da bize demesin.

Yarını nasıl görüyorsunuz?

Hiç düşünmüyorum. Bunlara paralel olarak psikoloji okumak istiyorum. Şu anda tek derdim var. İnsan nasıl bu hale gelebilir. Başka hiçbir şeyi gözüm görmüyor. Çok etkilendim. Devamlı olarak ağlıyorum. Matemdeyim. Ben hayatta üç-dört kere bu kadar derinden ağladım. Bir tanesi Irak'ın bombalanması, diğeri Filistin'in bombalanmasıdır. Onlar bile bu kadar etkilemedi. Eğer bu cinayetleri Hizbullah işlemişse, eğer on bin kişi bu mantığı kabul ediyorsa, vah vah Türkiyem vah derim, vah kardeşlik vah derim. Başka bir şey diyemem ....

Konca Kuriş sizin bendiğinizde nasıl kalacak?

Hurafelerin ve ifratın kurbanı oldu. İnsanlık ayıbının bir muamması olarak duruyor beynimde. Ama yine de isimlendiremediğim, anlamlandıramadığım bir perde arkası da var...

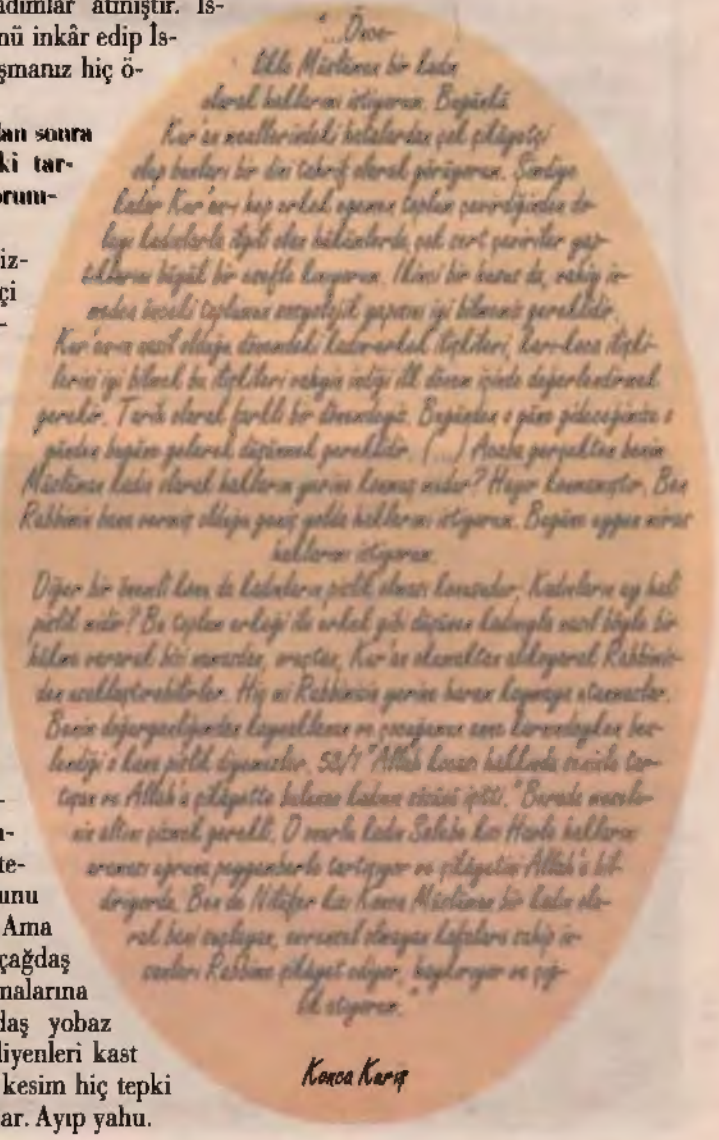

Konca Kuriş'i anarken

Konca'mız öldürüldü. Cenazesinde onun mücadelesini bilen ve destekleyen kadınlar erkek egemen düzene karşı tepki gösterdiler. Onun cenaze namazına durarak İslamcı patriyarkanın kadınları yerleştirdiği ikincil/diğer alana itiraz ettiler. Konca'nın ölümünden büyük bir acı duydum. Onu hiç tanımadığım halde, bir yakınımı yitirdiğimi hissettim. 80 sonrası kadın hareketinde, herhalde, feminizmi savunduğu için öldürülen ilk kadın Konca'dır.

Bir an, geriye, 1980'lerin ikinci yarısına dönelim. İkinci Dalga Feminizm, en açık ifadesiyle ve eylemleriyle Türkiye coğrafvasında belirdiğinde ve yaşama müdahale etmeye başladığında, feminizmden etkilenen gruplar arasında İslamcı kadınlar da vardı. Erkek İslamcıların bu dalgayı önleme çabaları doğrultusunda, Ali Bulaç'ın "Feminist Bayanların Kısa Aklı" (Zaman, 17 Mart 1987) başlıklı yazısı tam karşıtı bir sonuç doğurdu. Bulaç'a itiraz eden kadınların mektup ve yazılarıyla önemli bir tartışma başladı. Eşitsizliği sergileyen ve eleştiren; feministleri savunan cesur yazılar çoğaldı ve tüm otoriter yapılarda olduğu gibi Zaman'da da bu tür yenilikçi tartışmalar "idari tedbirle" bastırıldı. Bu arada Zaman gazetesi el değiştirdi. Yazı işleri kadrosu işten uzaklaştırıldı. Ardından ideolojik bastırma, dışlama ve düzeltme işlemleri için "her yerde olan" "İslamcı düşünür" Abdurrahman Dilipak hızır gibi yetişti: Bir Başka Açıdan Kadın adlı kitabıyla İslamcı kadınlara neden feminist olamayacaklarını anlattı. Çizgileri çekti, erkek İslamcı çerçeveyi yeniden oluşturdu.

Uzun bir sessizlikten sonra, o yüreklilikte Konca Kuriş'in ortaya çıktığını gördük. Konca konuşmaktan çekinmedi. Kadınlar için konuştu, kadınlara konuştu. İslamiyeti "feminize etmeye" çalıştı. Eski bir Hizbullah militanı olarak, Konca'yı susturmak ve bastırmak ancak onu kaybetmekle, öldürmekle mümkün oldu. Üstelik bu, onun gibi çıkış yapacak "sıkı" kadınlara büyük bir gözdağı olacaktı. Konca'nın son isteği, cenazesini kadınların kaldırması, namazını kadınların kılmasıydı. İslamcılar tarafından son isteği de zor kullanılarak engellendi.

Kadınlar için konuştu, kadınlara konuştu. İslamiyeti "feminize etmeye" çalıştı. Eski bir Hizbullah militanı olarak, Konca'yı susturmak ve bastırmak ancak onu kaybetmekle, öldürmekle mümkün oldu.

Eleştirel Yaklaşım: İslamcı Patriyarka ve Kadınlar

Şimdi tüm İslamcı kadınların düşünme zamanı. Eleştirme, sorgulama vakti. Konca benimle bunları bire bir paylaşır mıydı bilmiyorum ama, İslamcı kadınlara söyleyeceklerim/eleştirilerim var. Bu eleştirinin temeli "inanç" ya da "giyim" düzlemlerine dayanmıyor. İnanç özgürlüğü temel insan hakları arasında yer alır. Giyim insanın kendini ifade alanlarından biridir. Benim itirazım, en azından bugün için, İslamcı eylemci kadınların politik eyleyiciler, bireyler olarak siyasal alana çıkmak istemelerine de değil. Politika yaparken politikanın kendisinin erkek/patriyarkal belirlemelerle kuşatıldığının farkında olmamalarına, eleştirel yaklaşmamalarına. Şimdi bu alanlara yakından bakalım.

İslamcı Kadınların Cinsiyet Görmezliği

İslamcı kadınlar patriyarkal âdet ve gelenekleri sorgulamadılar. İslamcı kadınlar, gelmiş geçmiş en patriyarkal kurum olan dinin içerdiği erkek egemen âdetleri, çoğunlukla, sorgulamadan kabullendiler. Böylece, patriyarkal bakışı içselleştirerek kendilerini ve kadınları aşağılamış, ikincil/tabi kılmış oldular. Köleleştirici politikaları benimseyip, benimsettiler. Politika yaparken kendi cinsiyetlerinin toplumsal konumlandırılışına isyan etmek yerine, erkeklerin çizdiği sınırları belirginleştirdiler.

Örtünme Kimin Seçimi?

"Örtünme"nin patriyarkal uzanımlarını göremediler. İslamcı erkeklerin başörtüsünü simgeleştirme ve bu yolla tabanda birliği sağlama stratejilerini sorgulamadan, reçete gibi kabullenip uyguladılar. Kadınların "doğal farklılığına" dayanan binlerce yıllık patriyarkal cinsiyet ayrımının, yeni bir politik alan olan İslamcılığa taşındığını fark etmediler.

Örtünmeyi üç eksende savunurken bu söylemin erkek egemenliğiyle belirlendiğini göremediler.

a) İslamcı erkek egemen düzenin öne sürdüğü "Örtünmeyi Kuranıkerim emreder, bu hükmün dışına çıkılamaz" iddiasını sorgulamadan kabullendiler. Bu sava karşılık onlara Kuranıkerim'de varolan köleliğe ve kölelere ilişkin düzenlemelerin neden bugün "dışına çıkıldığını" sormadılar. Kuran'daki her hüküm/önermenin yerine getirilmediği kölelik hükümlerinin uygulanmayışında açık bir biçimde ortaya çıkıyordu. Demek ki bir "seçim" yapılabiliyordu. Kadınların başörtüsü/örtünmesi yolundaki seçimi kimler yapmıştı, bunu değiştirilemez hüküm olarak kimler yorumlamıştı dersiniz?

b) Modern patriyarkanın kadınların nesneleştirilmesi, bedenlerinin erkeklere satılması yönündeki uygulamalarını, İslamcı düzenin istediği ve erkeklerinin işine geldiği biçimde, düz bir okumayla değerlendirdiler. Oysa, modern toplumsal sözleşmenin en canalıcı noktasında "cinsel sözleşme"[2] yer alıyor. "Cinsel sözleşme" her sınıftan ve renkten/ırktan ve inançtan erkeklerin kadın bedenine ulaşma "özgürlüğü"dür. İslamcı kadınlar, "cinsel sözleşme"yi sorgulamak yerine nesneleştirilmekten, metalaştırılmaktan kaçınabilmemiz için ve "tacizden" korunmamız için örtünmemiz ve haremlik-selamlık düzenine geçmemiz gerektiğini savundular. Bu görüşün kadınları bir kez daha "cinsel" nesneye indirgemek olduğunu yine fark etmediler. Erkek "yoldaşlarıyla" birlikte, kadın bedeninin satışının İslami evlenmeyle, yani dört kadınla evlenmeyle önlenebileceğini savundular. Erkeklerin kadın bedenine ulaşma "özgürlüğünün" İslamcı biçimi demek olan "dört kadınla evlenmeyi" sorgulamadan kabullendiler.

c) İslamcı erkek egemen düzenin "başörtüsünü" simgeleştirme stratejisini kabullenip uyguladılar. Oysa, "başörtüsü" eylemlerinin İslamcı hareketi birleştirici bir öge olması bile hareketin erkek egemen niteliğini açıklıyordu. İslamcı kadınlar kendileri üzerinden erkek politikalarının yürütülmesine ve simgeleştirilmeye karşı çıkmak bir yana, bu stratejinin eylemcileri oldular.

Kadınların Denetimi: "İslamı Yaşamak"

"İslamı yaşamak" sloganının, İslamcı patriyarkanın kadınları ev-çocuk-koca bakımı üçgenine hapsederek kısıtlama ve denetleme stratejisini göremeyip tabiiyeti/ikincil olmayı kabullendiler ve kadınlara benimsetmeye çalıştılar. Bir yandan kamu alanına çıkmak isterken, öte yandan eviçi bakım kısıtına takılıp kaldılar.

Bütün bunlar, bugüne değin, İslamcı kadınların çoğunun erkeklerin liderliğindeki patriyarkal siyaset ekseninin dışına çıkamadıklarını gösteriyor. Militan, eylemci ruhlarını ve enerjilerini kadınların kurtuluşu için değil, bilerek ya da bilmeyerek kadın düşmanı siyasaları uygulamaya hasrettiklerini de. Konca bu eleştirilerin belki tümünün olmasa bile önemli bir kısmının farkında olduğu, tüm bunları içerden sorguladığı için öldürüldü. Konca Kuriş'i ben bu şekilde anıyorum ve anmak istiyorum. İslamcı kadınların politika yaparken politikanın neliğinin farkında olmalarını dileyerek...

Yaprak Zihnioğlu

(1) Risale Yayınları, İstanbul, 1988
(2) Carol Pateman'ın "cinsel sözleşme" tezi feminist teoriye önemli bir katkı niteliği taşıyor. Bkz. The Sexual Contract, Polity Press, 1988.

Katilleri dışarıda, o kimsesizler mezarlığında

On üç yaşındaydı, abilerinin de korucu olduğu Savaş Köy'ünde yaşıyordu. Korucu Abdullah Dinar'ın tecavüzüne uğradı, hamile kaldı. Annesinin kendisine kucak açacağını umarken aile kararıyla öldürüldü

Gecenin bir yarısı, Kulp ilçesinin Savaş Köyü'nde (Balicanka) harap bir evin kapısı vuruluyor. Gelen Abdullah Dinar isimli korucu. Evde, o sırada uyuyan iki kızkardeşinin yanı sıra on üç yaşındaki Necla Akdeniz var. Abileri de korucu olan Necla, abisiyle nöbet değişimi için gelen Abdullah Dinar'ı içeri almak zorunda kalıyor. Ama bu defa Dinar bir garip; silahını göstererek, sesini çıkarmamasını, her istediğini yapmasını söylüyor. Çaresiz korucuya boyun eğen Necla tecavüze uğruyor ve korkudan kimseye birşey söyleyemiyor. Aylarca devam eden bu durum karşısında bir çıkış yolu bulamayan Necla birgün annesine, "Bundan sonra Abdullah Dinar buraya gelmesin," diyorsa da annesi bu isteğe karşı çıkıyor.

Böyle başlıyor Necla'nın hikâyesi; tıpkı yine korucuların tecavüzüne uğrayan on yaşındaki R.K. ve Remziye Dinç'in hikâyeleri gibi. Ama daha sonra yaşadıkları onlarınkinden de beter.

Abdullah Dinar evli, çocuğu olmuyor. Bir süre sonra Necla'ya, "Seni götüreceğim," diyor. Çocuğu yaşındaki Necla'yı karısının üstüne kuma almak istiyor ama sürekli reddediliyor. Tecavüz sonucunda hamile kalan Necla karnı şişmeye başlayınca derdini annesine anlatıyor. Abdullah Dinar durumu öğrenen anneye, "Ben onu almak istiyorum ama o beni istemiyor, namus için ortaya çıkmasın," diyor ve bu işi yoksul olan Muhiyettin Taş'ın üzerine atacağını söylüyor. Dinar'ın ailesi ve Necla'nın annesi anlaşıyor, Necla'yı da tehdit ederek, bu olayı aileye açmamasını, durum ortaya çıkarsa da Muhiyettin'in adını vermesini söylüyorlar.

Bu anlaşmadan sonra çaresiz büyüklerinin sözünü dinleyen Necla kimseye birşey söylemiyor. Ama artık hamileliğinin gizlenecek bir tarafı da kalmıyor. Katıldığı bir düğünde oynarken karnının şişkinliği insanların dikkatinden kaçmıyor. Akraba kadınlar anneyi sıkıştırıyor, anne haberi olmadığını söylüyor. En sonunda Necla'nın abileri, İlyas'la Engin Akdeniz, olup biteni öğreniyor. Anlaşıldığı üzere, on dokuz yaşındaki Muhiyettin Taş'ın ismi veriliyor ailenin diğer fertlerine.

Muhiyettin ailenin suçlamasına karşı çıkıyor, "Sizin evinize korucular gelip gidiyor, niye onlara sormuyorsunuz," diyor. Necla'nın amcaoğlu, Muhiyettin'i öldürmek istiyor; olay büyüyünce polis Muhiyettin'i gözaltına alıyor. Karakolda aslında kendisine tecavüz edenin Abdullah Dinar olduğunu itiraf ediyor Necla. Ama iddiaya göre karakol komutanı Murat yüzbaşı, "Ben Abdullah Dinar'ı tanırım, o böyle birşey yapmaz. Sen yine Muhiyettin yaptı demeye devam et," diyor ve Necla'nın verdiği ifadeyi reddediyor.

"Beni öldürsünler ama anneme dokunmasınlar"

Hastanede Necla'nın yedi aylık bir oğlan çocuğuna hamile olduğunu öğrenen ailenin erkek fertleri, Necla'yı da, kızını iyi kollamadığı için anneyi de öldürme kararı alıyor.

Polis Necla'yı saklamaları için akrabalarına götüryor ama hiçbiri sahip çıkmak istemiyor. En sonunda Diyarbakır'da yaşayan teyzekızı Işıl'a götürüyorlar. O da başının belaya girmemesi için Necla'yı kabul etmiyor ilk başta; fakat polisin ısrarıyla başka bir tercih yapamıyor. Küçücük yaşında inanılmaz bir zulüm yaşayan Necla, teyzekızına ağlayarak, "Beni öldürsünler ama ne olur anneme dokunmasınlar," diyor sürekli. Çünkü arada teyzekızının evine "konuklar" gelip gidiyor. Işıl her seferinde Necla'yı saklamayı başarıyor. Gelenlerin tehdidi bu sefer teyzekızını hedef alıyor, "Onu vermezseniz hepinizi öldürürüz", deniyor.

Bir ay kadar teyzekızında saklanan Necla, sürekli çocuğu düşürmeye çabalıyor ve bu denemelerinin sonucunda ağır bir kanama geçiriyor. Işıl ın hastaneye götürdüğü Necla, yedi gün hastanede tedavi görüyor. Bu arada başhemşire, birilerinin sık sık hastaneye gelerek Necla'yı sorduklarını söylüyor. Bunun üzerine savcılığa başvuran teyzekızı şikâyette bulunuyor. Savcılıkta Işıl'la birlikte ifadesi alınan Necla yaşadıklarını anlatıyor ve Muhiyettin Taş'ın suçsuz olduğunu, esas suçlunun Abdullah Dinar olduğunu açıklıyor. Bu ifade üzerine Muhiyettin Taş tahliye ediliyor. Teyzekızının başvurusu üzerine verilen iki korumanın evin çevresinde beklemesiyle de rahat bir nefes alıyorlar bir süre. Ama yalnızca bir süre...

Bir kız kayıtlarda, bir kız da anılarda çaldı resmi

Tam olarak düzelemeyen Necla tekrar kötüleşiyor, hastaneye zor yetiştiriliyor, ölü doğum yapıyor. Bu kez üç gün kaldığı hastaneden Işıl'ın kolunda çıkıyor. Hedefi şaşırtmak için de mantolarını ve eşarplarını değişiyorlar. Olayı öğrenen Akdeniz ailesi hastanenin kapısında nöbet tutuyor. Kızlar kurtulmak için emniyete başvurarak eve polis arabasıyla dönüyorlar. Necla sürekli ağlıyor, bu defa teyzekızı için kaygılanıyor, "Bunlar beni öldürecek biliyorum ama sana birşey yapmasınlar," diyor. Kendi yaşadıklarını, yaşayacaklarını kabulleniyor sanki; kurtuluşu olmadığını düşünüyor belki de; hep sessiz sessiz ağlıyor...

"Ölüsü gelse üzerine tükürürüz"

On üç Kasım'da, teyzekızının evine yine bir "konuk" geliyor, bu konuk Necla'nın amcaoğlu Şehmuz Akdeniz'dir. Teyzekızı Necla'yı saklıyor bir odaya ve eline anahtar veriyor. "Ne olursa olsun sakın kapıyı açma," diyor. Bu arada Şehmuz Akdeniz evdeki küçük çocuktan gizli bilgiyi almıştır bile. Şöyle der teyzekızına, "Kuran'ın üzerine yemin ederim, ona birşey yapmayacağız. Hem o küçüktür; bir hocaya götürüp geri getireceğiz." İmam olan Şehmuz'un yeminine rağmen ikna olmuyor Işıl. Bununla yetinmeyen Şehmuz başlıyor evi aramaya ve bir süre sonra kilitli olan kapının önünde duruyor. "Necla, yemin ederim sana birşey yapmayacağız, dışarı çık," diyen Şehmuz'a inanıyor Necla, açıyor kapıyı. Hep birlikte dışarı çıkıyorlar, Işıl Necla'nın koluna giriyor. Necla sessiz. Arkalarından yürüyen Şehmuz'dan kuşkulanan, Işıl sokağın sonuna baktığında Necla'nın öteki amcaoğlu Saim Akdeniz'i görüyor.

İç içe geçmiş daracık sokaklardan birinin köşesinde bekleyen Saim, koluyla Necla'ya sarılır gibi yapıp, iki el ateş ediyor. Gecenin karanlığında Işıl'ın feryadı yankılanırken. Şehmuz ve Saim Akdeniz iki ayrı arabaya binerek kaçıyor. Necla çevredekilerin yardımıyla hastaneye kaldırılıyor. Ameliyata alındıktan sonra ise ancak yirmi beş saat yaşayabiliyor.

Cansız bedeni morga kaldırılan Necla'ya hiç kimse sahip çıkmayınca teyzekızı aileye haber yolluyor. Cevap. "Biz sahip çıkmayız, ölüsü gelse üzerine tükürürüz." oluyor. Tam on üç gün morgda kalıyor Necla. En sonunda Diyarbakır'daki İHD avukatları girişimde bulunarak Necla'nın cesedini alıyorlar, ailesi adına da teyzekızı imza atıyor. Diyarbakır Mardinkapı mezarlığında toprağa verilen Necla'nın durumuna bir

yakını çok içerliyor: "Ne ölüsü yıkandı, ne tören yapıldı, bunu bile çok gördüler. Muşambaya sarıp toprak attılar üzerine."

Necla'nın hesabını kim verecek?

Tecavüz olayının ortaya çıkmasından kısa bir süre sonra Abdullah Dinar yer yarılıp içine giriyor sanki. Ne hikmetse kimse nerede olduğunu bilmiyor; oysa devlet kurumlarına bağlı çalışan bir korucu o. Necla ölü doğum yaptıktan sonra bebeğin babalık tayini için İstanbul'a gönderileceği söyleniyor ama "kayıp" olduğu için Abdullah Dinar'dan kan alınamıyor. Necla'nın savunmasını üstlenmek isteyen avukatlar, ortada davacı olmadığı için bunu gerçekleştiremiyorlar.

Olayla ilgili olarak üç ayrı dava var: birincisi "ırza geçme, ikincisi Necla'nın yaşarken yaptığı başvuru üzerine "öldürülme yönünde tehdit," üçüncüsü ise "adam öldürme" ile ilgili. Ama bu davalarda yalnızca karşı tarafın avukatları yer alacak. Yani aslında davaların ne kadar "sağlıklı" ve "adil" olacakları daha en başından belli.

Necla'nın bütün yaşadıklarını bilen ve paylaşan teyzekızı Işıl, Necla öldürüldükten sonra ifade vererek her şeyi anlatmış. Davanın seyri onun mahkemede vereceği ifadeye bağlı. Necla'ya yaşatılanlara ve öldürülmesine karşılık belki de bir nebze "adalet" ancak Işıl'ın ifadesiyle sağlanabilir. Ama söylendiğine göre her iki tarafın da yoğun tehdidi altında olan Işıl, mahkemede ifade değiştirecek. Böylece Necla tıpkı yaşarken olduğu gibi öldükten sonra da "savunmasız" kalacak...

Bölgede yıllardır kadınlara yönelik devlet kaynaklı cinsel şiddet yaşandığını biliyoruz. Üstelik bu saldırıların ardından açılabilen davalardan da herhangi bir adaletli sonuç çıkmıyor. Necla'nın yaşadığı Savaş Köy boşaltılmayan ama korucularlaştırılan bir köy, söylendiğine göre de bu süreçte çok insan öldürülmüş. İşte böyle bir ortamda yaşayan Necla, doğal olarak ilk elden yardım alacağı tek taraf olan ailesinin de ihanetine uğruyor. Silahı tutan eller Necla ya karşı birleşiyor.

On üç yıllık kısacık yaşamının son birkaç ayında sığındığı teyzekızından başka, ellerini tutan, sarılan, "her şey düzelecek" diyen kimsesi olmamış. Biz öldürüldüğü sokağın resmini çekerken, çevredeki çocuklar onun neler yaşadığını bilmeden koşup oynuyorlardı. İyi ki de bilmiyorlar; umarını hiç bilmezler...

Nevin Cerav

"geri dönüş yok!"

Melda Keskin, Türkiye'de nükleer santraller kurulduğunda yaşanması olası felaketleri kamuoyuna yansıtmaya çalışan bir politik eylemci. Greenpeace enerji kampanyası sorumlusu. Kendisiyle yeşil hareket içinde kadın olmayı konuştuk

Türkiye'de şu an nükleer açıdan en kritik konu sizce nedir?

Türkiye'de şu anda on tane nükleer santral satın alınmak isteniyor. İkisi için ihale açılmış durumda. Şu günlerde üçüncü ihale sonuçlandırılmak üzere. Mart başlarında ihaleyi kazanan firmalar belli olacak. Bizim açımızdan Akkuyu en önemli konuma sahip. Çünkü Akkuyu nükleer santralinin kurulması birçok felaketin başlangıcı olacak. Dünyada santral satışları durmuş bulunuyor. Kuzey ülkelerinde nükleer santral şirketleri işsizlikle karşı karşıya. Sipariş verilmiyor. Bu nedenle de büyük bir hırsla Türkiye'nin kapısında beklemekteler. Türkiye'ye bir tane santral satmaları demek, onlara on beş yıl boyunca para akması demek. Ben bunu Truva atına benzetiyorum. Bir kere kapımızdan girmelerine izin verirsek arkası gelecektir. Bütün bunlar kirli ve tehlikeli teknoloji girişine izin vermemiz anlamına geliyor. Radyoaktif atıkların çözümü yok. Kendi ülkemize atık ithal etmek istemiyorsak bunlara karşı çıkmamız gerekiyor. Bunun ekonomik olarak da zararı büyük. Zaten dış borcumuz çok fazla; nükleer santraller dış borcumuzu daha da artıracaktır.

Dünyada da ekonomik olmadığı için itiraz gören bir konu bu. Biz de 1992 yılında Greenpeace gemisinin Türkiye'ye gelmesinden bu yana bu konuda çalışmalar yapıyoruz. Geri dönüş yok!

Peki çalışmalarınız daha çok erkeklerle. Bunlar arasında muhatap olduğunuz büyük bürokratlar da var. Sizi, bakanlarla, profesörlerle ya da başka yetkililerle nükleer eneji konusunu tartışırken görüyoruz. Bir kadın olarak bu kadar çok sayıda erkeğe muhatap olmanın zorlukları var mı?

Ben 1992 yılında Greenpeace gemisi geldiğinde gemiyi gezmeye gittim. Orada çevirmene ihtiyaç vardı. Ben çevirmenlik yaptım ve o gün bugündür Greenpeace'deyim. Çalışmalarımız sırasında erkeklerle özel bir sorun yaşamadım. Ama bulunduğum topluluklar içinde kadın olmayışını ya da çok az kadın oluşunu sıkça dile getirdim. Mesela Sinop'taki derneklerin kahve toplantıları oluyor. Bu toplantılara kadın olarak ben ve Ayşegül katılıyoruz. Bu toplantılara sadece erkekler geliyor. Biz iki kadın sigara dumanları arasında gecenin onuna kadar kahvede oluyoruz. Oradaki erkeklere neden eşlerini getirmediklerini sordum. Zeytinburnu, İkitelli ve Ayazağa'da yaptığımız toplantılardan sonra uyarılarımız dikkate alındı. Bir sonraki toplantı için bir düğün salonu tuttular, eşlerini de getirecekler. Yine Kartal'da, Birleşik Metal-İş'in bir panelinde Gaye Yılmaz haricinde kadın olmadığını gördüm. Orada da bu konuyu dile getirdim.

Ben muhatap olduğum erkeklerle sorun yaşamıyorum çünkü kadınları küçümseme gibi bir düşüncenin, düşünce halinde bile olsa çok ayıp olduğunu hissettirdiğinizde bunu su yüzüne çıkartmaya cesaret edemiyorlar.

Bir de olumlu anlamda bir örnek vereyim. Akkuyu Santrali'nin kurulmasının planlandığı Büyük Ecelı Köyü'nde, kahve toplantıları yapıyoruz. Bence bir kadının oralarda erkeklerle beraber aktif çalışması o bölgedeki kadınları olumlu yönde etkileyen bir şey. Onlar da gelip toplantılara katılıyorlar. Bu çalışmalar ve bizim örnek olmamızla o kadınlar da aktifleşiyor.

rahmetliye talkım verirken salkımı otuz kupona

hayatının costa gavras tarafından filme alınacağı rivayetleri

tıpkı sinematografisi gibi rezaletler ve şaheserlerden oluşuyordu

erkeklerin de çekici olabildikleri anlar vardır; kibriti çakar, ağzında kendi sigarası, onu yakmadan uzanır sizin sigaranızı yakar. sonra kendisininkini. elini sigaraya sürmeden bir nefes çeker. içinizde bir şey akar.
yılmaz güney böyle şeyleri kendisine en çok yakıştıran erkeklerden biriydi.
çok kalbini kırdığı, çok dövdüğü nebahat çehre'nin onu affettiğini ifade edercesine ardından iyi konuşmasında, ömrü boyunca çektiği ezalar kadar bu cazibesinin de katkısı vardır diye düşünüyorum. çirkin kral diye adlandırılması bir haksızlık, bir ceylan gibi ince ve zarif bedeni, daha sonraları çok moda olan, önleri uzun, yanları kısa saç kesimi ve inci gibi gülümsemesiyle güzel bir adamdı.
ünlenmiş insanların kişiliği hakkında gerçek bir fikir edinmemiz zordur, onu da basından tamdık. bize yansıyan kimliği bütün filmlerinin bir toplamı gibiydi. yılmaz güney dendiğinde hatırladığımız erkek, hem ilk dönem avantür filmlerinin, hem lütfü akad gibi iyi yönetmenlerin oyuncu olarak katkı verdiği filmlerinin, hem de kendisinin yönettiği, kimisi çok beceriksiz solcu filmlerin zengin bir bileşimiydi. tıpkı sinematografisi gibi, kendisi de rezaletler ve şaheserlerden oluşuyordu.
bu rezaletlerden bazıları hiç yenir yutulur şeyler değildir, *duvar* filminin çekimleri sırasında çekilen *duvarın etrafında* adlı belgeselde, filmde oynayan çocukları nasıl dövüp ağlattığı açıkça görülür! ama vivet kanetti, vittorio de sica'mn *bisiklet hırsızları* filminin küçük oyuncusunu havaya sokmak için sette herkesin gözü önünde hırsızlıkla suçladığını aktardı. bana da sorarsanız, karısını tabancayla vurması william burroughs'un yazarlığının değerini azaltmaz mesela.
ancak bir sanatçının sanatının değerini etkilemeyecek olan bu tür "yanlışlar"ın, onun kişiliğinin değerlendirilmesinde önemsiz olduğunu söylemek de mümkün değil. hele de bir sosyalistin kişiliğinin değerlendirilmesinde.
ama kendisi ömrünün önemli bir kısmını sosyalist olarak geçirmeye çalıştıysa da yılmaz güney'den bu şekilde bahsetmek zordur. ondan ancak adaletin peşinde bir kahraman olarak bahsedebiliriz. zaten kahramanlar her zaman adalet peşindedirler ve onun yaşadığı zamanlarda adalet peşinde koşmanın adı solculuktu. yılmaz güney, kahraman olmasının bedelini, karısına laf atan savcıyı vurmak zorunda kalarak ödedi; insan yılmaz güney'se karısına laf atan savcıyı vurmaması mümkün değildir. yılmaz güney'in karısına laf atan savcı da bunu bilir.
ortadoğuda doğup büyümüş kahraman bir erkek olmanın bütün kurallarına uydu yılmaz güney. muhakkak ki maçoydu, yılmaz güney olunca başkası mümkün müdür zaten? ama şimdilerde ona çamur atanlar, maçoluklarını son moda saç sakal traşları, pahalı takımlar ve boyunbağlarıyla örtüp en bayağısından kadın düşmanlığına özenen, karılarını dövüp dövmediklerinden asla emin olamayacağımız ve karılarına laf atanları vurmamalarının sebebi geniş mezhepleri değil sünepelikleri olan, gazete niyetine önümüze sürdükleri kötü filmlerin tecavüzcü coşkunları, kötü adamları. ne derlerse desinler biliyoruz, yılmaz güney'de onlara batan, aslında çok özendikleri ve asla beceremeyecekleri külhanlığı değil, peşinde olduğu adalettir. onu iyi bir insan olmaya en fazla yaklaştıran özelliği, ona saldıranların asla sahip olmadıkları bir haslet. erkeklerimizin değişebileceğine olan ümidimizi canlı tutan hisse benzer bir adalet. yılmaz güney en çok sosyalist olabilmeyi istedi, bunun dışında çok şey oldu tabii. engin ardıçlar, serdar turgutlar, fatih altayhlar ise en çok sosyalizmden korkup, en fazla kadınlardan nefret ediyorlar. en özendikleri hâlin ise lumpenlik olduğunu yazdıklarından görmüyor muyuz zaten?

ayşe düzkan

yılmaz güney'de onlara batan, külhanlığı değil, peşinde olduğu adalettir. onu iyi bir insan olmaya en fazla yaklaştıran özelliği, ona saldıranların asla sahip olmadıkları bir haslet. erkeklerimizin değişebileceğine olan ümidimizi canlı tutan hisse benzer bir adalet

plastik ambalajda götürenler...

yılmaz güney'i ölümünden yıllar sonra yeniden gündeme getirdi

puslu havanın kifayetsiz muhteris kurtlarının diline vurunca...

Kaypak zeminlerde, puslu havalarda, alacakaranlık kuşağında onca cinayet varken; insan içinden geçtiği gerçekliği anlamlandırmaya çalışırken oluyor bütün bunlar. Hani, sahneye buhar veren edevat nevinden, varoluş hikmetleri olanı biteni peçelemek olan; doğuştan yetenekleri bir şeyleri doğru dürüst bilmemek; en çok da bilmediği konularda konuşmak olan; kendi zaaflarını, çirkinliklerini, ezikliklerini başkalarına yükleyerek aşabileceğine inanan birileri; ortalığı bulandırayım da hayattan hem hırsımı alayım, hem geçmişin yenilgilerinin ve yapamadıklarımın bedelini başkalarına ödeteyim, hem de büyüklerimin gözüne gireyim diyen birileri çıkıyor. Ve nedense biz kendimizi, deneyimlerimize, sorunlarımıza, kaygılarımıza hiç de denk düşmeyen yanlış bir tartışmanın, yanlış tarafları olarak, yanlış konuşmaların ortasında buluveriyoruz. Konuşmanın nedeni ve muhatabı kayıyor.
İş bu haldeyken ister istemez lakırdının ve fikrin takibi zorlaşıyor. İnsanın akıl sağlığım koruması için bazı şeyleri yerli yerine koyması gerekiyor.

1- Bu durumda muhatap küçük sis bombacıkları değil, sisli havaları paylaştığın eşitlerin olmalıdır. Konu, ortalıkta başı boş dolaşan düşüncelere senin nasıl baktığındır.

2- Evet şiirimizin erkek emzirdiği doğrudur. Ve bu durum hepimize kan kusturup kızılcık şerbeti içirtmiştir. Yani, Türkiye'deki farklı eğilimleri, farklı davranış biçimleri olan bütün sol tarihlerin hepsi de bu coğrafyada yaygın olduğu kadarıyla, şiddet ve maço kültüründen nasibini almış ve bununla yüzleşmesini imalarla geçiştirmiştir. Elbette ki daha iyi, daha adil, daha insani bir dünya talebiyle yola çıkmış hareketlerin, kendi tarihlerinin böylesi bir yüküyle yüzleşmemelerinin mazereti olamaz.

3- Sinema sanatsal ama daha çok da kültürel ve pek çok zaman da popüler bir üretim alanıdır. Bütün bu alanlarda birer birer ya da hepsinde birden yıldızlaşmış kişiler aslında, yaratıcılıkları, üretimleri ve becerileri yoluyla toplumla buluşur, diğerleriyle de kamusal alanda karşılaşırlar. Ama tabii bunu böyle görmek, kavramak da dünyaya bakışımıza bağlı bir tercihtir. Bazıları için bu sınırların kalkmış olması, hepsinin aynı ve ortak zeminde algılanması, çıkarlara göre kamusalla mahrem alanın yeniden ve yeniden tanımlanabilir olması ise, yaşadığımız kaosun yaratılma koşullarından biridir

4- Eğer yuceltmek ya da yermek adına seçtiğimiz kişi ortak kamlar sonucu sanatçı olarak görülüyorsa; tarihe sanatçı kimliği ile yerleşiyorsa, onun kişisel hayatı, mahremiyetindeki alışkanlıkları, yakınlarıyla, dostlarıyla ya da düşmanlarıyla girdiği ilişkiler birilerinin neden ilgisini çeker? Eğer onunla mahrem bir hayat paylaşılmıyorsa, paylaşılmayacaksa? Zaten, sanırım ancak bir mahremiyeti birlikte paylaşan taraflar bu mahremiyetin deneyimlerini kamusallaştırmak isteyebilir ve bu da onların özel hayatlarını halkın malı yapmaz. Çünkü, hiçbir deneyim kamusal ya da mahrem mal kategorisinden okunamaz. Ancak hayat hakkında ortak kavrayışlarımıza, ortak deneyimlerimize ait bilgiler üretebilmemiz anlamında diğerlerine bir fayda sunabilir. O da dillendiren, kamusallaştırmak isteyen kişinin izniyle ve onun çizdiği sınırlar çerçevesinde... Ötesi pis bir merak, dedikoduculuk, özel hayatın mallaştırılmasına yönelik bir ikiyüzlülüktür. Yoksa insanın yazarının eşkalini ve dün gece kiminle ne yiyip içtiğini bilmesi gerekmiyor; onların fikirleri, bilgileri, duyguları çoğaltış, açış biçimi değil midir önemli olan?

5- Bunun da ötesinde, sanatçılarla ürettikleri, yarattıkları boyutunda ilişkiye geçerken, bizi yazıları, filmleri, sanat eserleri ilgilendirirken, bu ilgi de aslında, bir eserin, ürünün üretiliş, yaratılış süreci kadar olmasa bile, yoğun bir anlama, yorumlama, duygusal ve/veya zihinsel yeniden üretme sürecidir. Hiçbir sanatçı yarattığı, ürettiği eserini görmemiş, okumamış birileri tarafından eleştirilmeyi hak etmez; hele bunu birileri oturma odalarının kanapesinden değil de gazete köşelerinden asla yapamaz; hadleri değildir ve dahası bu toplumsal sorumsuzluk örneği olacağı için, meslek etiğine de ters düşer.

Hiçbir sanatçı yarattığı, ürettiği eserini görmemiş, okumamış birileri tarafından eleştirilmeyi hak etmez; hele bunu birileri oturma odalarının kanapesinden değil de gazete köşelerinden asla yapamaz; hadleri değildir ve dahası bu toplumsal sorumsuzluk örneği olacağı için, meslek etiğine de ters düşer

6- Elbette zaman zaman bir sanatçının, aynı zamanda bir hırsız olması ya da katil olması, toplumu bu yaptığı diğer şeyler yüzünden de ilgilendirebilir. Ama bunun sanatsal üretimden ayrı, adli bir boyutta tartışılması gerekir.

7- Eğer ağzımıza doladığımız kişi aynı zaman da popüler bir şahsiyet ve hatta küçük çocukların ego ideali, ya da bir dünya görüşünün ve yaşam biçiminin kendine uygun model olarak seçtiği biri ise, tartışmanın zemini artık sizin tercihinize kalmaksızın sosyolojinin alanına girer. Böyle bir durumda da o şahsiyetin ev hali, sevgilileriyle ilişkiyi götürme biçimleri, bu toplumsal olgunun kişiselleştirilmesi, psikolojileştirilmesi, toplumsal dinamiklerinden yoksunlaştırılması anlamına gelir. Çünkü her popüler kişilik, ya da idol kitle kültürünün yeniden üretim mantığı içinde kitlesel olarak üretilen, yeniden inşa edilen kişiliklere dönüşür ve kendi mahrem-kamusal ayrımı erimeye, kendini kişi olarak yeniden üretimi, kitle kültürünün yeniden üretiminden ayrıştırılamaz hale gelir. Artık bu günahlar bütün seyircilere, toplumun seyreden bütün yüzlerine aittir. Tıpkı yataklık ettiğimiz bütün ağır insanlık suçları gibi.

Bu arada bir iki ufak görüş daha

8- Türkiye solunun kendisiyle yüzleşmesi gereklidir ve bunu yapacaktır (en azından kişisel umudum budur). Ama aynı zamanda Türkiye üniversitelerinin, eleştiri ve kavram çalışmaları yapan benzer kurumların da edebiyatın, sinemanın, sanatın, kültürün yakın tarihiyle yüzleşmesi gerekmektedir. Fikri özgürlük haklarına ve ifade özgürlüğüne sahip çıkarak ve bilginin üretimine katılarak...

9- Dili, söylemi, hayatta durduğu yeri ile insana geleceğin daha barışçı ve insani olacağı, şiddetten arınılacağı ve kadınlara fiziki ya da sözel saldırının kalkacağı umudunu vermeyen hiçbir başka maço erkek, öyle birden bire, kadınların yediği dayağa karşı kesilmese de, bir lokmacık olsun dürüst olsa ne iyi olacak. Kimseler birden iyi ve dürüst insan olamıyor; hele bu topraklarda. Toprağın ölüm koktuğu, işkencenin 2.5 yaşına kadar inebildiği bir yerde, biz, birbirimizin yüzüne hâlâ bakabiliyor ve hayatı bir televole mantığı ile geçiştirebileceğimizi sanıyoruz.

Tül Akbal

Deniz Türkali Zelda'yı oynayacak...

"Ben de yazarım, biliyor musunuz?"

Bize biraz oyundan bahseder misin?
Bu, Scott Fitzgerald'ın karısı Zelda Fitzgerald'ın hayatı hakkında bir oyun. Zelda akıl hastanesinde bir yangında ölüyor. Benim oynadığım bölümde Zelda akıl hastanesinde hayatıyla hesaplaşıyor ve diyebiliriz ki kendi bakış açısından yaşadığı döneme de bir çeşit ayna tutuyor.
Tek başına mı oynayacaksın?
Evet oyun tek kişilik. Bu oyunda benim ilk defa yapmaya çalışacağım bir şey var. Şöyle ki yönetmen yok. Kendim yönetiyorum demek de doğru gelmi-

yor. Şöyle diyelim tek başına bir çalışma olacak.

Daha önce de tek kişilik oyunlar oynadın. Seksen sonrasında sergilediğin **Küçük Sevinçler Bulmalıyım** *ilk miydi? Sinema filmlerinde oynadın, müzik çalışmaların var. Biraz klişe olacak ama senin sanat hayatında tiyatronun yeri ise başka sanki.*
Şöyle bir şey var, dediğin gibi, tiyatronun yeri başka, çünkü benim eğitimim oyunculuk; çıkış yerim de tiyatro oyunculuğu. O dönemde yani benim öğrencilik yıllarımda, biraz da körlükle belki, sinemaya hiç ilgi duymadım. Belki babamın senaristliği ve etrafımızda birçok sinemacı yakınımızın olması da bunda etkili olmuştur. Tiyatronun yeri başka mı diye sorulunca, her şeyin yeri başka denebilir ve bu da doğru olur. Öteki soruya gelince ilk oyun *İyi Bir Yurttaş Aranıyor* 1981'de, sonra 1982'de *Küçük Sevinçler Bulmalıyım*, 83-84'te *Her Şey Satılık*, ondan sonra Dario Fo dönemi var. Benim feminizmle de ufak ufak flört etmeye başladığım yıllar. *Kutsal Aile* var, sonra da *Cadılar Zamanı*.
Zelda rolünün birçok kadın oyuncunun hayali olduğu söylenir. Sen bu kişiliği oynamaya ne zaman karar verdin?
Zelda çok acıklı biri. Doğrudan Zelda değil ama ünlü erkeklerin karıları, sevgileri, eşleri, her ne diyeceksek onlar eskiden beri benim ilgimi çekti. Hep bir türlü adam olmayan, öne çıkamayan ama hayatları şöyle ya da böyle eşleri olan erkeklerle ilgili olarak çoğu kez yok olmuş, parçalanmış kadınlar üzerine projelerim vardı. Zelda buna cuk oturdu. Ben bu oyunu önceki yıl keşfettim. Bir yıldır da kafama takmıştım oynayacağım diye. Sırası şimdiymiş. Sanıyorum ki Zelda'nın çok parlak ve cazip kişiliğinin ötesinde, içten içe birinin karısını oynama isteğim var.
Peki oyunu nasıl bir sahnede oynayacaksın?
Klasik dramatik yapısı olan, deneysel olmayan bir oyun bu. *Kutsal Aile* de öyleydi ama dramatik olmayan bir yapısı vardı. Bu anlamda bu yapı da bir ilk olacak benim için.
Oyun bayram sonrası İstanbul'da başlayacak. Nasıl bir hazırlığın oldu?
Işığından sahne tasarımına, efektinden kostümüne kadar kararları ben veriyorum. Tabii ki dekoru gerçekleştirecek, kostümleri yapacak, ışık düzenini ayarlayacak arkadaşlarla ortak bir çalışma bu. Tasarlama ve son kararlar bana ait. Oyun 1930'larda geçiyor. Tam caz çağı. Oyunda da adı geçen Isadora Duncan, Ernest Hemingway gibi kişilerle, dönem edebiyatıyla, müziğiyle de ilgili bilgilenmem gerekti. Çok ciddi bir masaüstü çalışması yaptım.
Bu aralar biraz Zelda ile birlikte yaşıyorsun denebilir mi?
Zelda oyunun bir yerinde şöyle diyor. "Ben de yazarım biliyor musunuz? Bilmiyorsanız bu Scott Fitzgerald'ın karısı olduğum içindir. Zelda çok acı çekmiş. Çünkü isterik bir yapısı var. Hep parlak olmuş. Çok komik yanları ve zekâsı olan bir kadın. Nev-i şahsına münhasır derler ya öyle. Öte yandan birçok kadına "ah bunu ben biliyorum, bana da öyle olur" dedirtecek kadar bütün kadınlara benziyor. Bu beni çok çekti. Soruna dönersem, evet, Zelda'yla beraber yaşıyorum. Galiba araya yönetmen sokmak istememin nedeni bu. Onunla baş başa kalmak istiyorum.

Zelda'yı bu kez Willard Sims yazdı

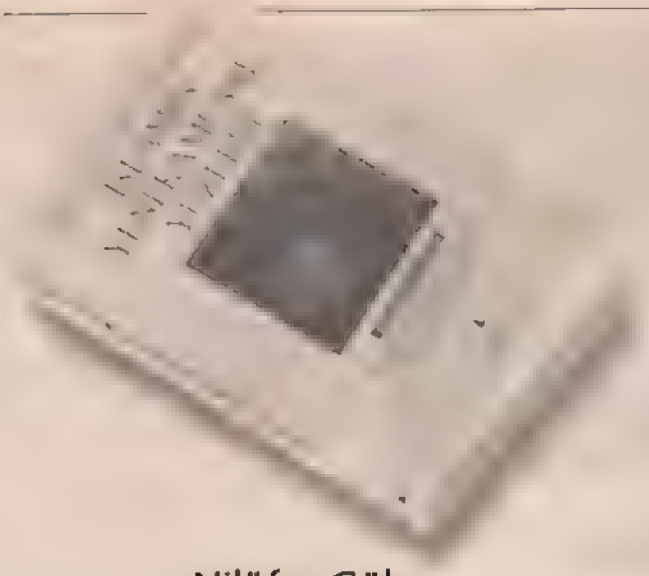

Nilüfer Göle
İslamın Yeni Kamusal Yüzleri
Metis Tarih Toplum Felsefe
264 sayfa
ISBN 975-342-264-4

İslam'ın son yıllarda kamusal alanda kazandığı görünürlüğün getirdiği yeni ve farklı yüzler, söylemler ve yaşam biçimleri... **Modern Mahrem** ile İslam'a ve örtünmeye bakışımıza getirdiği zihniyet değişikliğiyle geniş yankı uyandıran sosyolog Nilüfer Göle'nin, öğrencileriyle yaptığı atölye çalışması... Konusunun ve araştırıcı, meraklı bakışının ötesinde bir önem taşıyor bu kitap: Bir öğretmenle öğrencilerinin birlikte gerçekleştirdikleri bir ürün. Bu niteliğiyle bir ilk. Sosyal bilimler alanında üniversitelerdeki mevcut öğreten/öğrenen ilişkisine alternatif, yaratıcı ve ürün vermeye yönelik bir öneri... Birlikte çalışmak konusunda, akademik dünyanın hayal gücünü kışkırtacağı düşüncesiyle yayımlıyoruz bu kitabı.

METİS YAYINLARI
İpek Sokak No 9 80060 Beyoğlu, İstanbul
Tel 212 2454696 Faks: 212 2454519 e-posta: metis@turk.net
İnternet satışı: www.ideefix.com

"Bayanlarda bir numaralı seribaşı Martina Hingis, adını çeyrek finale yazdırdı. Erkeklerde Lleyton Hewit ise İsveçli Norman'a boyun eğdi."

Radikal **gazetesinin spor sayfasından aktardığım bu haberde en tuhaf şey sizce ne?**

a) Hingis'in yine galip gelmesi,

b) İsveç'li Norman'ın birinci isminin eksikliği,

c) Tenis gibi elit bir sporun gazete sayfalarında yer bulması,

d) Martina Hingis "bayan" iken. Lleyton ve Norman'ın "erkek" olması.

Bu testi yaptırdığım bir erkek arkadaşım maksadımı anladı. Dedi ki, "İtirazın çoenkça, saygıdan öyle diyorlar. Ayrıca bu sadece spor haberlerinde olmuyor, bütün medyada böyle."

Bayan hitabı hürmettenmiş. Bu hürmet ulusal sınırları aşıyor. Kendi nüfusunun yarısına kadın dedirtmeyen bilinç, elin İsviçrelisini bile kadınlıktan koruyor. Ben dilde düzeltmeler yapılarak toplumsal değişiklik olacağına pek inanmam. Kendimize kadın dedirtmeye uğraşarak yorulmamıza gerek yok. Onun yerine erkeklere "oğlan" diyelim diye öneriyorum. Hem milli cinsel eğitim hamlesine katkımız olur. Hem de böylece mesela şöyle bir haber kurgulayabiliriz: "Basketbol oğlanlar liginde birincilik yarışında iddiasını sürdüren Beşiktaş, kadınlar liginde zirveden koptu."

Handan Koç

güven bunalımı!..

Ankara'da karısının kendisinden aldığı çeki tahsil edip altınlarını da bozdurarak, gece kulübünde harcadığı ve uzun süre eve gelmediği iddiasıyla mahkemeye başvuran koca, "boşanma ve alacak" davası açtı.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, kocanın talebini reddeden yerel mahkemenin kararını bozarak, kadının davranışını "güven sarsıcı" buldu ve boşanmaya karar verilmesini istedi.

Bu karara göre demek ki, kocaları her akşam kahveden, meyhaneden çıkmayan kadınlar, "boşanma ve alacak" davası açabilirler, duyurulur...

DÖNÜŞÜM — **SEMRA CAN**

KAHVE BAHANE... — **FEYHAN**

İLK FEMİNİST EYLEMİMİZİ KONUŞTUK...

Sokaktaki ses seni

Nuray: Reklamcı, 32 / Şöhret: Reklamcı, 36 / Ayşegül: Öğrenci, 24 / Beyhan: Öğrenci, 24

Şöhret: Ben ilk olarak 1987'de "Dayağa Karşı Dayanışma" eylemine gittim. Hangi dürtüyle gittiğimi tam olarak bilmiyorum, çünkü o zamanlar kendime feminist demiyordum. Bir arkadaşım çağırmıştı mitinge. O dönem 1980 sonrasının eylemsizliği de vardı; bana o yönüyle heyecan verici geldi sanırım. Aslında inançsız gittim oraya. Fakat gittiğimde çok şaşırdım, birçok kadın tanıdım orada. Çok kalabalıktı, hele de '80 sonrası bir miting için inanılmaz bir kalabalık vardı. Yoğurtçu Parkı'ndan Kadıköy'e yürüdük. Mitingde beni şaşırtan şeylerden biri şuydu, ben devrimciliğin bir takım ilkelerden oluştuğunu düşündüğüm için, devrimci erkeklerin de kadınlarla eşit olma fikrine doğal olarak sahip olduğunu düşünürdüm. Yürüyüşte bir kadınla yan yana düştük. Kadın bana, dayak yediği için oraya geldiğini söyledi. O sırada iki oğlan çocuğu koşarak yanımıza geldi. Kadının oğulları; birinin adı Mahir, diğerininki Ulaş. Ben çok şaşırdım, çocukların adlarını babaları koymuş. Dayak atmak için insanın erkek olmasının yeterli olduğunu fark ettim orada. Kadınlar buna karşı çıkmadıkça da, ideolojilere falan güvenme lüksümüz yok. O inançsız gittiğim mitingden sonra hemen hemen bütün kadın eylemlerine gittim. Uzun süre kendime feminist demedim ama hepsine gittim. Mahçup feminist halindeydim.

Nuray: Ben de 1989'dan sonraki eylemlerin tümüne katıldım. Mor iğne eylemi, boşanma eylemi, düdük eylemi, 438'e karşı eylem... Şöhret'ten farklı olarak benim katıldığım eylemler sadece feministlerin katıldığı, kalabalık olmayan eylemlerdi. Bir şekilde eylemi duymuş gelmiş kadınlarla tanışmadım. Ama o zaman şimdikinden farklı olarak çok coşkuluydu. Şimdi biraz daha görev duygusuyla yapıyorum. O zaman koşa koşa gidiyordum. Şimdi bir eyleme gittiğimde yirmi-otuz kadın görünce keşke biraz daha kalabalık olsak diyorum. Oysa o zaman sayıyı hiç düşünmezdim, öyle bir coşku vardı ki. Çok hareketli bir dönemdi ve ayrımlar eylemlere yansımıyordu. Sosyalist feministler de vardı eylemlerde, radikal feministler de. Fikir alışverişleri daha yoğundu ve daha keyifliydi, eğlenceliydi. Amatör ve çocuksu bir hava da taşıyordu. Sonra iki yıl üstüste Kuruçeşme'de yemekli toplantı yapıldı, ama ben o tip etkinliklerden pek hoşlanmamıştım. Paralı olurdu, o yüzden ne ben gidebilirdim, ne de başka kadınları götürebilirdim. Ben sonra 8 Mart'larda eski coşkulu havayı yakaladım, eski havayı buldum. Onlar çok güzeldi. Birkaç yıl önce şiddete karşı bir eylem olmuştu, balon uçurulmuştu. Kadınları Diyarbakır'a uğurladığımız eylem de çok kalabalık ve coşkuluydu.

Şöhret: Sen konuşurken aklıma geldi. Feminist eylemlerin güzel tarafı şuydu. Bizler genellikle sol gelenekten gelen kadınlarız ve solun sloganlarını bilirsiniz, yeni bir dünya özlemini anlatır, daha büyük hedefleri vardır. Feminist eylemlerde ise daha basit ifadeli sloganlar olurdu; "Cennetten çıkan dayağı istemiyoruz", "Bedenimiz bizimdir" gibi yaşadıklarımıza doğrudan müdahale eden sloganlardı. Önceleri ben bunlara katılamamıştım, çok özel gelmişti. Sanki politika, özelin dışında olması gereken bir şeydi. Daha büyük bir şeydi. Ciddi olarak ifade edemiyorsun. Politika böyle mi yapılır diye bir utanca kapılıyorsun, ama zamanla böyle olmadığım öğrendik

Ayşegül: Benim katıldığım ilk feminist eylem bizim düzenlediğimiz 8 Mart Forumu'ydu. 5 ya da 6 Mart gibi bir tarihe denk gelmişti. Biz de öğlen okulda yapmıştık. Sizin anlattığınız gibi coşkulu bir dönem değildi. Ama çok kalabalık ve coşkulu bir eylem olmuştu. Merkez binada biz her şeyi dışarıdan daha farklı yaşıyorduk. Orada her şey anında sansasyonel bir hale gelebiliyor. Merkez kampüs her türlü siyaseti barındırır, anarşistler, çevreciler, sosyalist gruplar... Ama o güne kadar hiçbir feminist hareketlilik olmamıştı. Ben okula ilk geldiğimde feminist değildim. Gerçi evden, ablalarımdan edindiğim bir fikrim vardı. Yine de bunu örgütlemek falan epeyce bir zaman mümkün olmadı.

Beyhan: Sen o zamanlar aramızda feminizm lafını eden tek kişiydin. Ben öyle erkek gibi bir şeydim.

Ayşegül: Doğru, hem tektim, hem de okulda o kadar çok şeyle uğraşılıyor ki bir telaştır gidiyor. *Pazartesi*'nın çıkmasının bizim açımızdan fişekleyici bir etkisi oldu. *Pazartesi* yi alır, bir ayin gibi okurduk. Sonra okulda afiş çalışmaları yapmaya başladık. Gittik *Pazartesi*'den materyal aldık. Okulda kadın afişleri astık ilk kez. Başında da biz bekliyoruz. Bütün merkez kampüste afişler var. Polis her zaman asılan afişlere müdahale ettiği için başında bekliyoruz ve indirtmemeye kararlıyız. Önce bizim oğlanlarla tartıştık, onlara "Siz karışmayın, biz kendi afişimizi savunuruz" dedik. 8 Mart eylemi için duyurular falan yaptık. Bu işler sırasında özellikle solcu olmayan kadınların ilgisi bizi çok şaşırttı. Herkes bir yerinden tutmaya başladı. Ama solcu kadınlarla tartışmaya başladığımızda çok problem yaşadık. Efendim niye erkekler katılmıyor, niye emekçi kadınlar günü değil gibi. Bizim oğlanlar zaten, baktılar tartışmanın yararı yok, "Tamam kenardan izleriz" dediler. Ama etrafa da bizim kızlar yaparsa iyisini yapar diye hava atmayı ihmal etmediler. Eylem başladı ve bizim kızların toplandığını gören başka kızlar da durup bakıyor, acayip bir kalabalık oldu. En dış halkada da erkekler tabii... Sloganlarımız çok güzeldi. Kendimizle müthiş gurur duyduğumuz bir eylem oldu, ama polis bizi ciddiye almadı.

Beyhan: Mesela bizim afişimizin başlığı "T.C. Tecavüzden Yargılanıyor", şeklindeydi. Şükran Aydın olayını başlık yapmıştık. Afiş, merkez kampüs tarihindeki en radikal afişti, ama polis sırf kadınlar yaptı diye bunu ciddiye almadı. İlk kez bu kadar net bir yazı yazılıyor, polis müdahale etmiyor.

Ayşegül: Bizim ilk eylemimiz buydu. Hit şarkımız ~~Her~~ doğdum hür yaşarım", şarkısıydı. İslamcılar dahil her çevrenin yoğun beğenisiyle ve bizim gurur duymamızla sonuçlanan bir eylem oldu. Sonrasında yine böyle bir heyecanla "Artık Örgütlü" mitingine gittik. Okuldaki eyleme katılan kadınların çoğu geldi oraya, hiçbir eylemde bu kadar eğlendiğimi hatırlamıyorum. Kendimi çok rahat hissettiğim bir eylemdi. Meydan çok güzeldi, Kürt kadınlar çok hoştu, kalabalık da bizi olumlu anlamda motive etti.

Beyhan: Kendim için bir eyleme gitmenin rahatlığı vardı bende de. Bir görev duygusuyla değil de kendimiz için yaptığımız bir şeydi. O yüzden de çok zevk almıştım. Benim için o mitingin anlamı biraz da isminden kaynaklıydı. Çok umutlu gelmiştim ve bir örgütlülüğe çağrı gibi bir şey beklemiştim. Miting muhteşemdi ama biraz kandırıldığımı düşündüm. "Hani örgüt nerede" gibi bir şaşkınlığım oldu. Ben zaten okula geldiğimde feminizmden habersiz biriydim. Ayşegül o noktada beni olumlu etkilemiştir. Kendi aramızda konuşurduk, ama somut bir çalışmamız yoktu. Sürekli erkeklerle tartışmaktan bıkkınlık gelmişti. Bu tartışmalarımız sonunda bizim "Kaşık Düşmanı" diye bir dergi denememiz oldu. Resimlerine kadar her şeyini bizim yapacağımız bir fotokopi dergi çıkaralım dedik. Üniversiteli kadınlar olarak yapacaktık dışarıya dair

"Ben annem yaşında kadınlarla çalışma yapmaya kalktığımda hiç ciddiye alınmadım"

devrimcileştiriyor...

"Solun sloganlarını bilirsiniz. Büyük hedefleri vardır. Feminist eylemde ise yaşadıklarımıza doğrudan müdahale eden sloganlar vardı"

hiç bilgimiz yoktu. Zaten dışarıda bildiğimiz feministler *Pazartesi* dergisi ile sınırlıydı. Toplantılar yapıyorduk, bayağı da kalabalıktık ama sürekli solcu kadınlarla tartışmaktan başka bir şey yapamaz hale geldik.

Ayşegül: Ben zaten solcu kadınların bu emekçi kadınlar günü mü, dünya kadınlar günü mü tartışmasından başka bir tartışmayı bu kadar aşkla, şevkle yaptıklarını görmedim.

Beyhan: Bir 8 Mart afişi vardı, yine iki erkek bir kadın afiş asıyor. Afişte bir elinde kızıl bayrak dalgalanan bir adam, öteki eliyle kadını sürüklüyor. Altında da, "Yaşasın 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü" yazıyor. Biz bunları tartışmaktan başka konu tartışamıyorduk. Sonra bu tartışmalardan kurtulup dergiye yoğunlaştık. *Eksik Etek* okuyan arkadaşlar vardı. Onlar kadın tarihine ilişkin yazı yazdılar. Ama feminizm konusunda o kadar bilgisiziz ki kendi kafamızdan teori yaptığımızı hatırlıyorum. Biz radikal ve sosyalist feministleri duymuştuk. Şöyle düşünüyorduk, biz sosyalistiz, dolayısıyla da bize en uygunu sosyalist feminizm olmalı , bu düşünceyle bir yazı yazdık. O yazı da orta sayfaya denk geldi. Hani bütün sol dergilerde teorik tespitler ve yönelimler orta sayfada yazılır ya bizimki de öyle bir hava yarattı. Özetle şöyle bir yazıydı: Sınıfsal çelişki vardır, elbette çözulmelidir ama bu, kadın-erkek eşitsizliğim çözmeye yetmez, bu nedenle de sosyalist feminist olmak gerekir. Biraz ordan biraz burdan alıp kendi kendimize teori yaptık.

Şöhret: Bence bu Türkiye'deki kadın hareketinin çok önemli bir sorunu. Siz orada kendi kendinize birşeyler yapmaya çalışıyorsunuz ve bir önceki kuşak size ulaşamıyor. Sizin de onlara ulaşma şansınız yok. Yani gelenek devam edemiyor, arada bir kopukluk var.

Nuray: Şimdi Beyhan'la Ayşegül'ü dinlerken aklıma geldi. Biz de kendimizi feminist diye tanımladığımız ilk dönemde hep kendimizi erkeklere anlatma gayreti içindeydik. Erkekleri çok ciddiye alıyorduk. Vallahi billahi sosyalistiz, ama kadınlar gerçekten eziliyor diye, sürekli erkekleri ikna durumu yaşıyorduk. Bununla epeyce vakit kaybettikten sonra bizim kuşakta erkekleri muhatap alarak feminist olma çabası ortadan kalktı. Çok kavga ettik, yorulduk, gereksizdi de. Bizim kuşakta bu çaba silinse de sizler bundan habersizsiniz ve aynı gereksiz tartışmalarla vakit kaybetmişsiniz. Her dönem yaşanan ve bizim aştığımız bir şeyi biz size avantaj olarak bırakamadık.

Beyhan: Biz deneyimleri nereden öğreneceğimizi de bilmiyorduk. Arada bir *Pazartesi*'ye uğrayıp, oradan duyduklarımızı tartışıp bir yerlere varmaya çalışıyorduk.

Ayşegül: Bir süre sonra etrafımızda bir sürü kadınla ne yapacağımızı şaşırıp, birilerine akıl danışıyoruz. Bize hemen bilinç yükseltme grubu öneriliyordu. Ama başka hiçbir şey yok. Sonrası bir boşluk. Bir genişleme yaşıyorsun ama sonra o kadınları bir arada tutacak kimya ne olacak belli değil.

Beyhan: Bizim derginin de sonu bundan oldu. Bir süre sonra baktık, hep aynı şeyleri konuşuyoruz.

Ayşegül: Bir de üniversiteli kadınlara bunları anlatmak, daha orta yaşlı kadınlara anlatmaktan çok daha zor. İlla başlarından bir evlilik geçecek; toplumla, evlenmiş, boşanmış, anne vs. gibi sıfatlarla yüzleşecek ki kavrayabilsin. Herkes kendi hayatının farklı olacağım zannediyor.

Nuray: Üniversiteye gelen kadınlar bir de evden ayrıldıkları için, kendilerini özgürleşmiş zannediyorlar. Tam daha önce yaşayamadıkları bazı şeyleri yaşayacaklar, önlerine feminizm diye birşey çıkıyor ve bunu doğru algılamaları çok zor.

Ayşegül: Üniversiteye gelen kadınlar sosyalleşmeyi zaten bir grup içinde yaşıyor. Erkek arkadaşlarıyla birlikte hareket ediyor. Feminist olması o kadının bu grup içerisinde de aldığı tepkileri karşılamayı göze almasını gerektiriyor. Bunu göze alan da çok az.

Şöhret: Haydi siz üniversitedesiniz, orada 8 Mart eylemi ya da kadın çalışması yapmak olanaklı. Ama mesela bir ev kadını, ona bu konuda bir seçenek sunmak öyle zor ki. Kadın hareketi birçok kadına bir eylem ya da varolma seçeneği sunamıyor.

Beyhan: Ben mahallede annem yaşında kadınlarla kadın çalışması yapmaya kalktım, ama hiç ciddiye alınmadım. Benim için o da bir hayal kırıklığıydı. Daha doğrusu gerçekle yüzleştim. O kadınlar benimle sen kızsın diyerek sansürlü konuşuyorlardı. Bunu sonra fark ettim ve onları özgürleştiremeyeceğimi kavrayıp kızlarına yöneldim. Ama orada da kızların benim onlardan beklediğim şeyleri yapmalarının ne kadar zor olduğunu gördüm. Çünkü kızlar ilkokulu bitirmiş, sonra girmiş bir konfeksiyon atölyesine, belli bir yaşa gelince evlenmeyi hayal ediyor. Ben onlar için çok uçuk bir tipim, çünkü ailemden ayrı yaşıyorum, üniversiteye gidiyorum, bu onlar için hayali bile zor bir şey. Orada da daha ötesini bulamadım. Biz de okuldan çıktıktan sonra yaptıklarımızın sadece bir moda olarak kaldığım fark ettik. Teorik ve politik bir miras bırakamadık.

Nuray: Toplumsal bir hareketlilik olmadığında da kadınları sokağa çekmek çok zor. Bir dönem ortalık çok hareketliydi, kahraman hissediyorduk kendimizi, ama ne zaman ki ortalık durulmaya başladı, o zaman kadınları sokağa çekmek çok daha zorlaştı. Feminizmin gücü bize gece on ikide sokakta kendimizi daha rahat hissettiriyordu. Şimdi öyle sinmiş durumdayız ki, daha ürkek olduk. Sokaktaki ses kesilince, o sesin seni aslında ne kadar devrimcileştirdiğini fark ediyorsun. O ses sana bir özgüven veriyor. Bizim için bu böyleyse, başka kadınları daha da kötü etkiliyordur. Süreklileşen bir mücadele izlenmezse, senede bir-iki kez sokağa çıkmanın başka kadınları motive etmesi zor

Ayşegül: Kadın eylemlerindeki farklılık mutlaka diğer eylemlerin de biçimini etkileyecektir.

Nuray: Mesela düduk eylemi. O eylemde dayak yemiştik ertesi gün de gazeteye ilan vermiştik. "Dediğimiz dedik çaldığımız düduk!" diye. Cemil Çiçek düduk gibi bir laf etti imasıyla altına imzalarımaza atıp çok güzel bir ilan vermiştik.

Beyhan: Bize bunların aktarılması hiç mümkün olmamış. Dergiler görüyorduk, alıyorduk ama ne bir öncesini biliyoruz ne de sonra ne yapacağımızı.

Ayşegül: Okulların bile arasında bir iletişim yoktu. *Pazartesi* gibi popüler bir dergi bize çok iyi bir araç olmuştu. Ortada hiçbir şey yok ve *Pazartesi*'yi okutmak bizim için çalışmanın bir parçasıydı.

Nuray: Çok ilginç, *Pazartesi*'nin çıkışına tabu ki biz de çok sevindik ama öncesi bizim için o kadar hareketliydi ki dergi bizim için sizdeki gibi bir anlam taşımıyordu.

Şöhret: Bizim teorik beslenmemiz için araçlar bulabildiğimiz bir dönemdi. Buna bir de hareketli bir kadın kitlesi eklenince sizden daha avantajlıydık. Bütün kadınlara özellikle yeni yeni feminizmle ilgilenen kadınlara yardımcı olmak şart. Ama bunun için bir iletişim ağı oluşturmak gerekiyor. Ve buralardaki kadınların epeyce bir fedakârlık göstermesi gerekiyor. Sohbeti bir soru ile bağlayalım mı; nasıl bir feminist eylem hayal ediyoruz?

Nuray: Ben artık, sadece feministler olarak toplanıp balon uçurmak gibi eylemlerle tatmin olmuyorum. Kalabalık mitingler ya da küçük küçük alanlara müdahale eden eylemler çok hoşuma gidiyor. Mesela deri giysiler satan bir dukkânın vitrinini kırma eylemi vardı. Vitrininde, üzerinde deri giysiler olan ve kırbaçlanan bir kadın manken vardı. O vitrinin dağıtılması bana çok hoş gelmişti.

Beyhan: Ben 25 Kasım eylemine gitmiştim, çok heyecanlıydım ilk kez bağımsız kadınlarla eyleme gitmiştim. Ama on beş kadın ancak vardı. Çok silik kaldık hiç kimse duymadı. Ben kalabalık eylemlerin daha etkili olduğunu düşünüyorum. Muhatabım sert bir şekilde karşısına alan ve daha vurucu, çarpıcı sloganlar olsa sayı azlığı o kadar batmaz ama böyle slogansız, sadece bir metin okunup dağılınan eylemler moralimi bozuyor, umarım bundan sonra daha iyisini yapabiliriz.

Ayşegül: Benim hayalim de bir kadın panayırı. Şöyle bir hafta sürecek, her türlü kadın etkinliğinin, sinemasından halkoyunlarına, tiyatrova kadar çeşitliliğin olduğu bir panayır hayal ediyorum. En sonunda da bir kadın mitingiyle bitecek bir şey.

Şöhret: Sayı benim için o kadar önemli değil. Ben kadınları bir yere çağıran, somut hedef gösteren bir eylem istiyorum. Tamam, kadınlar bilinçlendiler diyelim, sonra nereye gidecekler? Onlara bir hedef göstereceğimiz bir eylem hayal ediyorum.

Beyhan: Ben "Artık Örgütlü" mitinginde o yüzden hayal kırıklığına uğradım. Kandırıldığımı düşündüm, çünkü orada artık örgütlü dedik ve mitingden sonra aynı tas aynı hamam.

iran seçimlerinde reformcular galip geldi

kazanan gerçekten kadınlar mı

iran'da 18 şubat günü yapılan seçimlerde hatemi'nin önderliğindeki reformistler büyük bir başarı kazandı. bu başarıyı ilk kutlayan abd dışişleri bakanlığı oldu. hatemi'nin başarısının kadınların yararına olduğu söyleniyor. ama bu epey şüphe götürür bir durum.

iran'da 18 şubat günü yapılan seçimlerde hatemi önderliğindeki reformcuların, gelenekçiler karşısında zafer kazanacağı epey zamandır belliydi. nitekim, seçimler öncesi çeşitli petrol şirketleri seçim sonrasında iran'la ilişkilerinin alabileceği boyutları değerlendiriyor, halkın mücahitleri örgütü başkent tahran'a bombalı saldırılar düzenliyordu.

seçimler sonrasında reformcular özellikle büyük şehirlerde çok önemli bir başarı kazandılar. geçen parlamentoda reformcular ve gelenekçiler arasındaki denge, reformcuların ezici üstünlüğüyle bozuldu. bunun iran ve iranlı kadınlar için anlamı ne olacak?

seçime giderken

geçen seçimde hatemi'nin kazandığı kısmi zaferin en önemli sonucu, reformcular lehine vaym yapan "özgür" medyanın oluşmasıydı. politik partilerin oluşturulması iran'da halen yasak. avrıca, meclis içindeki gelenekçi kanat abd'yle ilişkilerin sıkılaşmasının önünde bir engel teşkil etti hep. bundan en fazla yararlanan ise eni ya da shell benzeri avrupa petrol şirketleri oldu.

reformcular 1997 seçimlerini kazanırken arkalarında emek yanlısı grupların, entelektüellerin, gençlerin ve kadınların desteği vardı.

emekten yana gruplar, geniş özelleştirme planlarına ve yatırımcıların önünde engel oluşturduğu düşünülen katı çalışma kanunlarının yumuşatılmasına hep itiraz ettiler.

ancak, gelenekçi *rasalat* gazetesinin ekonomi yazarı nematullah şahbazi, "gelecek hükümetin ekonomiye öncelik vermemesi tehlikeli olur." demişti. "özgür fakat aç bir ulusumuz olur."

oysa bu konuda fikir birliği sağlamak pek kolay olmuyordu. ıntekın ticaret bakanı seçimlere bir ay kala, mart ayında başlatılacak ithalatın serbestleştirilmesi kararına karşı çıktı. hükümetin amacı gelecek yıl içinde 75 bin yeni iş yaratıp işsizlik oranını yüzde 16'nın altına düşürmek. resmi kaynaklar 45 binden fazla iş yaratmanın mümkün olmadığında hemfikirler. resmi enflasyon iran'da yüzde 20 civarında ancak herkes gerçek rakamın bunun çok üstünde olduğunu biliyor. birçok gözlemci bu seçimlerde gelenekçilere oy verecek olanların tercih sebeplerinin onların ekonomik liberalizm karşıtı politikaları olduğunu söylüyor.

işte reformcular hükümeti bu koşullarda kuracaklar.

batı müziği hâlâ yasak, yabancı televizyon kanalları hâlâ yasak, kadınlar halâ hicap adı verilen çarşafı giymek zorundalar, kadın erkek arkadaşlığı hâlâ yasak; cezası kırbaçlanma va da hapis.

parlamentoya aday olan 6 083 kişiden 513'ü kadın.

vaatler, beklentiler

ancak reformcuların, abd'vle vakınlaşma, daha fazla özelleştirme, daha fazla ekonomik liberalleşme dışında pek bir vaatleri yok. öte yandan abd'yle daha da yakınlaşacak bir iran bölgenin savaş güçlerinden birisi olacak. bu da çok hayırlı bir gelişme değil.

kadınlar açısından yapılan değişikliğe gelince; zorla evlendirilme yasaklanacak ancak çarşafın kaldırılması söz konusu değil. bu konuda hatemi çok dikkatli konuşuyor. kadınlarla ilgili bütün sorulara "kuran ın buyrukları" çerçevesinde cevap veriyor. iran devrimi kadınların omuz vermesiyle gerçekleşmişti. hatemi'nin zaferinde de kadınların büyük payı var. belki bir dahaki sefere kadınlar güçlerini kendileri için kullanırlar.

ayşe düzkan

FİNLANDİYA'DA İLK KADIN DEVLET BAŞKANI

Finlandiya Dışişleri Bakanı Tarja Halonen, 6 Şubat'ta yapılan devlet başkanlığı seçimlerinde, eski başbakan Aho'yu çetin bir yarışma sonucunda mat etti. 1917'de Rusya'dan bağımsızlığını kazanmasından bu yana devlet başkanlarının tümü erkek olan Finlandiya'da son ana kadar, ana muhalefet partisi adayı Bay Aho önde gidiyordu. Beş partiden oluşan koalisyon hükümetinde yer alan Sosyal Demokrat Parti'nin adayı Tarja Halonen, seçimi yüzde 2'lik bir farkla ve özellikle kadınların desteğiyle kazandı.

Elli altı yaşında, sol radikal eğilimli, bekâr bir anne olan Tarja Halonen, kadınların yanı sıra sendikalardan ve büyük kentlerdeki seçmenlerden de oy almayı başardı. Tarja Halonen, Finlandiya Ulusal Ögrenci Birliği Başkanı olduğu 1969 yılından beri çeşitli toplumsal faaliyetlerdeki önderliğiyle dikkat çekiyor. Finlandiya İşçi Sendikaları Hukuk Bürosu Başkanı, Sağlık ve Sosyal İşler Bakanı, Adalet Bakanı, Avrupa Parlamenterler Konseyi İkinci Başkanı ve 1995'ten beri Dışişleri Bakam olan Halonen, eşcinsellerden yana, Kilise'ye karşı tutumuyla gelmiş geçmiş devlet başkanlarından daha radikal bir çizgiye sahip.

Tarja Halonen 1 Mart'ta, Başkan Martti Ahtisaarri'den devlet başkanlığı görevini devralacak. Kadınların, eşcinsellerin, emekçilerin ve yoksulların dostu Tarja'ya yeni görevinde başarılar diliyoruz.

Bekâr bir anne olan Tarja Halonen, sevgilisiyle aynı apartmanın ayrı dairelerinde yaşıyor.

Punibhai ile Arundhati

Ayak parmaklarını yüzüklerin, kollarını bileziklerin süslediği Punibhai elli yaşlarında; alnında kast işaretleri taşıyor. Sulgaon köylülerinin Maheshwar Barajı'nın inşasına karşı sürdürdüğü mücadelenin başını çekiyor *Punibhai*. Hindistan'ın ortabatısında, Narmada Vadisi'nde inşa edilecek olan Maheshwar barajı 40000 kişiyi yerinden yurdundan edecek. Punibhai'nin yaşadığı Sulgaon, Hindistan'ın en bereketli köylerinden biri. Bol miktarda şeker kamışı, pamuk, muz, biber, kavun, darı, pirinç yetiştiriliyor. Ne yazık ki, Sulgaon gibi altmış köy daha Maheshwar Barajı'nın inşasının sona ermesiyle birlikte sulara gömülecek. Nereye gidecek bu insanlar? Nasıl bir gelecek bekliyor onları?

Hindistan'da. bu gibi durumlarda halkın geleceğini güvenceye almak, evlerini ve topraklarını kaybeden insanları yeni yerlere yerleştirmek amacıyla kurulmuş bir merkez var, ama bugune kadar havrını gören olmamış. "Ulusal Çıkar" adı altında girişilen dev baraj projeleri yüzbinlerce insanın adeta buharlaşmasıyla sonuçlanmış. Bu yüzden Punibhai ve çevre köylerdeki kadınlar vücutlarını siper ederek, geceleri yollarda uyumayı göze alarak inşaat malzemelerinin baraj alanına sokulmasını engellemeye çalışıyorlar. Ne dayak ne de tutuklanma onları yıldıramamış bugüne dek. 1998 Nisan'da 80 kişilik bir cezaevi koğuşuna sille tokat tıkılan 722 kadın, altı gün altı gece hapsedildikten sonra salıverilmiş. Punibhai, "Evlerimiz de, tarlalarımız da yok olacak; biz ne para istiyoruz ne de bir başka yere göçmek. Ölsek de dönmeyeceğiz mücadelemizden," diyor.

Yeni Yıl'ın ilk günlerinde Punibhai ve arkadaşları bir kez daha baraj alanının yolunu tuttu. Ancak Madhya Pradesh Eyaleti yetkilileri, toplantı ve gösterileri yasakladığı için protestocular gece yarısı, polis henüz mevzileri tutmadan, keçi yollarından

Arundhati Roy

tepeleri aşarak kazının yapıldığı devasa çukura ulaştı.

Bu azimli kadınların (ve kimi erkeklerin) yaklaşık yirmi yıldır Narmada Vadisi'ni korumak için sürdürdükleri mücadeleye ünlü bir kadından destek gelmişti bu kez 1997'de, ilk romanı *Küçük Şeylerin Tanrısı*'yla saygın bir edebiyat ödülü olan Booker Prize' ı kazanan ve kitabı tüm dünyada milyonlarca okura ulaşan **Arundhati Roy**'du bu kadın. Arundhati, ülkesi Hindistan'ın nükleer silah yarışına katılmasından duyduğu dehşetten dolayı bu romandan sonra, "*Hayal Gucünün Tükenişi*"* adını verdiği bir protesto bildirisi kaleme almıştı. "Eğer bir nükleer savaş çıkarsa, düşmanımız ne Çin, ne Amerika ne de ülke içindeki hasımlarımız olacak" diyordu bu bildiride." Toprak olacak başdüşmanımız. Nehirlerimiz ve ormanlarımız, tarlalarımız ve köylerimiz alev alev yanacak. Irmaklar zehre, hava cehenneme dönüşecek, alevler rüzgârla çevreye yayılacak. Her şey yanıp kül olurken, yükselen duman güneşi karartacak. Yeryüzü karanlığa gömülecek. Günışığına geçit vermeyen sonsuz bir gece başlayacak. Hayatta kalanlarımız ne yapacak o zaman? Yanıklar içinde, kel, kör ve hastalıktan bitap: kollarımızda taşıdığımız çocuklarımızın kanserli bedenleriyle nereye gideceğiz? Ne yiyeceğiz? Ne içeceğiz? Nasıl soluk alacağız?"

Nükleer denemelere karşı çıkışından yaklaşık bir yıl sonra Arundhati, kendi deyişiyle "içinden gelen sese kulak vererek," daha önce yapılmış olan barajların beklentileri karşılayıp karşılamadığını araştırdı; akaçlama, sulama, elektrik üretimi adına insanların binlerce yıldır yaşadıkları topraklardan sökülüp atılmalarına karşın sonuçların hiç de beklentilere cevap vermediğini gördü. Elde edilen elektrik enerjisinin insan hayatının kaybı ve doğanın yıkımı yanında esamisinin okunmadığı aşikârdı.

Arundhati, 11 Ocak gecesi Sulgaon kadınları gibi safran rengi bir sariye bürünmüş olarak Narmada Vadisi'nde, en az 3 bin kişinin toplandığı kazı alanmda görüldü. Gün ağarırken çevik kuvvet sökün etti. Arundhati 400 eylemciyle birlikte gözaltına alındı. Görünen o ki 25 milyon insanın yaşadığı Narmada Vadisi' ni kurtarma mücadelesi, devletin engellemesine ve güvenlik güçlerinin şiddetine rağmen büyük bir kararlılıkla sürecek.

Çevre ve kültür mirası bilincinin yeni uyanmaya başladığı ülkemizde de benzer bir gelişme var. Elektrik enerjisi üretmek uğruna, dünya mirası olma özelliği taşıyan **Hasankeyf**'i sulara gömecek olan Ilısu Barajı'nm yapımına karşı da aynı kararlılıkla mücadele etmek gerekiyor. Nasıl mı? Önce bu konuyla ılgili gerçekleri öğrenmeye çalışarak, sonra da bu duyarlılığı paylaşan kişi ve kurumlarla ilişki kurarak**, Haydi kadınlar, kocamızı komşumuzu, çoluğumuzu çocuğumuzu seferber edelim! Punibhai'nin, Arundhati'nm ve daha binlerce kadının Narınada'yı kurtarmak için gösterdikleri çabayı bizler de Hasankeyf'i kurtarmak için gösterelim.

Beril Eyüboğlu

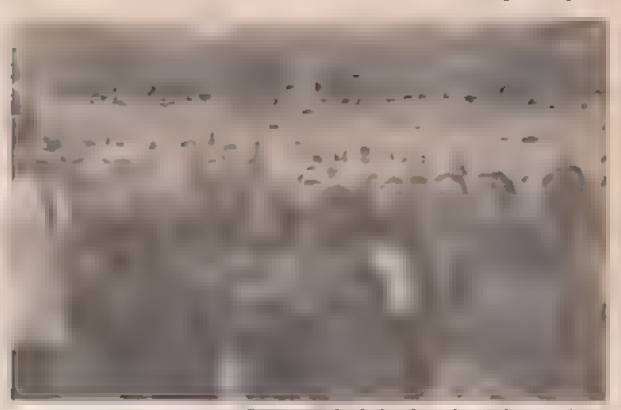

Sulgaonlu kadınlar barajа geçit vermiyor

*The End of Imagınation, 1998 yılında Hindıstan' da nukleer silahlara karşı yurüttulen kampanyaya destek sağlamak amacıyla yayımlandı.

**Anadolu Vakfı (Hasankeyf Gonulluleri)
Tel: 0 212 252 92 32 / Faks: 0 212 252 92 89 e-posta: lawyercano2@superonline.com

"Aile değerleri korosu" ağız değiştirdi
artık ailenin birliğine karşı mücadele ediyorlar!

Elian Gonzalez altı yaşında, annesi ve üvey babası ile memleketi Küba'dan ABD'ye kaçarken, bir deniz kazası sonucu annesiyle üvey babasını kaybetti. Bundan sonrası ülkeler arası bir sorun halini aldı çünkü ABD, Elian'ı Kübalı babasına iade etmeye yanaşmıyor bir türlü. Gelsin Disneyland'ler, gitsin "Elian'ı komünist Küba'ya teslim etmeyelim" kampanyaları. Baba Juan Miguel Gonzalez, bütün evrakları tamamladığı halde oğlunun vesayetine kavuşamıyor. Bu sırada, bir buçuk saatçik gördükleri torunlarının dilini ısırıp, pipisine bakan anneanne Raquel Rodriguez ve babaanne Mariela Quintana Gonzalez, oğlana cinsel tacizde bulunmakla suçlanmaz mı! Women for Change (Değişim için Kadınlar) adlı feminist grup, konuyla ilgili olarak şunları söylüyor:

"Küçücük bir oğlan çocuğunun ömür boyu sürebilecek psikolojik sorunlara mahkûm edilmesi söz konusu olmasaydı, şu Elian'ın davasında sağ kanadın tutumuna gülüp geçebilirdik. Feministleri 'Babalık karşıtı' olmakla suçlayan adamlar Elian'ı babasının bakımı ve vesayetinden uzak tutmak için ellerinden geleni artlarına koymuyorlar. Adamın şefkatli ve özenli bir baba olduğuna ilişkin bütün kanıtlara rağmen sağcılar bütün bunları, 'çocuğun çıkarları için' yaptıklarını iddia edebiliyorlar. Ama altı yaşında bir çocuğun Kongre'de ifade vermesinin kendi çıkarına olduğuna kim inanır? Bu dalavereyi akıl eden, eski sigorta satıcısı, yeni kongre üyesi Dan Burton bile inanmaz buna. Henüz bir ay önce annesinin. üvey babasının ve başka insanların ölümüne tanıklık etmiş bir oğlan çocuğuna böyle bir şeyin yardımı olabilir mi? Ve Cumhuriyetçi Senatör Bob Smith oğlanın 'Bana yardım edin,' derken, '*Beni bu sirk atmosferinden çıkarın,*' değil de, '*Beni babama göndermeyin,*' dediğini nasıl anlamış? Bütün bunlar muğlak. Ama bu Kübalı ailenin ve diğer Amerikan-Kübalı ailelerin birliklerini muhafaza edebilmeleri mümkün. Bu Kübalı çocuğun ve bütün Kübalı çocukların çıkarma davranmak da mümkün. Amerika Birleşik Devletleri Küba'ya karşı izlediği kötü niyetli, yanlış temelli politikasından vazgeçmeli ve Florida Boğazı'nın iki yakasındaki ailelerin birbirlerini özgürce ziyaret edebilmelerine izin vermelidir. Castro'yu ve komünizmi yenmek uğruna başarısız çabalardan vazgeçip, Kübalı çocukların açlık çekmelerine engel olmalıyız. Ve Elian Gonzalez'i ABD dış politikasına rehin vermekten vazgeçmeliyiz."

gebze cezaevinden mektup var

Pazartesi gazetesi çalışanlarına,

Kadın örgütlenmesi ve özgürleşmesi mücadelesinde, kadının kendisini basın yoluyla ifade edebilmesi, düşünce gücüyle kültürel, sosyal, siyasal dünyaya katılımı çok değerli bir çalışmadır. 21. yüzyılın cinsiyet sorununun çözüm yılı olacağı ve şiddetli bir mücadeleyi gerektireceği bilincinde olan bizler, yaratmak, üretmek ve paylaşmak zorunluluğu ile karşı karşıyayız.

Bizler de bu yönlü çalışmalarınıza büyük anlam ve değer biçiyoruz. Zindanda bulunan ve devrimci değer yargılarıyla, kadınların özgürleşmesi doğrultusunda yaptığımız yazımsal çalışmalarla gazetenize katkı sumnak, tartışmalarınıza ortak olmak istiyoruz.

Bu temelde gazetenizi düzenli olarak takip etme imkânımız sınırlıdır. Hem bu konuda, hem de iletişim konusunda duyarlılığınızı bekliyor, çalışmalarınızda başarılar diliyoruz.

Saygı ve sevgilerimizle
Gebze Cezaevi PJKK'lı
tutsaklar adına
Dilek Öz

Fato teyzenin tarihini kim yazacak?

Fato teyze, Üsküp'ün işgali ile göç yollarına düştü. On üçünde evlendi, on beşinde çocuk doğurdu... Yedi doğum, iki düşük yaptı... Birinci sigarasını çok sevdi. Devletten hep çekindi .. "İki vakit içinde para ve kısmet" vaad etti mahallenin kadınlarına kahve fincanlarında. Nazara karşı kurşun doktü... Yaraları kantıron yağı ile tedavi etti. Yaşamı boyunca çalıştı, ne parası oldu ne ünü... Genç denilebilecek bir yaşta bu dünyadan göçüp gitti... O da bir "Cumhuriyet Kızıydı"... Hiçbir tarih ve toplum projesinde yeri olmadı... Feminist tarihçiler "öncü" olmayan kadınların da bir yaşam, direnme deneyimi olabileceğini görebilmeliler artık.

"Ve işte böyle. O devirde yılın en önemli olayları politikayla değil, evlilik, doğum, deprem ve kimi kez de "filancanın mor fistanı" ile ilgili olaylardı. Nedense o yıl imzalanan Aya-Stafano anlaşması Loksandıra'mn aklına takılıp kalmıştı. Çünkü kaptan Gikas'ın ona Odesa'dan getirmiş olduğu semaveri yerinden indirmiş, parlatmış, hazır hale getirmişti. Bilemezsin ki, bakarsın Ruslar Bakırköy'e girivererirler. Adamlara bir çay da mı pişirmesin? Bir buyur da mı demesin? [1]

Tarihsel olayların yukarıdaki biçimiyle sıralanması, anlatıcının içinde yaşadığı donemden ziyade onun cinsiyetiyle ilgili bir olgu bana kalırsa. Binsekizyüzlü yılların sonları ve bindokuzyüzlü yılların başlangıcını, İstanbullu Loksandıra'mn yaşantısına denk gelen izdüşümlerle anlatan Maria Yordanıdu, dengeleri Osmanlı aleyhine dönüştüren o ünlü "yenilgi"nin bir ev kadınının bulunduğu yerden bakıldığında büründüğü biçimi gösteriyor bize olanca sevimliliğiyle. Mevzu tabii ki "tarih ve sempati" değil ama, tarihsel bilginin aktarımı ve üretiminin cinsiyete göre nasıl değişebildiği... Yirini yılı aşkın süreden beri devam eden kadın tarihi çalışmaları, geçmişe bilginin taraflı olduğunu, sadece erkek deneyimlerini kategorize ettiğini, bu bilginin kadın gözüyle bakıldığında değişebileceğini, gosteriyor bize... Bu çalışmalar, tarihi yapan öznelerden birinin kadın olduğu gerçeğini görmemizi sağlarken, kadınların tarih alanında bilen olması durumunda -tarih yazmaya başladıklarındabilinebileceklerin alanının nasıl değişebileceğini de açığa çıkarıyor... Geleneksel tarihin "bilgi" olarak görmediği ayrıntılar önem kazanıyor. "Filancanın mor fistanı", Fato teyzeye ebe Hatçe'nin evde yaptırdığı doğum, bahar temizliği, dere kenarlarında gerçekleştirilen toplu çamaşır yıkama günleri, tarihi anlatının konusu olabilme "ayrıcalığını" elde ediyorlar...

Herşeyin ölçüsü erkek mi?

Kadınların geçmişlerinin izini sürmeye başlamaları çok eskilere dayanmıyor... Feministlerin tarih yazımı alanında söz söylemeye başlamaları, 70'li yılların ikinci yarısında feminist hareketin gelişmesine paralel olarak ortaya çıktı ve ona bağli olarak da güçlendi. Amaç, erkekler tarafından tarih içinde görünmez kılınmış kadın deneyimlerini ve mücadele pratiklerini görünür hale getirmek, öznesi ve anlatıcısı kadın olan genel bir tarih yazmaktı.

Buradan hareketle kadını tarıh içinde görünülmez kılan nedenler tartışılmaya başlandı. Neydi bu nedenler? Öncelikle tarih yazımı alanında kavram üretiminin ve gelenek aktarımının, mevkileri elinde tutan bir avuç erkek tarihçi ve arşivcinin tekelinde bulunmasıydı. Geleneksel tarih yazınında erkek "her şeyin ölçüsü" olduğundan, onların tarih içindeki yerleri ve eylemleri başlangıçtan itibaren kadınlarınkinden daha üst bir konuma oturtuluyordu. Kamusal alanda cereyan eden savaşlar ve siyaset, tarihin konusu olarak özel alanda hayatın yeniden üretimini sağlayan kadınların edimlerinden daima once geliyordu. Geleneksel tarihe muhalif olduğunu söyleyenler, alttakilerin, ezilenlerin tarihini yazanlar cephesinde de farklı değildir, orada da tarihin öznesi erkeklerdir. Komünist parti tarihleri veya işçi hareketi tarihleri kadın komsomolların ve kadın proleterlerin özgün deneyimlerini kapsamaz.

Alman kadın tarihçi Gisela Bock, kadınların tarih içinde görünmezlik nedenlerini tartışırken göz önünde bulundurmamız gereken başka bir hususa dikkat çeker: kadınları, erkeklerin bulunduğu alanlarda aramaya çalışma yanlışı.[2] Ona gore bu eğilim, kadın tarıhçileri de görünmezlik sorununu yeniden üretme tehlikesiyle karşı karşıya bırakabilir. Kadın alanı olarak kabul edılen alanlara bakıldığı takdirde, üstü örtülmüş pek çok kadın deneyimine ulaşmak olanaklı hale gelebilir. Özel alanın politik olması eviçi emeğinin tarıh içindeki serüvenini de kapsar, Viktorya döneminde kadınların cinsellığı yaşayış biçimlerini de...

Kadın Deneyimlerinin Görünmez Kılınması

Tarihin klasik dönemlendirme anlayışı da kadın deneyimlerinin görünmez kılınmasına yardım eder. Temel toplumsal donüşümlerin ortaya çıktığı ve tarihçilerin dönüm noktası olarak değerlendirdikleri zaman dilimleri, kadınlar ve erkekler açısından aynı anlama gelmiyor. Örneğin, erkeklerin yaşamlarında önemli değişimlerin gündeme geldiği Rönesans döneminde geniş kadın kitlelerinin durumlarında, fazla bir değişiklik görülmez... Rönesans'ta erkekler hareket özgürlüğü ve bilimsel ilerleme konusunda önemli kazanımlar elde ederken, bu dönemde kadınlar bir onceki yüzyıla nazaran, daha büyük engellemelerle karşı karşıya kalmışlardır. Bu dönemde, birkaç kadının, ön plana çıkıp adını duyurmuş olması, kadınların büyük bir bölümünün yaşadığı deneyimi tersine çevirmez. Bizde de kadınlar, Tanzimat'ı, II. Meşrutiyet'ten sonra yaşamışlardır ancak... Bazı donemlerin ayırt edici özellikleri olarak ileri sürülen eğitim şansı ve imkânları konusunda kaydedilen ilerlemeler, çoğu kez erkeklerin hanesine yazılmıştır. Örneğin batıda tıbbın ve hukukun profesyonellerin eline geçmesi, kadınların, yüzyıl boyunca bu mesleklerden ve üniversitelerden uzak kalması sonucunu doğurmuştur.

Tarihsel kaynakların geleneksel

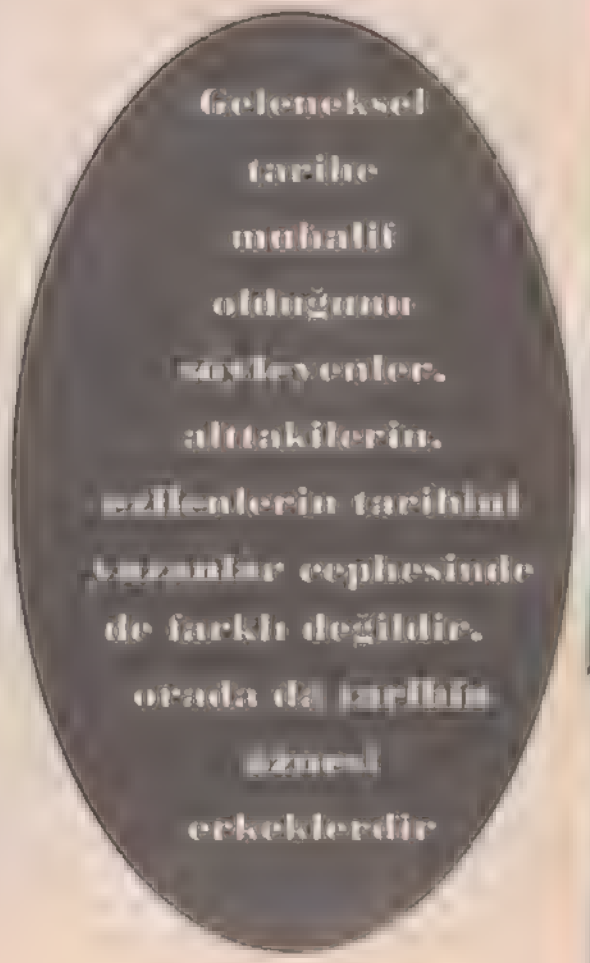

kullanımı, tarihin sadece yazılı ve resmi kayıtlara bağlı olarak yazılması, görünmezliğin devamını sağlayan bir başka unsur olarak karşımıza çıkıyor. Kadınlar, kamusal alandan, siyasi, askeri süreçlerden uzak yaşadıkları için, bu alanlar temelinde tutulan resmi kayıtların çoğuna geçmemişlerdir. Kadın tarihi araştırmalarındaki ilerlemeler, halk tarihinin gözden kaçırılan kaynakları sansür kayıtları, topluluk ve doğum kayıtları, mülk ve vergi kayıtları, vasiyetnameler, yaşam sirkülasyonu ve doğum oranları hakkında, evliliğin gidişatı hakkında, erkek ve kadınların hayatı hakkında bilgi veren kaynaklara ulaşılmasını sağlar. Bunun dışında kiliselerin, öğrenim kurumlarının kayıtları, hastane kayıtları, bizde kadı sicil defterleri, Şeyhülislam fetvaları, Şeriye sicilleri, çeşitli elçiliklere ait kayıtlar, günlükler, aile mektupları, otobiyografiler, fotoğraflar, aile albümleri, bunların tümü, kadın tarihi açısından zengin malzemeler içeren kaynaklardır.

Tarih içinde kadın görünmezliğinin son yıllarda tartışılan başka bir boyutu daha var; kadınların kadınları görünülmez kılması. Bu problemi ortaya atan tarihçiler, tarihi araştırmanın kristalleştiği alanın batılı, orta sınıf ve beyaz kadınların alanı olduğunu, buradan hareketle yazılan tarihlerin farklı ırk, renk ve kültürden kadınları içine almadığını iddia ediyorlar. Görünmezliğin nedenleri kadın tarihinin yönelmesi gerekli alanlar hakkında bir doğrultu sunduğu gibi hedeflerini de berraklaştırıyor... Kadın tarihinin amacı sadece geleneksel tarihin açıklarını kapatmak değil, tarihi yeniden yazmak ve kadınlara ait bir tarih yazmak. Yeniden yazmak ve kadın tarihi yazmak ise soru sorma biçimlerinde ve perspektifte, metodolojide, dönemlendirme anlayışında köklü değişimleri gerekli kılıyor. Bu açıdan geleneksel bir olaylar tarihi yazımı veya ünlü kadınlar tarihi yazımı, kadın tarihinin tek amacı olamaz...

Türkiye kadın tarihine giriş ve...

Burada nokta koyup, meramımızı iyice açmak için Türkiye'ye bir giriş yapalım... Bizde de, kadınların kendilerine ait geçmiş üzerinde düşünmeye başlamaları, 1980 sonrası kadın kurtuluş mücadelesinin başarısına bağlı büyük ölçüde... Feminist mücadelenin oluşturduğu bilinçlilik ortamında kadınlar ezilme hallerini sorgulamaya başladıklarında, geçmiş de bu sorgulamanın öznelerinden biri haline geldi... Türkiye'de de dünyada olduğu gibi geçmişte erkekler dünyasında kendine yer etmeyi becerebilmiş, sanat, siyaset, edebiyat alanında üne kavuşmuş kadınların yaşamları ve karşı koyuşları ilk anda yazılan tarihlerin konusunu oluşturdu... Bu arada daha genel kadın hareketleri tarihi de yazıldı... Halide Edip'ten, Nezihe Muhiddin'e, Şair Nigâr'dan, Füreya'ya pek çok kadının yaşam hikâyeleri -ki bunların arasında kendi hikâyelerini yazmış olanlar da var- anlatıldı...

Son zamanlarda daha demokratik olması nedeniyle kadın tarihi çalışmalarında tercih edilen sözlü tarih yöntemiyle elde edilen kadın yaşam anlatılarında yine bu "ünlü" kadınların yaşamları bantlara kaydedildi... Benim bildiğim geniş çaplı iki kadın sözlü tarihi projesi var ve bunların ikisi de Cumhuriyet'in öncü kadınlarının yaşam anlatılarını konu ediniyor. Bazen aynı kadının yaşamını, günümüze ilişkin feminist bir problematik çerçevesinde tekrar tekrar okuyoruz... Öncü kadınların hayat hikâyeleri ve onların farklı feminist perspektiflerle yeniden okunması kadın tarihi açısından önemli... Ama bu, yukarıda görevlerini, amaçlarını saymaya çalıştığımız feminist tarihin ancak belli bir bölümünü oluşturur... Önümüzde üzeri atlanılmış sayısız deney ve mücadele pratiği mevcut. Geleneksel tarihin önemlilik hiyerarşilerinin kadın tarihi içinde yeniden üretilmesi tehlikesi de, bu sürecin ortaya çıkardığı bir başka ek olumsuzluk.

Bana kalırsa Türkiye'de kadın tarihi ile meşgul olan feministler, bilgi ve enerjilerini daha genel bir kadın tarihi yazımı için harcamalılar biraz da artık... İşçi sınıfının sekiz saatlik işgünü mücadelesinin, ikili yükü altında sayısız sağlık problemi ile baş etmek zorunda olan kadın işçilerin mücadele tarihi açısından yazılması hiç de fena olmazdı bana kalırsa... 17. yüzyılda Bursa'da ipek atolyelerinde çalışan kadın işçilerin yaşam ve barınma koşulları...Ebelerin, doğumun, reglinin, menopozun, şişmanlığımızın, kullandığımız sabunların, doğum kontrolünün, kürtajın... Bunların hepsi tarihimizi ortaklaştıran an ve şimdiki zamanda bizi birbirimize yaklaştıran deneyimler. Feryal (Saygılıgil)'in Osmanlı dönemindeki kadın sağlığı üzerine yaptığı çalışma, bu açıdan son derece dikkate değer... Kadın tarihi, kadın hareketi tarihi ve ünlü kadınların yaşam hikâyeleri tarihi ile sınırlı olmamalı...Kamusal alana çıkamamış kadınların kadınlık durumlarından kaynaklanan deney ve direniş pratikleri, gündelik hayatın kendilerine dayattıkları mekânlardaki gelişim ve onların bu mekânlarla değişen ilişki biçimlerinin tarihi, yani bir anlamıyla kadın sosyal tarihi de kadın tarihinin kapsamına dahil edilmeli...

Cinsiyetler değil kadınlar

Son zamanlarda kadın tarihi tartışmaları açısından önemli olan bir konuya değinmeden geçmemekte belki yarar var: Toplumsal cinsiyet kategorisinin tarih içinde kullanımı. Toplumsal cinsiyet (gender) tarihçiliği. Toplumsal cinsiyet tarihçilerine göre kadınlar, cinsiyetleri gereği ayrı bir grup oluştursalar bile tarihçiyi ilgilendiren "toplumsal cinsiyet" yani belirli bir zamanda "belirli bir toplumda cinsler için uygun olduğu varsayılan davranışların kültürel" tanımıydı. Onlar, toplumsal cinsiyet kategorisinin tarih alanında kullanılmaya başlamasıyla, aynı olayın kadın ve erkekler açısından farklı deneyimlendiklerinin görüldüğünü, tarihte kadın ve erkekler arasındaki iktidar ilişkilerinin açığa çıkarılması açısından toplumsal cinsiyetin çok önemli olduğunu ileri sürüyorlar... Bazı kadın tarihçiler de toplumsal cinsiyet tarihçiliğini kadın tarihinin bir üst aşaması olarak görüyorlar... Bu yaklaşım bana doğru gelmiyor... Gerçekte toplumsal cinsiyet tarihçiliği kadın tarihi açısından yardımına başvurulabilecek, onu destekleyecek bir tarih türüdür. Ama kadın tarihinin yerini alamaz... Çünkü doğum, âdet kanaması, taciz, tecavüz gibi sadece kadınlara özgü pratiklerin açığa çıkarılması söz konusu olduğunda toplumsal cinsiyet kategorisinin hiç de kullanışlı olmadığını görüyoruz... Kadın tarihinin yapması gerekenler arasında yukarıda da anlatmaya çalıştığımız gibi geleneksel tarihin "tek taraflılığını" sorgulamak, kadınların hayatı hakkındaki "veri azlığı" sorununu aşmak, onlara özgü deneyimleri açığa çıkarmak, tarihin dar görüşlülüğünü yıkmak, onu genişletmek, kadınların ortak hatıra ufkunu inşa etmek yer alıyor... Toplumsal cinsiyet tarihçiliği ise belli ölçülerde kadınlık ve erkeklik kategorilerini tarih içinde tekrar tekrar tanımlamakla sınırlı kalıyor... Kadın kategorisini her tarihsel dönemde çözümlenecek bir yapı olarak ele almak, tarihsel dönemlerden ve sınıfsal farklılıklardan öte cinsiyet ezilmesi pratiklerinin görünmez kılınmasına neden olabilir. Bizim Virginia Woolf'un sözleriyle "kendine ait bir tarihe" sahip olmamız gerekiyor önce...

Necla Akgökçe

(1) Maria Yordanidu, *Loksandra-İstanbul Düşü*, s.64 Belge Yayınları, İstanbul, 1995

(2) Gisela Bock, "*Historische Frauenforschung: Fragestellungen und Perspektiven*", s.24 *Frauen suchen ihre Geschichte* içinde. Beck'sche Reihe V. Munchen, 1987

Kadınlar Türk Sanat Müziğinin Neresinde?

Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda gerçekleşen Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Müziğinde Kadın başlıklı konserin düzenleyicisi *Gönül Paçacı*'yla konser öncesi konuştuk. *Gönül Paçacı* mühendislik eğitimini yarıda bırakarak, konservatuara geçmiş. Bir bestekâr, bir hoca, bir icracı, bir müzik kadını. "*Müzikle uğraşmanın benim için hep entelektüel bir yanı vardı, belki dünyaya kendime göre bakmamı sağlayan bir yol yarattı nüzik*" diyor. Üç kadın, onu evinde ziyaret ettik. Eksik olmasın sorularımızı cevaplamak için bize zaman ayırdı.

Yelda: *Kadın bestekârların eserlerinin, kadın solistler ve sazendeler tarafından seslendirileceği bir konser hazırladınız. Bazı şeyleri gün ışığına çıkarıyorsunuz Bu düşünce nasıl oluştu, nasıl bir çalışma yaptınız?*
Arşivci bir bakış gerekti tabii. Ama konsere mutlaka bir kategorizasyon olsun diye baktığımı da söyleyemem. Hanımlar da yapıyor olsa, müzik müziktir. Müzik neticede insani ve toplumsal boyutu olan bir şey. Onun içinde kadın kimliğine ne derecede yer alabilmiş, onun üstünde daha sonra durmak lazım olabilir. Siz gelmeden önce otuzlu yılların taş plak listelerine bakıyordum. Epeyce kadın sanatçı var ama maalesef isimleri yok. İşte A.A. hanım olarak geçiyor mesela. Sonra şöyle bir ifadeye rastlıyorsunuz, diyor ki, "**Taş plak inkilabının en muvaffak olan sanatkârı Fikriye hanımın plak listesi**" Onun içinde bakıyorsunuz ki "Milli Vatan", "Anneme Haber Verin Ben Gaziyim", "Sınırdan Döneceğim", "Yavuklum Duvak Giysin". Burada bir kadın kimliği yok. Müziğe, kadınları düşündüğümüz anlamda bir varlık olarak katma değil de, bir ses olarak katma söz konusu. Buna benzer mesela hanımların okuduğu çok müstehcen göndermeleri olan güfteler var. Bu devirde bunu bir hanım okusa başka türlü çağrışım yapar. Herhalde orada sadece onu icra eden herhangi bir ses olarak görülüyor

Yelda: *Bu çalışmayı yaparken kadınların hayatlarıyla da haşır neşir olmuşsunuzdur. Bu kadın müzisyenlerin hayat hikâyeleri ilgiye değer olsa gerek.*
Ben bir konser teması etrafında o hayatlara sadece müzik üreten bestekârlar olarak bakıyorum. Eserlerini seçiyorum, üretimlerini yeniden inceliyorum. Ama dediğiniz gibi bakmaya şu anda başladım. Yani insanlar bir yerlere bazı yollardan geçerek varıyorlar. Diyelim Leyla Hanım önemli bir bestekâr, iyi ki de yazmış, bir hatıratı var. Onların içinden kadınlara ilişkin birtakım gözlemleri bu konser vasıtasıyla inceledim. Kadınların müzikteki varlığını bire bir incelemek veya çok daha ileri birşey söyleyeyim, bir müzik eserindeki kadın imzasını, kadın üslubunu incelemek veya sergilemek henüz tasarladığım bir şey değil. Ama böyle bir yol görünüyor.

Yelda: *Cumhuriyet öncesi kadınlar müziğin hangi alanlarında var olabiliyorlardı? Tekkeler var, saray var, konak kültürü var. Bu alanlarda kadınların müziksel faaliyeti ne durumdaydı?*
Şunu söylemek lazım, kapalı bir yaşayış düzeni var. Bilyorsunuz, çok yakın bir zamana kadar kadın erkek bir arada duramıyordu. Sonra açık konser, yani halka konser vermek hadisesi Tanzimat'tan sonra başlıyor. Türk Sanat Musikisi çok uzun bir dönem dini kaynaklı müziğin baskın olduğu bir gelenek. Bir doğu kültürü ne dersek diyelim , ve onun içinde çok yerleşik şubeler var. Bunların birisi dini müzik. Dini müzikte kadın sesi yok. Ses olarak olsa bile kadın varlığı yok. Cami müziğinde enstrüman yok. Ama diyecek olursanız ki kadınlar da müzik seviyordu, müzikle meşgul oluyordu, işte onların topluma ulaşma ve yer edinme açısından her zaman problemi olmuş.

Siz gelmeden önce otuzlu yılların taş plak listelerine bakıyordum. Epeyce kadın sanatçı var ama maalesef isimleri yok.

Handan: *Yazılı geleneği olmayan Türk müziği, notaya dökülmüyor. Fakat kendine özgü gelişkin bir teorisi var. Sizin yazılarınızdan öğrendiğimiz kadarıyla[1] İstanbul'da yaşayan üç Mevlevi şeyhi var ki bu bilgiye hâkimler. Önce Rauf Yekta Bey, sonra Suphi Ezgi ve Arel bu teoriyi öğreniyor ve geliştiriyor. Bu yol kadınlara kapalıydı diyebilir miyiz?*
Doğru. Mevlevihaneler sözkonusu olunca olsa olsa ikinci elden bir varoluştan sözedebiliriz. Bir kere mekânlarda bulunamıyorlar. Bütün kurumları ve kurallarıyla erkeklere özgü bir alan bu. Ayrıca eski dönemlerden bugüne kalmış bestekârları kadın olan az sayıda müzik eseri var. Konserimizde de eserleri yer alacak 17. yüzyıldan Rehtar Kalfa, 18.yüzyıl sonlarından Dilhayat Kalfa bilebildiğimiz en eski iki bestekâr. Saray etrafında varlıklı konaklarda yaşamış kadınlar bunlar. Sayıları az ve haklarında çok az bilgi var. Bir de şöyle bakmak lazım, Klasik Türk Müziği dediğimiz şey kent merkezli. Çevreye çok etkileri var. İçinde bir çok bileşen var. Etnik dini farklılıkların yarattığı etkiler var. Folklorik müzikle bir etkileşim var. Osmanlı'nın kendi yapılaşmasına özgü şeyler bu müzikte de var. Ama bugüne baktığımızda bile bahsettiğiniz kapalı gelenek veya yapılaşma hâlâ sürüyor.

Yelda: *Cumhuriyetin sanat projesini örgütleyenlere baktığımızda hep erkeklerle karşılaşıyoruz. Derlemeciler, müzik kurumları yöneticileri, besteciler hep erkek. Yine sizin yazdıklarınızdan öğrendiğimiz kadarıyla bir Bayan Afife var yurtdışına gönderilen. O da şan eğitimi için dışarı gönderiliyor. Bir cinsiyetçi işbölümü sürdürülmüş sanki.*
Bu biraz da kadının kendi varolma savaşıyla ilgili. Ben beş altı sene önce bir CD yayımladım kendi bestelerimden oluşan. Klasik Türk Müziği camiası, böyle bir çalışma yok farz etti. İlici Çayırlı, Serap Mutlu Akbulut gibi sanatçıların desteğini anmak isterim. Ben kendimi ne bir görev sahibi addettim, ne de bir ideologluğum var, Türk Müziği şöyle olmalıdır diye. Her türlü arayışın olması gerektiğini düşünüyorum. Ciddi bir şekilde bu müzikle uğraşan dar bir camia var. Ben onların bu sessizliğini belli bir yaşın üstüne çıkmamış bir hanım olmama bağladım.

Handan: *Müzik felsefeye ve matematiğe yaklaşan bir disiplin. Türk müziğinin bir de "gönül teli"ne hitap vasfı var. Gönle hitap kısmında bir*

hep bir kadın kahraman beklemedik mi?

Kadın dedektif Julia aslında bir kriminolog. Türkçede ilk sayısı yayınlanan çizgi romanın asıl kahramanı. Yani ne Betty'ye ne Suzi'ye benziyor. 'Kahraman' olayım derken, kadın olmaktan da pek vazgeçmemiş.

Yaratıcıları Julia'yı özene bezene yaratmış. Hülyalı bakan ceylan gözlerle kuğu boynu kıvırcık saçlar tamamlıyor; tabii ki beden incecik, zarif. Hem güzel, hem de sevimli olabilmesi için Audrey Hepburn örnek alınmış. Günlük tutuyor, kedi besliyor, yalnızlıktan korkuyor, sevgilisi kendisiyle ilgilenmediği zaman üzülüyor. Siyahlara ve kadınlara düşman olanlara ise dayanamıyor.

Julia, suçları ve suça iten nedenleri inceleyen bir bilim kadın, bir akademisyen. Üniversitede ders verirken otoriteyi elden bırakmasa da yine sevimli. Öğrencileriyle samimi ilişki kurmaktan çekinmiyor. Başına sık sık bildiğimiz kahramanlara yakışmayacak işler geliyor. İz peşinde koşarken adamın birinden iki tokat yiyip yere seriliyor. Fakat o ne? Leo Baxter kahramanımızın imdadına yetişiyor, hem de en Nick Nolte haliyle... Tüm bunların üstüne akşam eve geldiğinde modern, başarılı şehirli kadınların makûs talihiymiş gibi o da yalnız. Yardımcısı, vefâlı dostu Emily gitmişse tedirgin oluyor. Atlamayalım, Emily de bizzat Whoopy Goldberg. (Yazık ki ince, zarif, beyaz kahramanın yanında ikincil rollerde) Sevgilisini telefon konuşmalarından tanıyoruz. İlişkisini, 'insanın bir diğer gereksinimini karşılaması için benzeriyle birlikte olma ihtiyacı' olarak açıklıyor Julia. Telefondaki sevgili film yapımcısı ve Julia'nın filmini çekmeye çalışıyor, ama ticari kaygılarla yarattığı kahraman onun tam zıddı oluyor. Sürekli sutyenle dolaşan, hatta ona bile gerek duymayan bu 'fıstık', uçan tekmeler atıyor, suçlulara tuzaklar kurup haklıyor. Emily bağırıp çağırırken, Julia düş kırıklığına uğruyor ve bu "soğuk, güvensiz" ilişkiyi bitiriyor.

Bu macerada Julia'yı çok sayıda kadının öldürülmesi üzerinde çalışır görürüz. Yaşamı aniden hareketlenir. Polis müfettişlerine emirler yağdırır, tehlikeli bir mafya babası ile görüşmek için saldırıya uğrar, kadınların yakışık almadığı mekânlara girer ama 'kadın düşmanı' katilin peşini bırakmaz. Katil kim dersiniz?

Ayşegül

Diyarbakır'dan on kadın geldi. Medya üzerine dersler gördü. Ve...Kafaları fena karıştı!

Diyarbakır'dan gelen kadınlar, bir hafta boyunca 'FİMa Televizyon Programları'nın Üretim Süreçleri Atölyesi'ne katıldılar.

Yüzünü buruşturarak 'ıığ' diyor kadınlardan biri, 'erkekler için yapılan bir ek işte'. Atölyenin konusu kadın ve medya. Sorulan soru şu: 'Bu iki kapak sizde nasıl bir çağrışım uyandırıyor?' İki kapak, gazetelerin hafta sonu paparazzi ekleri. Malumunuz kapakta yarı çıplak kadınlar yer alıyor.

Bilgi Üniversitesi ve Heinrich Böll Vakfı'nın ortaklaşa düzenlediği 'FİMa Televizyon Programları ve Üretim Süreçleri Atölyesi'nde bu soruya yanıt arıyorlar. Çünkü arzu edilen geleceğin medyacılarını, 'erkek dili'nin egemenliğinden kurtarmak. on kadın yalnız bu soruya değil, kamera nasıl kullanılır, medya çalışanlarına dayatılan değerler nedir, senaryo nasıl yazılır, medyaya hangi dil hâkimdir gibi sorulara da yanıt arıyorlar. FİMa'lı Petra Holder, 'Sizi çağırırken detaylı bilgi verelim istemedik. Bir şeyleri değiştirmek istiyorsanız, teknik bilgi öğrenin istedik.' diyor. "Bu kursun. iki boyutu var. Bizim okullarımızda uzun öğretime gerek yok. Kısa bir eğitimle bayağı bir teknik bilgi öğretebiliyorsunuz. Bir de teorik arka planı öğretmek istedik. Kadın her yerde kadındır ama, siz başka bir yol bulun! Bunu istedik."

Kadınlar Diyarbakır'a döndüler. İlk hedef, Kamer'in belgeselini çekmek; daha çok kadına ulaşmak için. Sonra kadınlara yönelik şiddeti konu alan kısa bir film çekmek istiyorlar. Sonra da önünde ya da arkasında yerel bir televizyonda çalışmak...

Şahide

Ayşe Gülen: Kamer'in belgeselini yapacağız

Bu eğitim programına ben daha önce de katılmıştım, o zaman hem İngilizce ağırlıklıydı hem de kadın erkek karışıktı. İkinci eğitim benim için daha verimli oldu. Hepimiz kadın olduğumuz için bakış açılarımız benzeşiyordu. Bu yüzden daha zevkliydi.

Özellikle ikinci eğitimden sonra kendimi bu alanda daha çok geliştirme imkânı buldum. Zaten atölye çalışmaları boyunca bu çalışmaların belgeselini ben yaptım. Mesela daha önce Kamer'le ilgili bir film yapmayı istiyorduk ama bunu başkalarına yaptırmayı düşünüyorduk. Şimdi artık o filmi kendimiz çekeceğiz arkadaşlarla birlikte. Bir de Kamer'in ben belgeselini çekmeyi düşünüyorum.

andıklarımız...

Belgin Doruk, Türkân Şoray, Filiz Akın gibi Türk sinemasının zarif ve mağrur kadın yıldızlarını hep onun sesinden dinledik. Yeşilçam'ın masum. haksızlığa uğramış ama her daim iyi kalpli kadın karakterleri onun sesiyle özdeşleşti. Hatta rivayete göre, dönemin ünlü kadın yıldızları, kendilerini Adalet Cimcoz seslendirmezse filmlerde oynamayı reddediyorlardı. Dublajın yanı sıra, Adalet Cimcoz sürekli sanatın gelişmesi için uğraş verdi ve 1951'de pek çok sanatçının buraya gelebileceği Maya Sanat Galerisi'ni kurup yönetti. Şiir, öykü, kitap tanıtımı yazıları yazan Adalet Cimcoz, Brecht, Büchner, Traven, Kafka, Dery gibi yazarları Türkçe'ye çevirdi. Beyazperdede özenle kullandığı Türkçe'si çevirilerine de yansıyan Adalet Cimcoz, 1962'de Kafka'nın *Milena'ya Mektuplar* adlı kitabıyla TDK çeviri ödülü kazandı.

Kader, Türk sinemasının gelmiş geçmiş en "yakışıklı"sı Ayhan Işık ile gelmiş geçmiş en güzel "hanımefendi"si Belgin Doruk'u 1952'de aynı yarışmada buluşturmuş ve her ikisini de kral ve kraliçe-tiklerle ödüllendirmişti. İkisi, daha sonra 25 filmde oynayarak, sinemaseverlerin gönüllerinde tartışmasız yerlerini aldılar.

Belgin Doruk, daha çok şehirli, lüks otomobilli, kürklü ama romantik "Küçük Hanımefendi" tiplemesiyle bir dönem Türkiye'sinin kadın mitini oluşturdu.

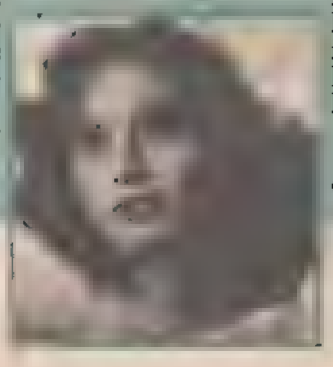

bilge olgaç

1940 yılında Vize'de doğan Bilge Olgaç sinemaya girişini şöyle anlatıyor :

"Lise son sınıfta evlenen, evinin kadını olmaktan başka bir şey düşünmeyen ve bilmeyen bir kadındım. Ancak boş vakitlerimde hikâyeler yazardım. Eşim sinemada prodüksiyon amiriydi. 1962'de Memduh Ün film hikâyesi arıyormuş, eşim de benim öykülerimden birini sunmuş. Memduh Ün bu öyküyü çok beğendi ve "*Kısmetin En Güzeli*" ismi ile senaryolaştırdı. (...)"

Filmin son gününde asistanı ayrılınca Ün, Bilge Olgaç'a kendisiyle çalışmasını teklif etti ve 1964'e kadar birlikte çalıştılar. Aynı yıl baş rolünde Yılmaz Güney'in oynadığı "*Üçünüzü de Mıhlarım*" adlı filmle yönetmenliğe adım atan Olgaç bu fimiyle ilgili şunları söylüyor:

"Genç bir kadındım. Üstelik bu işi bir kadın olarak ilk kez yapan insandım. İlk önce bir kadın ne yapabilir diye bakıyorlardı. Kuşkulu bir bakıştı. Ben de çok sert, bağırıp çağıran bir rolü benimsedim.. Fakat sonradan bu rolden vazgeçtim. Çünkü insanlar artık bana inanıyorlar ve güveniyorlardı."

1965-1975 yıllarında kendi senaryolarını filmleştiren Olgaç, kimi iddialı, kimi ticari kalıplardan ayrılmayan filmler imzalamış, *Linç* adlı filmiyle Adana Altın Koza Film **En İyi Yönetmen** ödülünü kazanmıştır. 1975'de Yılmaz Güney'in senaryosundan *Bir Gün Mutlaka* adlı filmi çeken Bilge Olgaç, bu filmden sonra, kendi deyimiyle "sinemanın seks krizi" yaşadığı 1975-1982 yılları arasında, yalnız reklam filmi çekmiş ve yaklaşık on yıl sinemadan uzak kalmıştır

1984 yılında kara mizah türünde bir film olan, kadına verilen toplumsal değeri ve başlık parasını irdelediği *Kaşık Düşmanı* ile sinemaya dönen Olgaç, bu filmle Antalya Film Şenliği'nde **En İyi Üçüncü Film** ve **En İyi Senaryo** ödüllerini, Fransa'da düzenlenen Uluslararası Kadın Yönetmenler Festivali'nde **Büyük Ödülü** ve **Jüri Özel Ödülü**'nü kazanmıştır.

1986 yılında yine kırsal kesimdeki kadınları ele aldığı *Gülüşan*'ı çekti. Bu filmi, *İpekçe*, *Yarın Cumartesi*, *Gömlek*, son olarak da *Kurşun Adres Sormaz* adlı filmler izledi. Yaşamı boyunca otuz filme imza atan Olgaç, 1993 yılında İzmir Film Festivali'nde "**Altın Artemis Ödülü**"nü aldı.

Türkiye'nin ilk ve en çok film çeken kadın yönetmeni Bilge Olgaç henüz elli dört yaşındayken ve başarılı filmlere imza atarken, 2 Mart 1994'de, yalnız yaşadığı evinde çıkan bir yangın sonucunda yaşamını yitirdi.

Oya Dinçer

1900-1925 yıllarında İstanbul'un en ünlü kantocusu olan Şamran Kelleciyan, ilk kocasından ayrıldıktan sonra ve kendisi de kantocu olan teyzesinin kızı Peruz Hanım'ın teşviki sonucu 1895'te sahnelerle tanışma fırsatını buldu. Şevki Bey ve Kel Hasan'ın kumpanyalarında, Şehzadebaşı'ndaki Millet Tiyatrosu'nda ve Naşit Özcan topluluğu ile çalıştı ve tam kırk yıl sahnelerde yer aldı. O zamanlar tek tük kadının cesaret edebildiği tiyatroda geçirdiği bu uzun sanat hayatının içine sahnenin yanı sıra düetto, solo ve kanto besteleri ve bir de aile yaşamı sığdırabilen ender kadınlardan biri oldu.

Lydia Krassa Arzumanova:
(1897-25 Mart 1955)

1921'de Rusya'dan İstanbul'a gelen Arzumanova Türkiye'de ilk özel bale okulunu kuran kişidir. Kendisi de dansçı olan Arzumanova öğrencileriyle birlikte Türkiye'deki ilk gösterisini 1931'de yaptı. 1941'de Tepebaşı Belediye Konservatuarı'nda klasik bale dersleri verdi. Daha sonra Eminönü Halkevi'nde "Bedii Dans Okulu"nu kurdu. Pek çok kız ve erkek öğrenci yetiştirdi ve sonradan Müslüman olup Leyla Arzuman adını aldı

Kerime Nadir:
(5 Şubat 1971-20 Mart 1984)

Aşk romanlarının unutulmaz yazarı piyasa kitapları yazdığı için edebiyatçılar tarafından hep eleştirildi. Öte yandan, ülkenin en çok okunan yazarı da o oldu. Kahramanları hep kadın, bu romanları okuyanlar ise daha çok kadınlardı. 60'lı yıllarda toplumsal gerçekçiliğin yaygınlaşması ile birlikte Kerime Nadir'in popülerliği de azaldı. Pek çok Türk filminin konusu olan romanlarından bazıları şunlardır: *Kalp Yarası*, *Seven Ne Yapmaz*, *Samanyolu*, *Gönül Hırsızı*, *Aşka Tövbe*, *Solan Ümit*, *Kırık Hayat*, *Hıçkırık*.

Müfide Ferit Tek:
(1892-24 Mart 1971)

Meşrutiyet taraftarı bir zabit olan Şevket Bey'in kızıdır. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra, Türk Ocakları'nda konferanslar verdi. Sevim Bike adıyla *Türk Yurdu* ve *Şehbal* mecmualarında makaleler ve hikâyeler yayımladı. Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'ya geçerek *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde Milli Mücadeleyi destekleyici yazılar yazdı. Cumhuriyet'ten sonra sefire olarak yurtdışında görev aldı. Türk kadını ile ilgili makaleler yazdı. Edebiyat çevrelerinde yankı uyandıran *Aydemir* (1918) ve *Pervaneler* (1924) romanlarının yazarıdır.

Yeşilçam'ın ilk kadın yıldızı unvanını almasına rağmen Cahide Sonku'nun hayatı, sonu mutsuz biten bir Türk filmi senaryosundan daha çetrefil ve daha hazindi. On yedi yaşında ilk kez *Yedi Köyün Zeynebi* adlı oyunla sahneye çıktı. Muhsin Ertuğrul'un yönettiği *Söz Bir Allah Bir* filmiyle sinemaya geçti. *Aysel Bataklı Damın Kızı* ile üne kavuştuğunda henüz on dokuz yaşındaydı. 1950'de kurduğu Sonku film ile *Vatan ve Namık Kemal* filminin yönetmenliğini de yapan Cahide Sonku, 1954'te çektiği ve başrolünü Zeki Müren ile paylaştığı *Beklenen Şarkı* filmi ile gişe rekorları kırdı. Kurduğu film şirketinde çıkan bir yangın sonrasında servetini yitirdi. Bundan sonra işleri bir daha hiç düzelmedi ve Yeşilçam'ın ilk kadın yıldızı, fakir ve yalnız bir biçimde aramızdan ayrıldı. *Akasya Palas* (1940), *Şehvet Kurbanı* (1940), *Kıskanç* (1942), *Yayla Kartalı* (1945) ve *Senede Bir Gün* (1947) en önemli filmlerinden bazılarıdır.

Eftelya Sadi Hanım:
(?-16 Mart 1939)

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Galata'daki eğlence mekânlarının aranan şarkıcısıydı. Hem repertuarı geniş hem de sesi, kendisi gibi güzeldi. II. Meşrutiyet sonrasında, ülkenin içine düştüğü savaş ve yıkım yıllarında, gözlerden uzak kalan "Deniz Kızı Eftelya" 1927'de İstanbul'a gelen Mustafa Kemal'in kendisini Belvü Gazinosu'nda dinlemesinden sonra yeniden üne kavuştu. Cumhuriyet döneminde sahneye çıkan ve plak dolduran ilk gayrimüslim kadın sanatçıydı. Boğaz'da sandal gezileri sırasında konserler vermesi nedeniyle Deniz Kızı adıyla anılır oldu.

feminizm: cinsiyetçi baskıyı sona erdirme hareketi*

***Pazartesi*'de bundan böyle teorik yazılara daha fazla rastlayacaksınız, şaşırmayın! Başka ülkelerde süren güncel feminist tartışmalar derginin yayın çizgisinin elverdiği oranda sayfalara yansıyacak. İlk yazı "feminizm" kavramını tartıştığı için beli hooks'tan çevrildi. bell hooks ABD'li siyah bir feminist olarak kadınlar arasındaki farklılıkların önemine vurgu yaparken, "feminizmi cinsiyetçi baskıyı sona erdirme hareketi" olarak niteliyor. Yazıyı dikkatle okuduğunuzda feminizm ile post-modernizm arasındaki sorunlu ilişki sizin de gözünüzden kaçmayacak!**

Feminist söylem içinde, feminizmin ne olduğu hakkında bir görüş birliğine varamamak ya da birleştirici nokta olarak işlev görebilecek kavramlar üzerinde uzlaşamamak en önemli sorunlardan biridir. Üstünde anlaştığımız kavramlar olmadan, üzerine teorinin kurulabileceği ya da bütünüyle anlamlı bir eylem üretebileceğimiz sağlam bir temelden yoksun kalıyoruz. Carmen Vasquez, "Devrimci bir Ahlaka Doğru" adlı son makalesinde kavramların berrak olmamasından duyduğu kızgınlığı şu şekilde ifade ediyor:

"*Bırakın bir feministin neye inandığını ya da ilkelerini nasıl tarif ettiğini, daha 'feminist'in ne olduğu konusunda anlaşamıyoruz. Kapitalist Amerikan takıntısı olan bireyciliğe uygun bir biçimde, istediğini elde etmene yarayan her şey makbuldur. İngilizce'de feminizm istediğin her anlama gelebilir. Bazı kızkardeşlerimin kıkırdayarak söylediği gibi, feminist sayısı kadar feminizm tarifi var, ancak bunun komik olduğunu düşünmüyorum.*"

Amerika'da pek çok insan feminizmi kadınları erkeklerin toplumsal eşitleri haline getirmeyi amaçlayan bir hareket zannediyor. Medya ve kadın hareketinin önünde giden kesimler tarafından yaygınlaştırılan bu ifade problemlidir. Bir kere, üstünlükçü, kapitalist, patriyarkal sınıf yapısı içinde erkekler eşit değilken, kadınlar hangi erkeklerle eşit olmak isteyebilirler? Kadınlar eşitliğin anlamı konusunda hemfikir midirler? Kadın kurtuluşunun bu basitleştirilmiş tanımında –cinsiyetçilikle birleştiğinde- bireyin uğrayacağı ayrımcılığın, sömürünün ve baskının derecesini belirleyen ırk ve sınıf faktörleri gözden kaçırılmaktadır. Kadın hakları konusunda uğraşan burjuva beyaz kadınlar belli nedenlerden dolayı basit terimlerle tatmin olmuşlardır. Baskı altındaki kadınlarla kendilerini belagatte aynı kefeye koyarken, ırk ve sınıf imtiyazlarına dikkat çekmeye hiç de istekli değildirler.

Aşağı sınıfları ve fakir gruplardan kadınlar, özellikle beyaz olmayanlar, kadın kurtuluşunu kadınların erkeklerle toplumsal olarak eşit hale gelmeleri olarak tanımlamazlar çünkü gündelik hayatlarında onlara bütün kadınların ortak bir toplumsal konuma sahip olmadıkları hatırlatılır.(...) Aynı zamanda, kendi gruplarındaki erkeklerin de toplumsal, siyasal ve ekonomik güçten yoksun olduklarını bildiklerinden onlarla aynı konumu paylaşmanın özgürleştirici olmadığını görürler. Bir taraftan, cinsiyetçiliğin kendi gruplarındaki erkeklere, kadınların mahrum bırakıldığı bazı imtiyazları tanıdığını fark ederler; diğer taraftan da, bu gruptaki erkeklerin yönetici erkekler karşısındaki güçsüzlüğü ve etkisizliğinden kaynaklanan aşırı bir erkek şovenizmi ile karşılaşırlar. Bu kadınlar, kadın kurtuluş hareketinin başından beri bu kavramın tanımının içerdiği kısıtlamalara şüphe ile yaklaştılar. Erkeklerle toplumsal eşitlik temelinde tanımlanan feminizmin orta ve üst orta sınıf beyaz kadınların konumunu önemli ölçüde, fakat, çalışan ve fakir kadınların toplumsal statüsünü ise sadece marjinal bir biçimde etkileyebilecek bir hareket olması ihtimalinin farkındaydılar.
(...)

"Kişisel olan politiktir" sloganı (ilk olarak kadınların gündelik gerçekliğinin politika tarafından belirlendiğini ve bu gerçekliğin bizzat politik olduğunu vurgulamak için kullanılmıştı) kadınları, ayrımcılık, sömürü ve baskı gibi deneyimleri anlamanın, kişinin toplumsal statüsünü belirleyen ideolojik ve kurumsal araçları anlamayla eşanlamlı olduğu fikrine yöneltti. Sonuç olarak, kendi konumlarını tam olarak kavrayamayan pek çok kadın, politik gerçekliklerini ve bunun kolektif bir grup olarak diğer kadınlarla ilişkisini hiçbir zaman tam olarak anlamadı. Kişisel deneyimlerini dillendirme yönünde cesaretlendirildiler. Tıpkı sömürgelerdeki insanları dünya çapında değiştirmeye uğraşan devrimciler gibi, feminist eylemcilerin de, kadınların kendi gerçekliklerini görüp, ifade etmelerinin kişisel gelişme için önemli bir adım olduğunu vurgulamaları gerekir, ancak bu sadece bir başlangıçtır. Feminist hareket, kadınların kendi sorunlarını ifade etmeleriyle eleştirel bir politik bilinçlilik geliştirmenin eş anlamlı olduğu fikrini benimsedikleri anda, durakladı. Böylesi eksik perspektiflere bağlı olarak, geliştirilen stratejilerin ve teorilerin kolektif olarak yetersiz ve yanıltıcı olması şaşırtıcı olmasa gerek. Geçmiş analizlerdeki bu yetersizliği düzeltmek için, kadınların politik gerçekliğinin kapsamlı bir analizinin yapılması gerekmektedir. Daha geniş perspektifler, hem özel olanın politik olması durumunun ve bir bütün olarak toplum politikasının, hem de global bir devrimci politikanın araştırılması ile sağlanabilir.
(...)

Feminizm kadınların toplumsal ve politik gerçekliklerinin çeşitliliğine dikkat çekecek bir biçimde tanımlandığında, bütün kadınların. özellikle de, toplumsal durumları hakkında en az yazı yazılan politik hareketlerin ise en az faydasının dokunduğu kesimlerin deneyimlerini de merkezileştirir. (...) Uygun tanımların yokluğu –liberal ya da radikal perspektife sahip- burjuva kadınların hareketin liderliği ve yönü üzerindeki egemenliklerini korumasını kolaylaştırdı. Bu hegemonya hâlâ pek çok feminist örgütte varlığını sürdürmektedir. Kadınların sömürülen ve baskı gören kesimleri iktidarda olanlar tarafından durumlarının umutsuz ol-

feminist eylemcilerin de, kadınların kendi gerçekliklerini görüp, ifade etmelerinin kişisel gelişme için önemli bir adım olduğunu vurgulamaları gerekir ancak bu sadece bir başlangıçtır.

Feminizm cinsiyetçi baskıyı sona erdirme mücadelesidir. Amacı sadece özgül bir kadın grubuna, belli bir ırktan ya da sınıftan kadına yarar sağlamak değildir.

duğuna ve egemenlik biçimlerim kırabilmelerinin imkânsız olduğuna inandırılırlar. Böylesi bir toplumsallaşma içinde bu kadınlar, feminist hareketin beyaz, burjuva ve hegemonyacı egemenliğine karşı gösterebilecekleri tek tepkinin onu değersiz bulmak ve reddetmek olduğunu düşündüler. Bu tepki, halihazırda feminist teori ve pratiği kontrol etme arzusunda olan kadınlar için hiç de tehdit edici değildi. Onlar bizim susmamızı ve fikirlerini pasif bir biçimde kabullenmemizi tercih ediyorlar. Onlar bizim feminist hareket hakkında kendi fikirlerimizi geliştirmemiz yerine, "onlara" karşı konuşmamızı yeğliyorlar.

Feminizm cinsiyetçi baskıyı sona erdirme mücadelesidir. Amacı sadece özgül bir kadın grubuna, belli bir ırktan ya da sınıftan kadına yarar sağlamak değildir. Feminizmin yaşamlarımızı anlamlı bir biçimde dönüştürme gücü var. En önemlisi, feminizm ne bir yaşam biçimi ne de insanın bir anda edinebileceği hazır bir kimlik. Toplumu değiştirmeyi amaçlayan feminist hareketten başka bir yöne doğru enerjilerini kaydıran pek çok kadın, katılımcıların erkeklerle çok az ilişkisinin olduğu, kadın merkezli bir dünya, bir karşı kültür geliştirmeye odaklandılar. Bu tip çabalar, alternatif kadın-merkezli toplulukların sunduğu görüşlerle kendi kültürel ifadelerini birleştiremeyen çok sayıda kadına saygı duyulmadığını ve onların düşünülmediğini gösteriyor. (...)

Feminizmi politik bir eylem yerine, bir yaşam biçimi seçimi olarak görme arzusu hareketin sınıfsal karakterini yansıtmaktadır. Feminizmi alternatif hayat biçimi ile özdeşleştiren kadınların çoğunun orta sınıftan, evli olmayan, üniversite eğitimli ve çoğu zaman hiçbir toplumsal ve ekonomik sorumlulukları olmayan öğrenciler olması hiç de şaşırtıcı olmasa gerek. (...)

Politik bir edim olarak feminist mücadele ile ilişki içinde olmayı anlatırken belki de 'Ben feministim' (kimlik ve kendini tanımlamanın kişisel yanlarına vurgu yapan dilsel bir yapı) yerine 'Ben feminizmi savunuyorum' ifadesi kullanılabilir. Feminizme bir kimlik ya da hayat biçimi olarak yerli yersiz vurgu yapıldığı için insanlar genellikle feminizmin klişeleşmiş perspektiflerine başvuruyorlar.(...) Öyle ki, 'Ben feministim' dendiğinde bu, daha önceden belirlenmiş kimlik, rol ve davranış kavramlarından birine giriyorum anlamına geliyor.

Oysa, 'Ben feminizmi savunuyorum' dendiğinde, gelen tepki genelde 'Feminizm nedir?' sorusu oluyor. 'Destekliyorum' ifadesi 'Öyleyim' ifadesindeki mutlaklaştırmayı barındırmıyor. Batı toplumlarındaki egemenlik sistemlerinin merkezi ideolojisi olan 'Ya o, ya da diğeri' şeklindeki ikili düşünme tarzını gerektirmiyor. Bir seçimin yapıldığını ve feminizme katkıda bulunmanın bir niyet edimi olduğunu ifade ediyor. (...)

'Ben feministim'den 'Ben feminizmi savunuyorum' ifadesine geçiş, kimlik ve hayat biçimine odaklanmayı ortadan kaldırmak için yararlı bir strateji olabilir. Bu ifade tarzı, feminizmle ilgilenen pek çok kadının desteğini ifade etmesinin bir yolu olabilir. Aynı zamanda, bu, feminist teoride daha fazla araştırmayı da teşvik edecektir.

Toplumsal eşitlik kavramından cinsiyetçi baskıyı sona erdirme mücadelesine vurgu yapan kavramlara geçiş teorinin gelişimine yönelik de tavır değişikliğine yol açar. Feminist hareketin sınıflı yapısı ve ırksal hiyerarşiler gözönünde bulundurulduğunda, teori (hareketin temelini oluşturan yönlendirici inanç ve ilkeler bütünü) geliştirmek de beyaz akademisyen kadınların egemenliğinde bulunan bir görev olmuştu. Bu durum, ayrıcalıklı ırk/sınıfın dışında kalan kadınları teori geliştirmeyi seçkin grubun gücünü pekiştirme ile aynı kefeye koymaya yöneltti. Bu tepkiler, teori üretmenin beyaz kadın entelektüellerin sahasına girdiği şeklindeki cinsiyetçi/ırkçı/sınıfsal bakışı güçlendirdi. Feminist hareket içinde yer alan ayrıcalıklı beyaz kadınlar –ister liberal, ister radikal perspektife sahip olsun- siyah kadınları kişisel hayat hikâyeleri yoluyla 'deneysel' çalışmalara katkıda bulunmaları yönünde destekledi. Kişisel deneyim hareket için elbette önemlidir ancak teorinin yerine geçemez. (...)

Gelecekteki feminist mücadelenin temeli, varolan kültürel yapıyı ve cinsiyetçilik ile birlikte diğer baskı biçimlerinin nedenlerini ortadan kaldırmaya sağlam bir biçimde dayandırılmalıdır. Bu felsefi yapılara meydan okumadan ve bunları değiştirmeden, hiçbir feminist dönüşümün uzun erimli bir etkisi olamaz.

**Feminizm* (1997) içinde "Feminism: A Movement to End Sexist Oppression" (s. 23-27) adlı makaleden kısaltarak çeviren Yelda Yücel

bell hooks **1980'li yılların başında siyah feminizmin teorisini oluşturan öncü kadınlardandır. 1981 tarihli *Ain't I a Woman: Black Women and Feminism* (Ben Kadın Değil miyim? Siyah Kadınlar ve Feminizm) adlı kitabı ile "siyah feminizm" kavramını ilk kez geliştirdi. Kadın hareketi içerisinde siyah kadınların durumunu araştırdı. Afro-Amerikalı kadınların ırkçılık, cinsiyetçilik ve sınıf mücadelesi alanlarının hepsinde mücadele etmesi gerektiğini savunan ilk kadınlardan biridir. Siyah kadınlara yönelik aşağılamanın ve sömürünün ortadan kaldırılmasının kendi deyimiyle "beyaz, üstünlükçü kapitalist" toplumun ortadan kaldırılmasının önkoşulu olduğunu ileri sürdü.**

kaderiyle uzlaşmayan bir kadın: jeanne d'arc

Tarih az sayıda kadına kahraman olma şansı tanımış, bunlardan biri de Jeanne d'Arc, hatta en ünlülerinden. Bu kez kahramanımız sinemada Luc Besson imzasıyle.

15. yy. Avrupası'nda savaşlar haritayı belirlerken, tarihe ünlü katliamlar bıraktı. Fransa ile İngiltere'nin tutuştuğu savaş, Fransa'nın büyük kısmının işgaliyle sonuçlandı. Parasını, umudunu , savaşma azmini, onurunu yitiren Fransa, yüzyıl savaşlarının etkisiyle yandı, kavruldu. İngiliz işgalcilerle savaşmak bir yana, bir de içsavaşla, mezhep savaşlarıyla boğuşuyordu. Genç kuşak Fransız köylülerinin ömrü savaş vahşetinden başka birşey yaşamaya yetmiyordu.

Jeanne d'Arc bu dönemin sıradan bir Fransız köylüsünün kızıdır. Eğitimsizdir. Film Jeanne'ın mutlu çocukluk günleri görüntüleriyle başlar. Domremy köyünde ailesi, çok çok sevgili ablası ile yaşıyor Jeanne. Kilise'ye aşırı ilgisi rahibi bile telaşlandırıyor, çünkü günde dört-beş kere günah çıkartmaya geliyor. Her çocuk gibi, kırlarda koşarak özgürlüğün tadına varıyor. (Burada çocukluğumuzun çizgi filmi Heidi'yi hatırlıyoruz)

Hayat, köylerine saldıran İngiliz askerlerinin vahşetiyle tamamen değişir. Jeanne d'Arc'ın tanrıdan aldığını düşündüğü işaretler vardır ki, bunlar esen rüzgâr, siyah bulutlar, kırda bulduğu kılıçtır. Tanrının hayalini kendi yaşıtı bir oğlan çocuğu olarak görür. Bunları tanrı adına Fransa yı kurtarmakla görevlendirildiği şeklinde değerlendirir ve sonu kötü bitecek olan öyküsü böylece başlar.

Köylüsünden veliaht kralına kadar herkes Fransa'yı ancak bir mucizenin kurtaracağından söz etmektedir. Veliaht Charles (John Malkovich) ve kayınvalidesi Yolande d'Aragon (Faye Dunaway), giderek halk arasında ünlenen bu bakirenin kendileri için iyi bir fırsat olduğunu düşünür, hatta ona inanmak isterler.

Jeanne d'Arc hepsini etkiler, ancak güvenilirliğinin kanıtlanmasının kesin de bir yöntemi vardır, bakireliğinin tescil edilmesi. Bu işlem saray erkânının ortasında, herkes heyecanla beklerken bir rahibe tarafından yapılır, sonuç müspettir. Fransa aradığı mucizeyi bir kadının bacak arasında bulur, ona inanır, entrikacı kayınvalide dışında. Onun için fark etmez, fazlasıyla pratik bir kadındır.

Sonuçta Jeanne d'Arc ordunun başına geçirilir. Ciddiye alınmak için kadınsı olan herşeyden uzaklaşmak zorundadır ve bunu yapar, saçlarını keser, zırh giyer. Ancak mümkün mertebe savaşmaktan geri durur, o bir semboldür. Askerlere tanrının onlarla beraber dövüştüğünü hissettirir. Küçücük bedeniyle, çocuk yaşında yılgın orduyu peşinden sürükler ve Orleans'ı geri alır.

Tüm bu süreçte, onun kutsal bakire olduğunu gösteren aslında hiçbir şey yoktur. Haçlar, ilahi müzikler, katedrallerle örülü görüntüler bile anlamaya yetmiyor. Milla Jovovich'in performansı ise inişli çıkışlı bir seyirde. Naifliği ve masum yeşil bakışlarıyla azize hissini uyandırdığı sahnelerin yam sıra, bir çılgın, hatta meczup gibi bağırıp çağırdığı, ağlayıp titrediği, "göklerin efendisi adına" naralar attığı zaman insanı çileden çıkartıyor. Uykusunda, "Fransız kanı dökülüyor!" diye bağırarak uyandığı an bunun doruk noktası, hatta yan koltuktan Calamity Jane benzetmesi yapıldı bu esnada.

İkinci bölümde ise artık kral olmuş Charles'ın ihanetini ve Jeanne d'Arc'ın esir düşmesini görüyoruz. Engizisyon rahipleri bile ona inanıyor ve yargılamaya çekiniyorlar. Hücresinde yaşadıklarının muhasebesini yapan Jeanne, kazandığı zaferin ardından savaşın korkunç yüzünü tekrar fark eder ve tanrıyla özdeşleşmiş kendi vicdanıyla tartışmaya başlar. Bu noktada tanrısı da onu terk etmeye hazırdır.

Azmin, inancın, onurun simgesi olarak defalarca beyazperdeye aktarılan Jeanne d'Arc, bugün bir milli kahraman. Tanrının sesini dinleyip, işgalcilere isyan bayrağını açan köylü kızı, 1431 yılında, on dokuz yaşında cadılık suçlamasıyla gene aynı tanrının engizisyonuyla yakıldı, yıllar sonra azize ilan edildi.

Binlerce erkeği savaş meydanlarında peşinden sürükleyen, bu uğurda kadınlığından ve hayatından vazgeçen bu "kutsal bakire"nin önünde elbette ki saygıyla eğilmek gerekir. Ne din adamlarıyla ne de düşmanlarıyla hiçbir zaman uzlaşmadı ve içtendi. Onun bu inancı, Fransa'nın kaderiyle birleşince, ortaya tarihin akışını değiştiren efsanevi küçük kadın çıktı. Ama aslında bu efsanenin arkasında dönemin koşulları altında mucize arayan Fransa vardı.

Ayşegül

erkek misin?

SÜREGELEN CİNSELLİK TARTIŞMALARINA BİR ÖRNEK DAHA...

Tiyatrokare'de bu sezon sahnelenen "Kadın mısın Erkek mısın?" isimli oyun cinsel kimlikleri konu alan bir komedi! Aldo Nicolai'nın yazdığı, Turgay Kantürk'ün yönettiği oyunda Şafak Sezer, Levent Tülek, Çiçek Dillıgü Öztoprak, Arda Esen ve Serap Erincin oynuyor.

Oyun, güzel ve seksi Vanda kırmızı ışıkla aydınlatılmış yatakodasında, dans ederek makyajına son rötuşları yaparken başlıyor Kapı çalınıyor, Vanda heyecanla koşup, açıyor. Bir an önce sevişmek için sabırsızlanan sevgilisini, öncelikle söylediklerini yapıp, bir kadın gibi görünürse onunla sevişeceğine ikna ediyor ve başlıyor onu giydirmeye. İnce çorap, modacı kocasının son kreasyonundan bir elbise, sarı peruk ve makyajla sevgilisi Dario'yu "kadınlaştıran" Vanda, son olarak ona topuklu ayakkabıyla nasıl yürümesi gerektiğini öğretirken iş gezisinden vazgeçen kocası Lucio eve dönüyor. Oyunun devamında Lucio'nun, kendisine, "kız arkadaş" olarak tanıştırılan Dario'nun kadın olduğuna inanıp, ona yakınlaşma çabalarından sonra gelişen olaylar sahneleniyor. Erkekliğiyle böbürlenen ve bundan şüphe duyulmasından ödleri patlayan erkeklerin, yalnızca dışlıklıkleriyle varolmuş kadınların ve "ötekiler" diye bahsedilen travestilerin cinsel kimlikler ve cinsel tercihler üzerine düşüncelerinden bahsedilen oyunun göz dolduran oyuncusu, Dario karakterini canlandıran Şafak Sezer.

Afişinde kullanılan tanıma göre "cinsel kimlikler üzerine çılgın bir komedi" olmanın ötesinde, cinsel kimlik tartışmalarına yönelik yeni bir şey söylemeyen, varolan tartışmanın da "sahnelenen olayların komikliği"nin gölgesinde kaldığı bir oyun bu. Hiç boş koltuğun olmadığı bir salona ve dakikalarca gülebilen bir seyirci topluluğuna oynanması da seyircinin tiyatro, komedi, irdeleme üçgeninden ne beklediği açısından düşündürücü...

Pınar

Cinsel kimlikler üzerine
çılgın komedi

KADIN MISIN ERKEK MISIN?

Gülerken düşünmek, güldürürken düşündürmek. Bu tiyatro oyunu da bunu işlemekte, biraz düşünürsek birşeyler anlarız.

Konusu iki kardeşin insanların dürtülerini ortaya çıkarmaya çalışması. Kadın zannedilen aslında bir transseksüel, ama sevgilisi onu kadın zannediyor, üstelik evli. Kocasının seyahate gittiğini söyluyor, fakat "kocam bizi yakalarsa seni öldürür" diyor Bu arada fantezilerini açıklıyor, onun kadın kılığına girmesini istiyor, adam itiraz etse de kadınla sevişebilmek için bunu kabul ediyor. Bu arada kocası geliyor, kadın kılığına giren erkeğe aşık olduğunu, çok beğendiğini söylüyor, evine bırakmak istiyor. Ev arkadaşının ve komşularının onu bu halde görmesinden çekiniyor. Eve geldiklerinde ev arkadaşının kız arkadaşı var, o da aslında bir travesti, o da onu kadın zannediyor Olaylar bunun üzerine gelişiyor. Aslında kadınların ve erkeklerin içinde biraz erkeklik, biraz kadınlık olduğu ortaya çıkıyor Cinsiyetleri yani her iki cinsiyeti biraz zorlarsak birbirine özenmektedir Farklı cinsel kimlikte olanların gay, lezbiyen, travesti, transseksüel ve biseksüellerde daha da açığa çıkmakta. Şu an ismini hatırlayamadığım, herhalde İspanyol psikoloğun, Bilar'da eşcinsellik üzerine verilen konferanslarda her kadında en az yüzde on beş erkeklik, her erkekte yüzde on beş kadınlık, aynı durum eşcinsellerde, lezbiyenlerde, transseksüel ve travestilerde de mevcut. Yani hiç kimse yüzde yüz kadın değil, erkek değil. Ne yapalım kromozomların hikmeti, Daha merak edenler derhal oyunu izlemeye gitsinler, Hemen şurada Şişli'de, Tiyatro Kare'de.

Demet Demir

tartışmalar...

yeniden merhaba

Pazartesi'de bazı değişiklikler oldu. Eğer geçen sayımızı okuduysanız bundan -hem de en tatsız bir biçimde- haberiniz vardır. "Hoşçakalın" başlıklı giriş yazısı, birçok okurumuzun derginin kapandığını düşünmesine yol açmış.

Ama yazının yarattığı yanılsamalar içinde en önemsizi bu. Çünkü siz okurlardan çok, kalan bizlere yönelik mesajlar taşıyan bu yazıyı çözmek, okuyanlar açısından pek kolay olmayabilir.

Birbirlerini uzun süredir tanıyan, uzun bir zamandır birlikte çalışan insanların yaşadıklarını başkalarına aktarmaları zordur. Ama yine de, *Pazartesi*'de başka türlü olabilirdi, *Pazartesi* okurları olanlardan başka türlü haberdar olabilirlerdi. Biz kalanların, olup biteni açık biçimde tartışıp, kaydedip dergide yayınlama önerimiz kabul görseydi, yaşananların size aktarılması büyük ölçüde mümkün olabilecekti.

Bu olmadı. Geçtiğimiz sürece ilişkin fark ettiğimiz en büyük hatamız, yaşadığımız sürecin okurlara yansıması konusunda yeterince ısrarlı olmamamızdır. Bunu sağlayabilseydik, daha önceki gelişmelerden, örneğin Ayşe'nin Mayıs ayından beri dergide çalışmadığından, sadece yayın kurulunda yer aldığından ve ara sıra dışarıdan yazı verdiğinden haberdar olurdunuz. Ya da Semra Emre'nin yaz ortasından beri dergiyle hiç bir ilişkisinin kalmadığından ve Nevin Cerav iki defa ayrılmak istediği halde istifasının kabul edilmediğinden. Bütün bunların derginin künyesine olsun yansımamasını yalnızca "bürokrasi"yle açıklamak mümkün değil. Şimdi aramızda olmayan arkadaşlarımız, yaşadığımızı bir tartışma olarak değil, bir mücadele ve her şeyin değilse bile epeyce şeyin mübah olduğu bir muharebe olarak ele aldılar. O yüzden de dergiye ilişkin bir tartışmanın tarafları olarak kümelenmeyi değil, farklı yakınlıklara dayanan bir taraf oluşturarak taktik üretmeyi ve tartışmayı tercih ettiler. Yaşananları kişisel saymalarının bir sebebi bu.

Oysa hoşçakalın yazısını okuyan okurlarımızın bir kısmı politik bir görüş ayrılığının, daha açık ifade etmek gerekirse, sosyalist feministler ve radikal feministler arasındaki bir ayrılığın bu duruma yol açtığını düşünmüşler. Böyle bir şey yok.

Şimdi bizimle olmayan arkadaşlarımız arasında birlikte çalışmak istediğimiz kadınlar vardı ama onlar, bu veda yazısıyla bunu imkânsız kılmaya çalışmışlar. Ancak bunun sebebi kişisel değil, veda yazısında çokça geçen güven kavramıyla da ilgisi yok. Zaten "güven", ne politik ne de ideolojik olarak pek bir şey ifade etmeyen bir duygu. Ve esas mesele politikanın ideolojik değil, pratik bir konu olarak ele alınması. Feminizm adına bir dergi çıkarmanın politik sorumluluğunu taşımak, bu sorumluluğun hakkını vermek meselesi. Hepimizin okuru olduğu, yazarı olabileceği bir dergi. İnandığımız bir politika için okur ve yazar olarak sorumluluğumuz. Yeniden görüşmek üzere, merhaba.

Yaşadığımız tartışma sürecinin bir aşamasında eski yayın kurulu dışa dönük bir çağrı hazırlama kararı aldı. Önce bu çağrının çerçevesini belirleyecek metni hazırlamakla Ayşe görevlendirildi. Bu metin tartışılıp kabul edildikten sonra Yaprak'tan bu çerçeveye bir çağrı yazması istendi. Çağrı metnini tartışacağımız aşamada diğer arkadaşlarımız böyle bir çağrının özneci olamayacaklarını ifade ettiler. Bir fikir vermesi açısından bu metni yayınlıyoruz.

Daha politik bir Pazartesi için

Pazartesi çalışanları ve yayın kurulu olarak bizler beş yıla yakın dergi sürecimizi gözden geçirdik ve yayın çizgimizin feminizme ve kadınlara kattığı ve katamadıklarını değerlendirmeye çalıştık. Amacımız beş yıl önce "popüler bir feminist dergi" amacıyla çıktığımız yolda başarılarımızı ve başarısızlıklarımızı ve bu derginin bugünün ihtiyaçlarına uyup uymadığını saptamaktı. Bu eleştiri süreci, yayın çizgimizi günün ihtiyaçlarına uyarlamamız gereğini ortaya çıkardı.

Yıllar içinde, *Pazartesi*'nin popüler çizgisinin büyük basında örnek alınan ve hızla tüketilen bir kaynak olduğunu, feminist sözümüzün massedildiğini biliyoruz. Artık farklı bir noktadan konuşmamız gerektiğini de... Bu nokta, bu alanda daha politik, daha saldırgan bir sözün üretilmesine yönlenmemizi getirecek. Kadınların kurtuluşu ve özgürleşmesi için ihtiyacımız olan feminist teorik birikime katkıda bulunan, özgürlük politikalarını geliştirmeyi hedefleyen bir çizgi. Arka planda feminist teoriyi, ön planda bu teoriye dayalı politikaları üretmeyi temel alan bir dergi...

Yazı kurulunun ilk elde ulaştığı sonuçlar bunlar. *Pazartesi*'nin çevremizdeki feministlerden aldığı eleştirilerin bu ivmede önemli bir payı var. Hiç gecikmeden feministlerin deneyimlerine, teorik ve politik birikime *Pazartesi*'nin sayfalarını açmak istiyoruz. *Pazartesi* ilkesel olarak bütün feministlerin dergisidir, feminist hareketin dergisidir. Bu öncülden yola çıkarak çevremizdeki feminist grup ve kişilere aşağıdaki ilkeler çerçevesinde çağrıda bulunmak, birlikte tartışarak yayın çizgimizi netleştirmek istiyoruz.

Teorik olarak bütün kadınlara hitap etmeyi öngörsek de hedef okurumuzu bu çerçevede yeniden tanımlamamız doğru görünüyor. Daha çok, kentli ve ücretli çalışan kadın kesimi ilk ulaşılacak okurumuz olacak. Bunların yanı sıra, özgürleşme alanları olarak tanımladığımız alanlarda etkin olan, politikleşmiş aktivistler; özgürleştirici ideolojilerle tanışmış ya da tanışmakta olan genç kadınlar, öğrenciler ulaşmak istediklerimiz arasında.

Dergimiz,

Kadınların özgürleşmesi ve kurtuluşu yönündeki değişik adımları izleyip aktarır.

Devlete talepler yöneltmekle birlikte devlet, ordu ve sermayenin hiçbir politikasına bel bağlamaz, mesafeyle yaklaşır.

Kadınların kurtuluşunun da özgürleşmesinin de, patriyarkanın herhangi bir kurumunda yer alınması ve o kurumların dönüştürülmesi benzeri politikalarla gerçekleşmeyeceğinin, esas önemli olanın kadınların öz örgütlenmelerinin yaratılması ve kendilerinin sağlayacağı dönüşümler olacağının farkındadır.

Kapitalizmin yarattığı sınıf egemenliğinin ve bunun yanında, ırk, ulus ve etnisite temelindeki ayrımcılıkların ve bunların kadınlar arasında yarattığı farkları ve sonuçlarını görmekle birlikte, kadınların birliğine ve kadın politikalarının ortaklaştırılmasına öncelik tanır.

Feminizmin kadınların özel alandaki ezilmesi konusundaki zengin tecrübesini ve edebiyatını tanır, bunu yansıtır. Ancak, özel alanı da düzenleyen kamusal alana yönelik tecrübe ve politakaların yaratılmasına ve aktarılmasına önem verir. Kadınların kurtuluşu ve özgürleşmesi yönündeki radikal dönüşümlerin ancak bu iki alan arasında bağlantı kurularak mümkün olacağının bilinciyle hareket eder.

Kadın politikası esas temasıdır. Ancak bu politikanın yatak odasından, meclise uzanan bir zenginlik taşıdığının farkındadır.

Politikaya dönüştürülmeyen teorinin akademikliğinden ve dolayısıyla apolitikliğinden kaçınır. Teori aracı, politika ise amacıdır.

Yaratılmış bütün klişelerin erkek egemenliğinden izler taşıdığının bilincinde olarak kadınlar ve erkeklerle ilgili bütün klişeleri sorgular, kadınların tecrübe zenginliğini yansıtan terimler oluşturmaya çalışır.

Bütün dünya kadınlarının tecrübesinden ve teorisinden yararlanmakla birlikte kendi topraklarına öncelik tanır.

Yaptığımız çağrıya cevap veren kadınlarla bir dizi toplantı yaptık. Bu toplantılarda *Pazartesi*'nin yeni süreci için uygun düşen çalışma tarzını da tartıştık .Bu tartışmaları özetleyen üç yazı çıktı. Bu yazılarda ifade edilen görüşler yazıları kaleme alanlardan daha fazla kadın tarafından paylaşılmaktadır. Aşağıda bu metinleri sunuyoruz.

Kolektivizmden neyi anlıyoruz

Pazartesi'nin yeni sürecinde, yalnızca politika üretmeyi değil, politikanın üretilme tarzında da farklı bir perspektif yaratmayı amaçlıyoruz. Çünkü biliyoruz ki, politikanın nasıl üretildiği, politikanın niteliğini ve işlevini de büyük ölçüde belirler.

Derginin yeni yönelim sürecinde belirgin olarak ortaya çıkan bir hedef, kolektivizm oldu. Bu konuyu "derginin üretim sürecinin okurlara açılması"dır deyip geçiştirebilirdik, ancak bu, kolektivizmi yalnızca bir iş yapma tarzına, "kuru sıkı" sarfedilmiş bir lafa indirgemek anlamına gelecekti.

Çünkü son günlerde çok sık kullanılıyor bu kavram; üstelik herkes en"kolektif" olanın kendisi olduğunu iddia ediyor. Peki bizim farkımız ne olacak? Biz de kendimize "kolektif" adını takıp, içeriği üzerine fazlaca düşünmeden, basit bir "paylaşma" kültüründen mi söz edeceğiz? Üstelik kadın hareketi, doğuşundan itibaren hiyerarşiye karşıt bir tutum alma iddiası taşıdığı için, "kadınlar zaten kolektivizme yatkındır" deyip, bunu da kadınların hanesine bir artı puan olarak mı yazacağız?

Kuşkusuz bu son cümlenin bir gerçekliği var; bir bütün olarak iktidardan dışlanmışlık, kadınları iktidar kültürüne erkeklerden daha yabancı kılıyor. Ama bu hiçbir biçimde kolektif bilincin kendiliğinden oluşması anlamına gelmiyor, çünkü bugünkü hayatı dönüştürmek, doğal eğilimden daha fazlasını, bilinci ve iradeyi gerektiriyor.

İktidar, hayatın yalnızca bir boyutunda değil. Küçücük yaşam alanlarımızın her ayrıntısında yüzlerce iktidar mücadelesi yaşıyoruz."Büyük iktidarlar"ın dışına tarihsel bir süreç içinde atılmış olmak, otomatik olarak bütün iktidar biçimlerini reddetmeyi beraberinde getirmiyor. Bizim cephemizde de ezenler ve ezilenler var, buralarda da her gün iktidarlar bozulup iktidarlar kuruluyor. Her türlü egemen değer, yeniden ve yeniden üretiliyor. Bugünkü hayatın bizi sınırladığı alanlar içinde, biz de küçük iktidar adacıkları yaratıyoruz ve bu yaratım her defasında bir bilinç ve kasıtla gerçekleşmiyor. Tersine, çoğu kez bizi kuşatan değerlere bilinçli bir karşı duruşumuz yoksa, bu küçük iktidar hevesleri ve olanakları bizi egemenliği altına alıyor ve farkında olmadan hiyerarşiyi yeniden üretme noktalarına sürükleniyoruz.

Dolayısıyla şunu peşinen kabul etmemiz gerek: kolektivizm, kadınların ne doğasında var, ne de "hassas ve ince bir duygu"... Tersine çoğu kez doğamıza ve duygularımıza rağmen yaşamımıza egemen kılmamız gereken bir bilinç. Bu bilinç, öncelikle kolektivizmi yalnızca bizim dışımızdaki egemenliğe yönelen bir "politik yöntem/taktik" olarak değil, olmazsa olmaz bir yaşama kültürü olarak görmemizi gerektiriyor. Dayanışma, paylaşma, emek verme ve sabır göstermeyi hayatın her alanında içselleştirmeyi içeriyor. Aynı süreci paylaştığımız insanları anlamayı, karşılıklı olarak dönüşmeye açık olmayı, yalnızca işin kendisinde değil, bütün bir hayat içerisinde ortaklaşmayı becerebildiğimiz oranda bugünkü hayatın bize dayattıklarına karşı kendi varlık temelimizi oluşturabilir, koruyabilir ve geliştirebiliriz.

Elbette, kolektivizm, insanların doğal olarak "eşit" oldukları yanılsaması üzerinde temellenmez. Bütün katılımcıların "eşit"miş gibi yaptıkları yapay bir ortamı kutsamaz. Aksine var olan bütün eşitsizlikleri görür, kabul eder ve işin örgütlenmesini bu eşitsizliklerin bilgisi üzerinden yapar. Ancak bu bilgi, eşitsizliğin mutlaklaştırılması ve süreklileştirilmesi değil, tersine süreç içinde ortadan kaldırılması amacını içerir. Kolektif anlayış bu amaca ulaşabilmek için, pozitif ayrımcılık uygular, bilginin eksiksiz dağılımını güvence altına alır, herkesin üretmesi ve emek vermesi için tüm kanalları sonuna kadar açık tutar ve insanları yüreklendirir. Çünkü kolektifin niteliği, ancak tüm katılımcıların katkısıyla ve birçok farklı renkle, fikirle zenginleşir; dolayısıyla farklılıktan korkmaz.

Kuşkusuz kolektivizm, kolay yürüyen bir süreç değildir. Hiyerarşik işbölümünün, kolaylaştırıcı iş sürecinin tersine, zor ve ağır yürüyen, bazen de hantallığa yol açan bir süreçtir. Ama kalıcılığı, sürekliliği ve alternatif bir kültürü esas aldığı için kişiler üzerinde varolmaz; dolayısıyla kişiler eksilse de işin kendisi sekteye uğramaz. Böylece bugün zor ve ağır yürüyen süreç, zaman içerisinde dinamizmin ve kalıcılığın temeli haline gelir.

Aynı zamanda istismara çok açık bir süreçtir. Emek vermeden "eşit hak" isteyenlere, kendi fikrini dayatmaya çalışanlara, kabul görmediğinde "antidemokratik" suçlaması yapanlara, yorulmayı gerektiren işlerden kaçıp yalnızca "entelektüel" işlerin gönüllüsü olanlara açık bir süreç.

Buna karşı sigortası ise, ancak yine kendisidir, kolektivizmdir.

Bu türden anlayışların yaşamasına izin vermeyen;
gönüllü emeğe ve bu emeğin niteliğine göre örgütlenen;
katılımcıların birbirlerine karşı dostça ve kapsayıcı bir tutum içinde olmalarını onaylayan;
rekabetçiliği ve benmerkezciliği karşısına alan;
her türden fikir tartışmasına karşı esnek;
ancak savunduğu kolektif tutumdan "istismar" ya da "hantallık" mazeretiyle taviz vermeyecek kadar ilkeli olan kolektivizm.

Yönetilmeyi reddederek yola çıktık, ancak şimdi ondan daha zor olanı seçerek devam etmek istiyoruz:
Yönetmeyi de reddeceğiz...

Nuray-Şöhret

"Bu sefer başka" olsun...

Bizler, *Pazartesi* okuyan bir grup feminist kadın, ocak ayında dergiyi konuşmak üzere bir davet aldık. Derginin içeriğine ilişkin çoğumuzun eleştirileri, söyleyecek sözü vardı. Dahası bir süredir dergi çalışanlarının kendi aralarında tartışma yürüttüklerini duymuştuk, Bunu merak etmeye, bilgilenmeye hakkımız olduğunu düşünüyorduk. Davetin *Pazartesi*'ye emek veren kadınların bir bölümü tarafından yapılıyor olması bizim için yeterliydi. Davete uyduk.

Dergi çalışanlarının bir bölümünün ayrılması son derece iç karartıcı bir durumdu. Toplantıya katılmadıklarından ne yazık ki ayrılanları dinleme şansımız olmadı. Yaşanan süreci tek taraflı dinliyor olmamızın dezavantajlarının farkındaydık. Bu üzden yorum yapmak yerine sadece süreci anlamaya çalıştık. Yapılan tartışmaların okuyanlarla bir biçimde paylaşılmamış olması hepimizin ortak eleştirisiydi ve geriye dönüşü mümkün değildi. Ancak *Pazartesi* her birimiz için farklı anlamlar taşısa da onu amacına daha uygun bir çizgiye oturtmak için buluşmaktan hoşnuttuk. Çağrıyı yapan kadınların nasıl bir *Pazartesi* istediklerine ilişkin oluşturdukları, esasen kendisine feministim diyen her kadının kabul edebileceği çerçeve, toplantıya katılanlar tarafından da benimsendi. Ardından toplantılara katılmayan kadınların ne düşündüklerini 'özel' ilişkilerimiz yoluyla öğrenmeye çalıştık. Açıkça söylemek gerekirse aktarılanlar çerçevesinde yaşananları pavlaşabilmemiz, ortak bir duygu yakalayabilmemiz mümkün değildi.

Geldiğimiz noktada her ikisini de çok önemsiyor olmamıza karşın, iki şeyi ayrı tartışmamız gerektiğim düşünüyoruz: Birincisi, *Pazartesi*'de yaşanan ortak çalışma deneyiminin kavramlaştırılması. Bunu yapmadan süreci yaşamamış kadınların süreci anlayabilmeleri, tartışabilmeleri, taraf olabilmeleri, kısaca politika yapabilmek mümkün değil. Kuşkusuz *Pazartesi* okuyanları ve yazanları arasında bir farklılık var. Ama yazanların kendi aralarındaki ilişki okuyanları da ilgilendiriyor, 'doğası gereği paylaşılamayan sorunları' paylaşabilmek için buradayız. Diğer yanıdan kendimizi kavramlaştırmak, etik tartışması yapabilmemiz, deneyim aktarabilmemiz açısından da önemli.

Başka kadınlarla nasıl bir arada duracağız, ne zaman güveniyoruz, ne zaman güvenmiyoruz vb.

İkincisi, *Pazartesi*'nin nasıl yine popüler, ama daha doyurucu, daha iyi bir dergi olacağı.

Buradaki 'daha' lafındaki belirsizliğin farkındayız, ama aynı zamanda çekiciliğinin de... Bizim sürece bu noktada katılma amacımız bu 'daha'yı tartışabilmektir, 'öncülerden' boşalan yerleri doldurmak değil. Kuşkusuz derginin geçen sayısına kadar süregiden bileşimin yayın çizgisi konusunda sağlamış olduğu bir mutabakat, bu mutabakata bağlı oluşmuş güven ilişkileri mevcuttu. Ama Pazartesi'ye emek veren, verecek olan genişlemiş bir bileşimle 'daha'yı tartışmak, yeni bir mutabakat ve güven ilişkileri oluşturmak mümkün olamaz mı?

Bizler, 'bu sefer başka' olsun istiyoruz. Hem hiçbir kadından vazgeçmeyelim, hem de bir biçimde bir arada durabileceğimiz bir alanı cesaretlendirmeyalım.

Ülfet

Fikre taraf olduk, kişilere değil

Pazartesi okuyanları olarak çağrılı olduğumuz toplantıda bizlere, dergi yayın kurulunda yedi aydır yaşanan tartışma sürecinin bir ayrışmayla sonuçlandığı aktarıldı.

Tartışmaların politik eksenini, derginin bugüne kadar olan çizgisinde amaçlanan noktaya ulaşıldığı, ancak bu haliyle işlevini tamamladığı ve dolayısıyla bundan sonra daha farklı bir yönelimin benimsenmesi oluşturmuştu.

Bu farklı yönelimin ana hatları, kolektivizm ve politika ihtiyacı olarak belirleniyordu. Kolektivizm; çünkü feministleri yalnızca bir "okur" olarak gören anlayışın kadın politikaları üretilmesinde engelleyici bir rolü vardır.

Politika ihtiyacı, çünkü feminist politika kolektivizm ayağının eksik olduğu yerde, bilginin ve fikrin yayılmasını ve üretilmesini engelleyerek statükolar ve kastlar yaratır; bu ise giderek hayatı dönüştürecek politikalar üretilmemesine ve politikayı "üretenler" ve "tüketenler" ayrımının feministler arasında da boy vermesine yol açar.

Bizler, derginin yeni yöneliminde vurguladığı bu fikrin hayata geçirilmesinde bir taraf olmak için, sürece katıldık. Fikre taraf olduk, kişilere değil. Bu süreç birçok kafa karışıklığını da beraberinde getirdi. Çünkü tek bir çağrı almış ve süreci yalnızca bir taraftan dinlemiştik. Birçok arkadaş, ayrılan kadınlara karşı bu yüzden bir tedirginlik ve üzüntü duygusu yaşadığını ifade etti. Ancak dergiden ayrılan kadınlar, kendilerini, kişisel ilişkileri dışında kalanlara, yani dergi okurlarına bütünlüklü olarak anlatmayı tercih etmediler.

Pazartesi'nin şubat sayısında çıkacağı söylenen "veda yazısı"nı beklemekten başka bir seçeneğimiz yoktu. Çıkan yazının kendi açılarından bir açıklama içereceğini umuyorduk. Ancak, yazı yalnızca üstü kapalı bir güvensizlik beyanından ibaretti. Ne bu güvensizliğin temelleri, ne de "politikayı dönüştürmek için" neden böyle bir yöntemi tercih ettikleri açık değildi.

Sonuç olarak ortada tek bir çağrı var. Bizler de, bu çağrının içeriğine uygun bir süreci hayata geçirmek için buradayız.

Nuray-Şöhret

Geçen sayımızdan sonra okurlarımızdan tartışma sürecimize ilişkin düşüncelerini aktaran mektuplar aldık. Bu mektupları kısaltarak yayımlıyoruz.

"Zorunlu Veda" yazarlarına atfen

Bütünüyle kuşkudayım. Gülnur, Nesrin, Filiz Koçali, Filiz Kerestecioğlu, Sonat, Fadime, Nural ve Şahika size ne yapıldı böyle? Size neler yaşatıldı da böylesine bıçak çekmek "zorunda" kaldınız. Ayşe, Beril, Füsun, Handan, Meltem, Minu, Nermin, Nevin, Tüten ve Yaprak hangi "kişisel" tartışmalarla canımızı bu denli yakıp da "yol ayrımında" gitmek sizlere düştü?

Yine bu kadınlar "önce kişisellikle" başlayan tartışmaları, sonra nasıl "politikayla içiçe" geçirmeyi becerip, sizleri "zorunlu veda"ya mecbur kıldı?

"En çok da inandığımız" biz okurlarla sürecin bu yanım paylaşmıyorsunuz.

Ama sizler, size göre "paylaşmanıza imkân tanımayan niteliği" olan bu sürecin sonuçlarına bizi ortak etme imkanını sonuna kadar kullanma hakkını kendinizde buluyorsunuz....

"Kişisellik"ten kast ettiğiniz şey nedir?

Siz gerçekten "en çok da" biz okuyucularınıza inanıyor musunuz?

"Kişisellik"le başlayan bir tartışma süreci biri ya da birilerinin katkılarıyla ya da bazı nedenlerle (bunları da öğrenemiyoruz) politikayla "iç içe" geçen bir sürece evriliyor. Ve böylece tartışma derginin çizgisinde istenilen değişikliği içeren "politik yan" niteliğine de kavuşuyor.

Ancak biz okuyucular,

Derginin çizgisinin neden değiştirilmek istendiğini,

Hangi çizgiden nereye evrilmek istendiğini,

Yayın Kurulu ada kimlerin bu çizgiden hoşnut olmadığını,

Böyle bir tartışmanın biz okuyucularla dergi sayfalarında ne kadar paylaşıldığını öğrenemiyoruz...

Tartışmaların niteliğinden hoşnut olmadığınız gibi, tartışma ortamını da sağlıksız buluyorsunuz.

Çok önemsediğiniz, aranızdaki güven ilişkisinin, ekip olma ruhunun, kolektiviteye ait olma duygusunun, sizlerin dışındaki kadınlar tarafından kaybedildiğini iddia ediyorsunuz.

Birlikte yola çıktığınız, birlikte emek verdiğiniz, duygusal yatırım yaptığınız *Pazartesi*'de artık kendinizi güvende hissetmiyorsunuz. Sizlerin dışındaki kadınlarla "asla olmaması gereken bir süreci" ortak yaşamak istemiyorsunuz.

Çünkü sizler "politikayı sadece yapmak değil dönüştürmek de istiyorsunuz"

Ne güzel değil mi?

Birlikte yaşanan bir süreçten böylesine "saf ve temiz" kalmayı becererek çıkmak!

Yeter ki onursuz olmasın aşk!

Yazarlar tavırlarının nedenlerini değil ama tavır aldıklarım bilmemizi istiyorlar. ..

Çünkü onların bizlerle güven sorunu yok, ekip olma ruhunu taşıdığımıza inanıyorlar, kolektiviteye ait olma duygusunu yitirmediğimizi düşünüyorlar...

Ama ben sizlerle olmak istediğimden hiç emin değilim.

Nuran

Bu zemini tümüyle reddediyorum

Pazartesi ile kuruluşundan beri uzaktan tanışan bir kadınım (...) Beş yıl boyunca kapalı ve dar yaşanan sürecin dezavantajlarının son aylardaki daralmaya zemin hazırlamış olabileceğini düşünüyorum (...) Gelinen noktada birilerinin ayrılıp diğerlerinin kalması durumunu kavramak, anlamaya çalışmak bir yana bu zemini tümüyle reddediyorum. Zihinsel karışıklığımı, yanıtını bulamadığım soruları okuyanlarla paylaşmak istedim.

Pazartesi'nin işlevini tamamlayıp tamamlamadığı, yeni dönemin ihtiyaçlarına uygun hale getirilip getirilmeyeceği yönünde tartışmalar başlamış. Bu ihtiyacın değişip değişmediğini kim, nasıl hepimiz adına saptadı? Bunu dahi bizimle birlikte yapamaz mıydınız?..

Asıl güvensizlik o yapıyı kapalı tutmakta mı? Açılamamanın bir nedeni de gücü elinde tutmaya çalışmak ya da açılım olanaklarını güçler dengesini düşünerek yapmak mı? Bu tür düşünüş tarzları yatkın olduğumuz sosyalist politik tarzlarla benzeşmiyor mu? (...)

Feminist projelerde kurallar nasıl konmalı? İşletilmeli? Kurallar kendini güçlendirmenin bir aracı olmaktan nasıl çıkarılmalı? Feministler de güç mü istiyor? Politikanın doğası mı bu? Feminizmin de bir yerinde var mı? (...)

Beş yıldır çıkan dergiyi görüyorum, ama ortak yöntemlerinizi, oluşturduğunuz yapıyı, bu yapının aynlan kadınları nasıl sıkıştırdığını da öğrenmek istiyorm. *Pazartesi*'den gitmek de çalışmak kadar zor, özveri istiyor. Gelin etik tartışalım, bunu da önce *Pazartesi* deneyimini kavramlaştırarak yapalım.

Fatma Mefkure

Sevgili Pazartesi çalışanları,

Pazartesi Dergisinin 49. sayısını alana kadar bu derginin Bu topraklar üzerinde çok önemli birşeyi başardığını düşünüyordum (...) Zavallı erkekler, küçücük iktidarlan için basit ideolojik anlaşmazlıkları nasıl da şahsileştirip birbirlerini çiğnerlerdi. Ama "hoşçakal" yazısını okuduktan sonra bir türlü inanmak istemediğim bir gerçek yeniden suratımda şamar gibi patladı. Feministler de erkekler gibi politika yapıyorlar.

Gülnur Savran'la Ayşe Düzkan'ın şahsında cisimleşen ideolojik farklılığın farkındayım. Yanılmıyorsam patriyarka ile kapitalizm arasındaki ilişkiye bakışta bir farklılık var. Sorun ideolojik anlamda benim takip edebildiğim kadarıyla dergide iki. kez karşılıklı yazı biçiminde tartışıldı (...) Gittikçe derinleşmesi gereken tartışma nedense kısa sürede bitirildi (...) Sanırım dar çevrelerde bu tartışma sürdürülüyordur. Tabii bundan haberimiz yok.

Umudumuz boşunaymış. "Pazartesi" de okurunun edilgen olmasını istiyormuş. Artık benim gözümde "Pazartesi" dergisinin de diğerlerinden farkı kalmadı. Bu kadar ciddi bir aynşmayı bir sütunluk duygusal - "hoşçakal" yazısıyla geçiştirdiniz. Sorumluluğunuz bence bunun ötesinde. Ciddi bir açıklama yapmanız gerekiyor (...) Yollar ayrılmış olabilir. Ama bir adım daha atabilmemiz için, biraz daha ilerleyebilmemiz için herşey açıkça tartışılmalı. Hani özel olan politikti. Bu cümle, sadece bir slogan olarak kalmamalı (...) Mesele şahsi bile olsa bence makul düzeyde okuyucuyla paylaşılmalı.

Sevgilerimle,

Zehra Sönmezer, Ankara

Sevgili Pazartesi,

Sizlere bu faksı hoşçakalın yazısıyla ilgili yolluyorum. Bu yazıda birşeyler beni çok rahatsız etti. Bir yere bir bok atıyorsunuz, fakat nedenini, niçinini açıklamıyorsunuz. Bir Pazartesi okuru olarak benim hakkım olduğunu düşünüyorum ve soruyorum; Neden ayrılıyorsunuz, nedir ayrılık nedenleriniz, bizlere niçin açıklamıyorsunuz? Neden korkuyorsunuz? Yarın bu ayrılanlar yeni bir gazete çıkardığında -ki öyle görünüyor- fersah fersah ayrılık nedenlerini belki de "taraflı" yayınlayacaklar (...) Bizlerin durumu ne olacak? kadınlar olarak kandırıldığımız, onlar anlamazlar diye ciddiye alınmadığımız yetmez mi? Sizlere soruyorum. Türkiye'de bu kadar, kadınlara mal olmuş başka bir kadın gazetesi çıktı mı? İyi bir yere parmağınızı bastınız ve kadınlar sizi sevdi, gazetenizi gazeteleri saydılar. Elinizde birçok kadınm okuduğu bir gazete imkânı varken, bunu kullanmayıp kısadan bir giriş yazısıyla bizi geçiştirmeye çalışmanız hangi kadın politikanızla üst üste düşüyor bunu bilmek isityorum.

Ben giden kadınların da kalan kadınların da yazılarını severek okudum. Ayrıca son çıkan Pazartesi dergilerinde bazı fikir ayrılıklarının sinyallerini aldım. Fakat bunlara rağmen düşünüyorum ki farklı fikirlerin olmadığı yerde gelişme olmaz.

Serap, Zürih

PANO

• Turizimciyim, acentacılık yaptım ve iyi derece Almancam var. İstanbul'a yeni geldim, iş arıyorum. Ararsanız sevinirim. Nazan Erdal Tel: 0212 224 24 05.

• İngiltere ve Almanya'da çocuk bakıcılığı yaparak dil öğrenmek isterseniz, lütfen arayın. Elif Beşli Tel: 0212 230 63 82.

• Boşandım, Kazasker'de oturuyorum. Kirayı paylaşacak ev arkadaşı arıyorum, Nazlı Gümüş. Tel: 0535 737 02 71.

• Döşeme atölyem var, her türlü koltuk döşemesi yapıyorum. Tel: 0216 411 26 35

Pazartesi Lokali yenilendi... Çerkes ve Türk mutfağından çeşitler... Çerkes tavuğu, harsıl, agudırsı, sızhallı patlıcan, acıkalı tavuk... Türk mutfağından sıcak yemekler, mezeler. biz lüze yiyip içmek için. hatta arada bir canlı çerkes müziği dinlemek için sizleri Pazartesi Lokali'ne bekliyoruz. Tel: 0212 292 07 17

Pazartesi'yi güçlendirmek için daha fazla kadına ulaşınaya ihtiyacımız var.
Pazartesi'yi en az bir kadına daha satın ya da hediye edin. Daha da iyisi abone olun, abone bulun. 10 abone bulana bir kitap veriyoruz.

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 5.400.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 2.700.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 75 DM, altı aylık: 35 DM.
Döviz hesabı: Handan Koç, Ayşe Düzkan
Türkiye Is Bankası, Taksim Subesi. İst.
Hesap Numarası: 1052 / 301000 326575
Abone ücretim yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay ***Pazartesi***'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

Cahide Sonku:

(1916-18 Mart 1981)

Türk sinemasının

ilk kadın yıldızı.

Hayatı boyunca

her türlü sefayı

sürdü, çok

güzeldi, çok

can yaktı,

çok kalp kırdı.

Güzel yaşadı,

sonunda

cefa içinde

yalnız öldü.

PAZARTESİ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Sahibi: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşe Düzkan

Tam zamanlı çalışanlar
Ayşe Düzkan, Beyhan Demir, Nevin Cerav

Yarı zamanlı çalışanlar
Beril Eyüboğlu, Handan Koç

Baskı öncesi hazırlık
Nuray Vurgun, Şöhret Baltaş

Görsel Danışman
Serpil Eroymak

Bu sayıya katkıda bulunanlar
...ngül, Damet, Eylem, Handan Öz, Hülya Demir, Lale, Mine, ...la, Nuray, Oya, Pervin, Pınar, Şahide, Şemsa, Şöhret, Tül, Ülfet, Vildan, Yaprak, Yelda

Almanya temsilcisi: Hülya Eralp.

Çizerler:
Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Semra Can.

Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel / faks: (0212) 292 07 38, 249 59 59,
292 07 47, 244 23 94
e-posta: pazartesidergi@superonline.com
Ankara faks: (0312) 215 34 82

Renk ayrımı: Mondo

Baskı: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık ve Sanayi Tic. Ltd. Şti.

Dağıtım: Bir-Yay